

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

Kulturhistorisk Tidskrift

utgiven av

Fil. D:r Gustaf Upmark

1922

Häfte 2

Stockholm

INNEHÅLL

- Ernst Klein*, Lapsk hornslöjd och nordiskt silversmide. De
»lapska» silverskedarnas typologi 65
- Hedvig Boivie*, Ett säreget musikinstrument 89
- Bilagor*: Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och
förvaltning år 1921.
Livrustkammarens och därmed förenade samlingars ut-
veckling och förvaltning år 1918, 1919, 1920 och 1921.
-

*Författarne äro ensamma ansvariga för
sina uppsatsers innehåll.*

LAPSK HORNSLÖJD OCH NORDISKT SILVERSMIDE.

DE »LAPSKA» SILVERSKEDARNAS TYPOLOGI.

Av

ERNST KLEIN.

Samuel Rheen, som på 1660-talet skildrar Lulelapparna, skriver:¹ »allt godz werderas i lodhtaall och Richzdaal^r, ty lapparne achta inga andra penningar än som Richsdal^r, then the Rächna för 2 lodh, så at hoos them är lijka een Richsdal^r eller 2 lodh Sölfwer, hwar effter bådhe borgarna och lapparna werdera sitt godz således . . » Och nu följa gällande markegångstaxor för den lapska handeln, ur vilka man bl. a. får veta, att »1 gemeen Reen» värderas till »2 RD^r eller 4 lodh Sölf^r».

Det silver som sålunda, köpt och sålt efter vikt, utgör den jämte kronans lödiga mynt enda brukliga metalliska värdemätaren vid lapparnas handel, förekom förvisso icke allmänt i tackor, stänger eller ens i de från förhistorisk tid kända, enkla spiralringarna. Liksom svenska allmogen bevisligen redan på 1500-talet, har lappen, när han vid 1600-talets mitt börjar tilldraga sig den lärda världens liksom de nordiska regeringarnas mera ingående intresse, hunnit till det stadium, då man gärna nedlägger sitt icke räntebärande (t. ex. i renhjordar och nyttiga inventarier insatta) kapital i prydnads- och lyxföremål av arbetat silver. Detta slags placering har flera fördelar framför innehavet av samma silvermängd i tackor eller stänger. I form av *maljor* och *bälten* tjänar silvret, buret vid högtidliga tillfällen och bland främmande, en viktig social uppgift. Det ger sin ägare omedelbart det anseende för ekonomisk vederhäftighet, som han eljest skulle behöva ådagalägga genom att räkna och väga upp sina metalliska tillgångar. Såsom *bägare*, *kåsor* och *skedar* ger det åter åt hans

¹ Rheen, En kortt Relation om Lapparnes Lefwerne och Sedher, i Svenska Landsmälen, h. 64, 1898 D. sid. 58.

med nödvändighet enkla bo den prägel av välstånd, som svarar mot ägarens tillgångar och sprider glans över hemmet inför varje hedrad gäst.

Ej minst viktig är den funktion, det bearbetade silvret har i transaktioner, där man gärna skyler över det krassaste ekonomiska momentet genom att ikläda betalningen formen av en frivillig gåva. »Frijaren, som begäret en Rijk Manss dotter, måste gifwa Föräldrarna och närmaste af släkten en ähreskänck effter som han är Rijk och förmögen till, hwilkett the kalla *peck* eller stycken: i hwart styckie måste wara åthminstone 2 m Sölfwer, dett åhr 6 Lodh. Men somblige stycken måste wara 20 eler 40, ja 60 Lodz wärde . . .»¹ Bland de föremål, som sålunda skola bortskänkas, och vilka egentligen utgöra betalning för bruden, nämner Rheen silverbälten, silverkragar »allt med sölfwer Malior besatt» samt bågare och skedar av silver. I gengåwa får maken sedan med hustrun en hemgift av renar, men även av silver. — Motsvarande skildringar av silvrets användning vid frieri återfinnas senare genomgående i litteraturen om lapparna.

Att under sådana förhållanden silverföremål i stort antal skola förekomma i lapska inventarier är klart. De i dräkten ingående smyckena och beslagen, alla av särdeles karakteristisk form, skola här ej beröras, ej heller de bågare, kåsor och koksar av mer eller mindre »lapsk» typ, som likaledes äro ganska vanliga i lapparnas hushåll och tämligen rikt företrädade i Nordiska Museets samlingar.

Liksom dessa kategorier av »lapska» silversaker, äro också de hos lapparna förekommande silverskedarna samt och synnerligen tillverkade i svenska eller norska guldsmedsverkstäder. Såvitt man känner, ha lapparna, som dock äga konsten att gjuta tennprydnader, aldrig bearbetat silver.

Men vad som gör de »lapska» silverskedarna särskilt intressanta är, att vi på dem mera än på några andra alster av nordiskt hantverk kunna spåra direkta inflytanden från lapsk smak och teknik. Å andra sidan ger studiet av de hos lapparna förekommande silverskedarna också en god inblick i, hur europeiska smakriktningar påverkat den rent lapska slöjden, i det att silverskedarnas former

¹ Samuel Rheen i Sv. Landsmålen, anf. del. h. 64 sid. 11.

undan för undan omsättas i horn och ben, det ursprungliga materialet för skedar hos lapparna.

Innan jag övergår till denna granskning, vill jag förutskicka några ord om skedens förekomst hos lapparna.

Redan Rheen, Linné (se nedan), och Högström¹ samt i Norge Leem (se nedan) omnämna bruket av skedar hos lapparna. Angående detta faktum säger S. Drake:² »Benämningen på sked är äkta

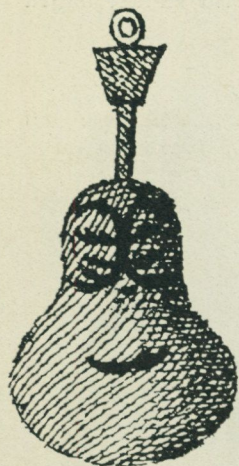

Fig. 1. Hornsked efter Knud Leems Beskrivelse over Finmarkens Lapper. Köpenhamn 1767. Tab. LXXVIII.

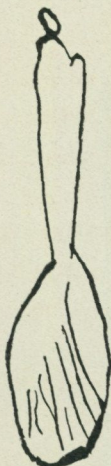

Fig. 2. Hornsked efter Linné's Iter Lapponicum, utg. av Th. M. Fries. Uppsala 1913, sid. 139.

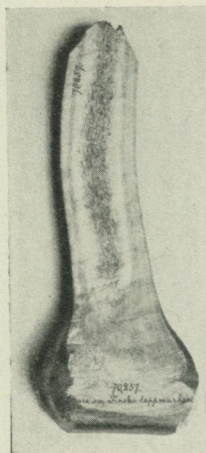

Fig. 3. Ämne till renhornssked. Enare s:n, Finska lappm. L. 157 mm. Nord. M. 70,257.

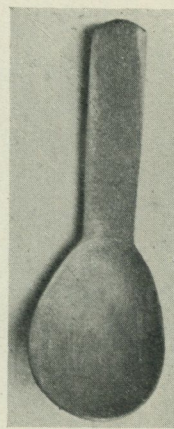

Fig. 4. Enkel hornsked. Karasjok s:n, Norska lappm. L. 138 mm. Nord. M. 69,943.

lapsk (= past, v. Düben s. 303) . . . etc. Mer genuin förefaller onekligen träskopan, *kokse*, lapparnas obligatoriska dryckeskärl.»

Frågan, huruvida koksen eller skeden skall betraktas såsom mera genuin hos lapparna, torde nog icke vara så lätt avgjord. Även till koksen — och kanske i större utsträckning än till renhornsskeden — finnas analogier hos de omgivande folken, både skandinaver, finnar och ryssar, liksom på åtskilliga andra håll i Europa. Vad åter skeden beträffar, synes den numera förekomma hos de

¹ Pehr Högström, Beskrifning öfver de till Sveriges Krona lydande Lapmarker, Stockholm 1747.

² Drake, S., Västerbottenslapparna, Uppsala 1918, sid. 196.

flesta med lapparna kulturbefryndade folk i gamla världens arktiska trakter, men osäkert är, huru länge den funnits hos dem i sina nuvarande, mer eller mindre europeiserande former. Skeden hör ihop med gröten eller därmed till sin konsistens likartade maträtter. Vad som är mera tunnflytande, t. ex. köttspad, drickes ännu av lapparna med koksen, medan kött och fisk ätes med fingrarna och kniven. Emellertid ha arktiska folk icke något överflöd på maträtter av grötens konsistens. Hos lapparna torde i äldre tid endast några

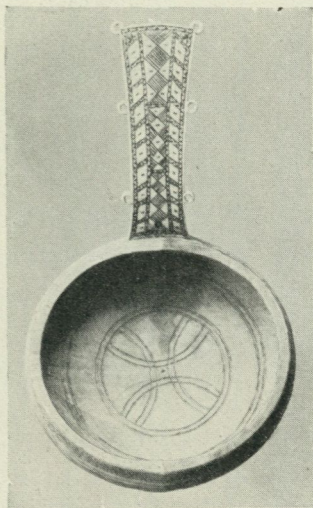

Fig. 5. Kokse. Lappland,
L. 164 mm.
Nord. M. 4,028.

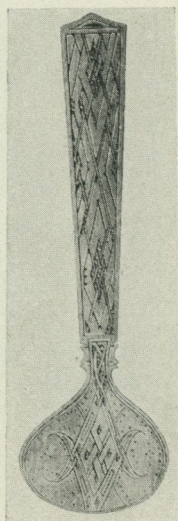

Fig. 6. Sked av älghorn,
funnen på Björkö. Svensk
vikingatid. Montelius,
Svenska fornsaker 496.

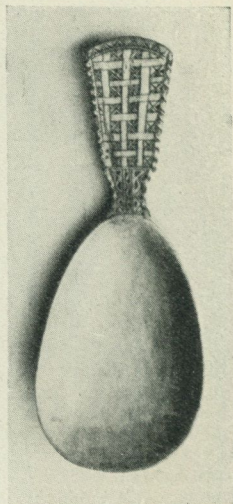

Fig. 7. Hornsked.
Frostvikens s:n, Jämt-
land. L. 135 mm.
Nord. M. 79,936 a.

vildväxande örter samt innerbarken av tall jämte kokad småfisk ha avgivit näringsmedel, vilkas förtärande i hett tillstånd krävt ett tunt, platt, något konkavt instrument. Till avskalande av tallbark och dennas krossande äga lapparna två särskilda redskap, som tillverkas av renhornsskoveln med ett fastsittande stycke av stammen eller en tagg. Möjligen har skeden, som göres av samma ämne, och som väl ursprungligen mest använts att äta barkgröt med, utvecklats jämsides med de två nämnda redskap, som tjäna till barkens till-

varatagande och beredning. Att lämpliga renhornsstycken även hos mycket primitiva folk få tjäna samma syften som skeden hos oss, ligger nära till hands. Tsjuktsjerna, som numera även ha vanliga skedar av ben, trä och plåt, begagna för att fiska upp lösare stycken ur den kokande grytan dels hornprylar, som i bakre änden äro försedda med en spatulaformig utvidgning, dels helt enkelt en gren av ett renhorn med kvarsittande skovel och uppåtkrökta taggar — ett mellanting mellan sked och gaffel.¹

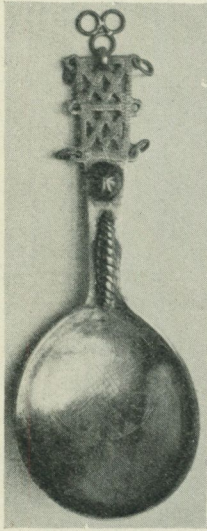

Fig. 8. Silversked. Lappland. Tillv. av Marcus Bruun, Trondhjem, verksam 1733. L. 165 mm. Nord. M. 90,851.

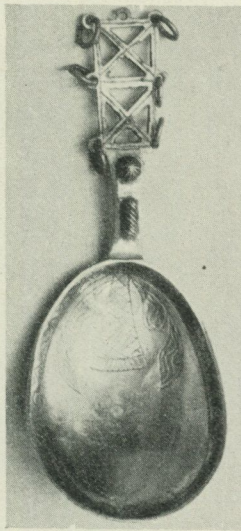

Fig. 9. Silversked. Arjeplogs s:n, Pite lappm. Tillv. i Luleå, trol. av J. Bergman 1796—1809. L. 139 mm. Nord. M. 16,254.

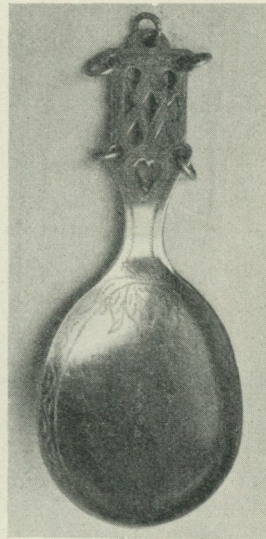

Fig. 10. Silversked. Lappland. Tillv. av Nils Öhstedt, Piteå, dat. 1873. L. 128 mm. Nord. M. 90,856.

Det är sålunda, såsom ju också den rent lapska benämningen tyder på, ingalunda osannolikt, att lapparna känt och begagnat skedar så långt tillbaka, som deras säregna kultur funnits, liksom det torde få anses troligt, att dessa skedar i regel tillverkats av renhorn, även om stundom ben och trä kommit till användning.

¹ The Jesup North Pacific Expedition, Vol. VII. The Chukchee by Valdemar Bogoras. I. Material Culture. New York 1904, sid. 190, fig. 110 samt sid. 191, fig. 112 a.

Silverskedar ha lapparna måhända ägt lika länge, som möjlighet funnits att förvärva dem från högre kultiverade grannar. Man vet, att dylika skedar, ehuru säkerligen sällsynt, förekommit i Norden under vikingatiden, och det är sålunda möjligt, att lappar redan då förvärvat dylika. Härom veta vi dock intet, ty det bevarade materialet av lapska silverskedar sträcker sig icke många århundraden tillbaka i tiden.

*

De importerade silverskedarnas form har från början, på grund av deras ovan antydda, rent ekonomiska värdesättning, troligen för lappen varit av underordnad betydelse. Huvudsaken har varit, att de varit äkta och, om möjligt, hållit en vikt, som varit lätt att beräkna i den gällande viktenheten.

En undersökning ur denna synpunkt av det i Nordiska Museet föreliggande materialet ger följande belysande resultat.

1. Hos *nitton* skedar från *1700-talet* (el. äldre) är vikten i *fjorton* fall delbar med *hela* eller *halva* lod, i *tre* fall med *fjärdedels*, i *två* fall med mindre delar av lod.

2. Hos *sju* skedar från *1800-talets förra hälft* är vikten i *fem* fall delbar med *hela* eller *halva* lod, i *två* fall med mindre delar av lod (därav dock ett troligen uppkommet, genom att skeden skadats).

3. Hos *tjugo* skedar från *1800-talets mitt och senare hälft* är vikten i *sex* fall delbar med *hela* eller *halva* lod, i *fjorton* fall med mindre delar av lod.

De flesta av dessa senare härstamma från 1860, -70 och -80-talen, då viktsynpunkten säkerligen, i och med den framåtskridande penninghushållningen hos lapparna, börjar förlora sin betydelse.

Ur formgivningens synpunkt fördelar sig materialet från olika tider på följande sätt:

Bland 1700-talsskedarna ha *elva* stycken allmänneuropeiska former av de olika slag, som blivit populära bland allmogen i Norden.

Åtta av de säkra eller antagliga 1700-talsskedarna förete mer eller mindre tydliga ansatser till lapsk formgivning och ornamentik.

Från hela 1800-talet äger museet *ingen* i Lappland insamlad silversked, *som icke gjorts i »lapsk» form.* De mest typiska, som närmast ansluta sig till hornskedsformen, äro i regel de yngsta. Ytterst »lapska» äro t. ex. två tornelapska skedar, tillverkade i Haparanda 1868 och 1886, fig. 27. Detsamma gäller om en grupp i Lule lappmark hemmahörande skedar. En av dem är gjord år 1863, en annan 1881, fig. 20, och en tredje är till form och mästarstämpel identisk med den sist nämnda, fastän utan år. Inga silverskedar kunna i fråga om utpräglat lapsk karaktär tävla med dessa två grupper, vilkas fullkomliga avbilder (el. snarare förebilder) i horn kunna framtagas ur museets samlingar.

Att de nordiska guldsmeder, som hade att förse den lappländska marknaden med silversaker, redan tidigt ingalunda varit främmande för tanken att göra sin vara begärligare för lappfolket genom att anpassa sig till dess formvanor och skönhetssinne, se vi såväl av de äldre lapska silverskedarna som av litteraturen.

*Leem*¹ skildrar i sin år 1767 utgivna *Beskrivelse over Finnmarkens Lapper med stor noggrannhet tillverkningen av hornskedar och slutar med att meddela, att dylika skedar direkt brukades som mönster vid beställandet av silverskedar hos guldsmeden.* Då hela stycket har stor betydelse för förståelsen av det föreliggande ämnet, anföres det här in extenso: »— — — av den Plade, der sidder høgt oppe i et Rensdyrs Horn, gjøre (Lapperne mandspersoner) *efter egen Maneer Skeer med bredt Blad og kort Skaft.* Bemelte Plader indeholde somme mere og andere mindre en graa-agtig Marv; jo mindre av saaden Marv i dennem befindes, jo glattere, smekkere og bekvemmere ere de til benevnte Brug. De Skeer, som man formedelst deres Ziirlighed, ved det at Hornet, som de bleve giorte af, indeholt ikkun lidt af om-meldte Marv, agter den Umage værd, skierer man ud i Blomster og Stræge temmelig næt og ridser deri med sort, nemlig med Næver, som man haver forbrændt til Kul, og derefter tygget i Munden. *Saadanne udskaarne og ridsede Hornskeer sende de undertiden til Kiøbstaden for at lade Guldsmeden gjøre lige skikkede Sølvskeer.*» (Kurs. av förf.)

¹ K. Leem, *Beskrivelse over Finnmarkens Lapper.* Köbenhavn 1767 s. 373.

De äldsta silverskedar i museets samlingar, på vilka ett otvetydigt inflytande från lapska hornskedar är påvisbart, är en grupp

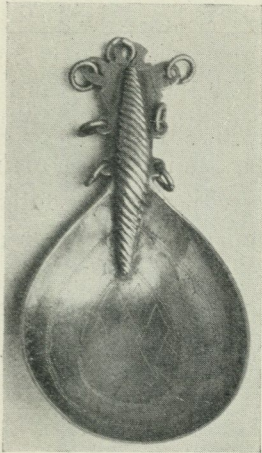

Fig. 11. Silversked. Lappland. Tilly. av Marcus Bruun, Trondhjem, verksam 1733. L. 120 mm. Nord. M. 73,254 a.

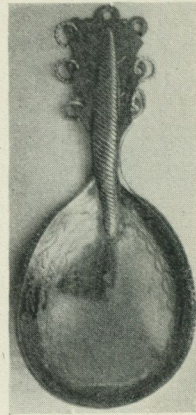

Fig. 12. Silversked. Lappland. Tilly. av Nils Öhstedt, Piteå 1829—åtm. 1873. L. 128 mm. Nord. M. 90,848.

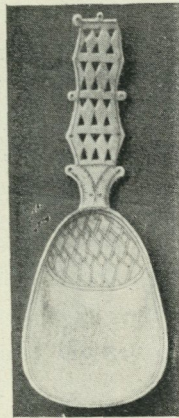

Fig. 13. Hornsked. Lappland. L. 133 mm. Nord. M. 90,906.

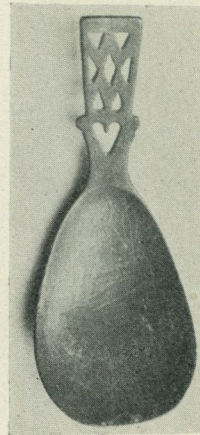

Fig. 14. Hornsked. Lappland. L. 140 mm. Nord. M. 90,919.

av sex stycken, av vilka tre äro signerade av en Trondhjemsguldsmed, Marcus Bruun, vilken begagnar märket MB och är känd från år

1733,¹ medan två andra, osignerade, stå dessa ytterligt nära. Den sjätte, likaledes norsk, är av en annan typ.

Till 1700-talets förra hälft kunna vi sålunda för Norges del föra tillbaka den påvisbara inblandningen av lapska, hos hornske-darna hemmahörande, drag i de för lappar av nordiska guldsmeder tillverkade silverskedarnas form och utstyrsel. Någon svensk sked i avsiktligt »lapsk» form från första hälften av 1700-talet (eller äldre tid) känner jag ej. Bland de hos lappar insamlade ske-

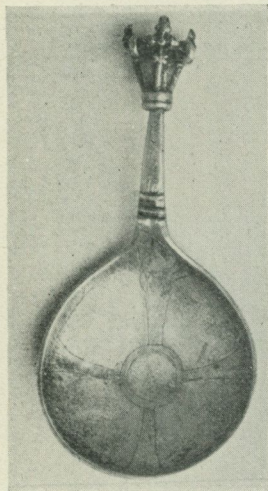

Fig. 15. Kronskeed av silver. Kjellbergssamlingen, dep. i Nord. M.

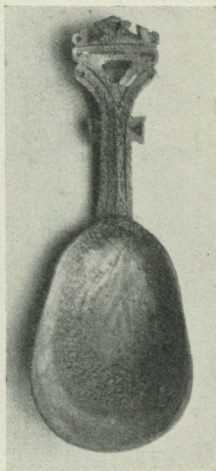

Fig. 16. Hornskeed. Jukkasjärvi s:n, Torne Lappm. L. 110 mm. Nord. M. 70,342.

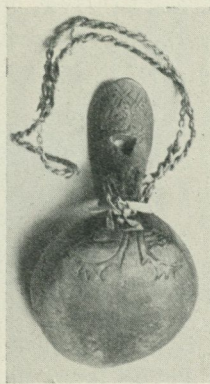

Fig. 17. Kokse. Storsjö s:n, Härjedalens Lappm. L. 111 mm. Nord. M. 70,484.

darna av vanlig europeisk form finnes en, daterad Stockholm 1749 och signerad av *Lars Stabæus*.² Denna guldsmed har också tillverkat flera i museets lapska silversamling befintliga bågare samt en kåsa, vilka helt avvika från på hans tid moderna former och tydligen varit avsedda att säljas på ett område med konservativare smak.

¹ Se »Gammel Guldsmedskunst i arbeider fra 15. til 19. aarhundrede», utg. av Kristiania Kunstindustrimuseum. Kra 1909. Sid. 180, nr. 277 o. 278.

² Stämplarna på de svenska skedarna ha lästs med hjälp av ett ännu ej utgivet register utarbetat av dr G. Upmark, som välvilligt ställt sitt manuskript till förfogande.

Trots det dessa silverkärl icke direkt visa några lapska drag — de förete svarare enkla, från gotik och renässans hämtade motiv — är det icke uteslutet, att de kunna ha varit avsedda för export på Lappland, som ju vid denna tid var föremål för livliga ekonomiska intressen. Jämta Stabæus ha även andra stockholmska och norrländska guldsmeder, allt flera ju längre fram på 1700-talet det lider, tillverkat dylika arkaistiska bågare och kåsor. Och slutligen, inemot 1800, uppdyka även »lapska» silverskedar av svensk tillverkning.

Emellertid äro dessa till formen lapska silverskedar, som förut sagts, ingalunda de enda eller de första, som förekommit hos lapparna och påverkat deras smak i fråga om skedformer över huvud taget. Tvärtom ha de troligen ägt silverskedar av alla de äldre typer, som förekommit hos svensk allmoge under den tid, någon livligare förbindelse med lapparna ägt rum, eller åtminstone från medeltidens slut.

Mycket ofta göras i vårt land ännu under 1600-talets senare hälft (stundom än längre ned i tiden) för allmogens bruk gotiska skedar med ovalt, mot skaftet starkt insvängt (droppformigt) blad och tämligen kort skaft, krönt av en mångkantig knopp, som upptill avslutas med en krona. Denna knopp är ofta försedd med ringar eller andra pendeloquer. Länge brukas också den väl på 1500-talets slut uppkomna »kerubskeden» med längre, smalt skaft, krönt av fyra vingade änglahuvuden, sammanlöpande i en spira och den från början av 1600-talet brukliga »druvskeden» eller »kottskeden», vars skaft avslutas med en oval knopp, ciselerad eller endast gjuten till likhet med en druvklase eller en pinjekott. De två sistnämnda typerna äga oftast barockens mera cirkelrunda bladform, som också går igen på »spiralskedarna» med skaftet gjort av en vriden ten, avslutad med en kula. Dessa skedar tillverkas i Sverige och Norge i stor utsträckning ännu på mitten av 1700-talet. Det är å ena sidan med dessa och några yngre typer, å andra sidan med de lapska hornskedarna som underlag man har att undersöka de till formen lapska silverskedarnas utveckling.

Dessvärre försvåras undersökningen väsentligt därav, att vi alldeles sakna daterbara lapska hornskedar från en epok, som ligger

bakom den, då de redan kunna ha mottagit impulser från silversmidet. Vi måste då istället söka ur äldre Lapplandsskildringar få fram, huru dessa äldsta, ursprungligt lapska hornskedar voro beskaffade.

Leem avbildar år 1767 en lapsk sked. Den har det typiskt »fiolformade» bladet samt ett smalt skaft, som vidgas till en ringförsedd, fyrssidig platta, fig. 1. Denna typ kan icke anses ursprunglig. Dess härledning skall jag senare återkomma till. Men före *Leem* har *Linné*, som såg allt, beskrivit och skisserat en lappskeid i sin 1732 skrivna *Iter Lapponicum*.¹ Beskrivningen, som torde avse Lule-lapska förhållanden, lyder: »Qwinfolken bruka wid sitt bälte (silfwerbälte) en pung med 1 sked i pung — — — etc. — — — —, men manfolken där emot en skrappa, hkn hänges mitt emot pungarna, fast än qwinfolken och offta hafwa en lika, doch mindre. I manfolkens, som är delad uti 2:ne loculos valvis parallelis, är tobakspipa, tobak, eldhorn, *sked något flat och helt obtus af renhorn.*» (Kurs. av förf.) Fig. 2.

Denna sked tillhör en typ, som ännu torde kunna anträffas i de flesta lappmarker, och som troligen motsvarar den primitiva hornskeden. Bladets form är avlång, framtill bredare än vid skaftet. Det förefaller av den flyktiga skissen, som om *Linné* även velat antyda det »fiolformiga» draget. Detta härrör sig hos de vanligaste hornskedarna direkt från materialet, en tagg jämte ett lämpligt stycke renhorn, fig. 3. På grund av nödvändigheten att hålla sig till det hårda ytlagret och undvika det porösa inre, blir det breda »skovel»liknande stycket, på vilket den hårda ytbetäckningen hastigt blir tunnare ju längre från taggen man kommer, ofta för kort för att räckta till hela bladet, som därför får gå in ett stycke på taggen. Därav det hastiga avsmalnandet av bladets översta del. Stundom är hornskoveln så porös, att man icke lyckas få någon uppåtböjd framkant på skeden, vilken därför blir öppen som en mjöl- eller saltskyffel eller åtminstone mycket tvärskuren. Det är vad *Linné* menar med »helt obtus».

Skaftet på en sådan sked blir tämligen kort och jämbrett; dess dimensioner bestämmas av taggens. Allteftersom denna upptill

¹ *Iter Lapponicum*, 2:a uppl., utg. av Vetenskapsakademien genom Th. M. Fries. Uppsala 1913, sid. 139.

avskäres tvärt eller hugges av från två håll, blir skaftets avslutning rak eller spetsig. Ofta blir den något rundad, när man jämnar av den, fig. 4.

Dylika skedar ha, i likhet med andra horn- och benföremål hos lapparna, säkert länge smyckats med inristade och färgade ornament. Härom föreligga åtskilliga tidiga vittnesbörd. Det redan anförda stället hos Leem¹ meddelar, hur denna process tillgått. Redan ett århundrade tidigare har Samuel Rheen² i Lule lappmark lagt märke

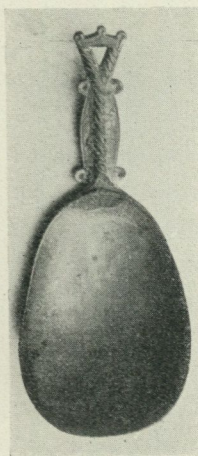

Fig. 18. Hornsked. Jockmoks s:n, Lule Lappm.
L. 124 mm.
Nord. M. 112,269.

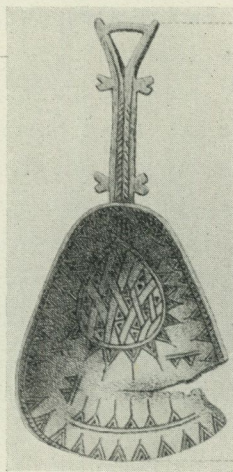

Fig. 19. Hornsked funnen i Trondhjem. Foren. til Norske forntidsmindesmærkers bevaring Aarsberetning 1880. Pl. V. Fig. 26.

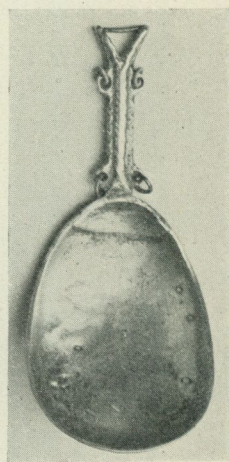

Fig. 20. Silversked. Lappland, märkt JPF, dat. C 6 (1881). L. 124 mm.
Nord. M. 90,846.

till samma sak. Han anmärker: »Ähro och somblige mycket behändigge at göra skiedar af been, them the medh sine knifwer uthsticka och inläggia så een swart färga». — —

Den ornamentik, som väl, åtminstone i historisk tid, är att vänta på de lapska hornskedarna, är i första hand geometrisk: band- och flätornament av sicksacklinjer, som uppdelar ytorna i rektanglar, romber och trianglar. Med hjälp av färgningen åstadkommer man härav en

¹ Leem, Beskrivelse over Finmarkens Lapper. Kbhvn 1767 s. 374.

² O. a. a. sid. 57.

reliefverkan, som i vissa fall kan bli mycket livlig. Bäst iakttages denna ornamentik numera på de hornplattor, med vilka koksornas träskaft äro belagda, och som jämte sin urgamla form tyckas ha bibehållit även sin utsmyckning, fig. 5, samt på knivskaft och väsklåsbeslag. Men även vissa skedar visa ännu en dylik ålderdomlig ornamentik och påminna därigenom om svenska förhistoriska skedar, t. ex. en sked från Björkö, som här till jämförelse avbildas, fig. 6.

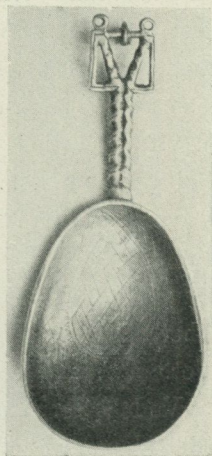
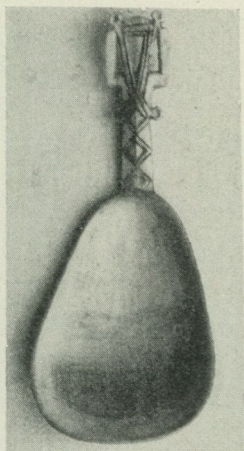
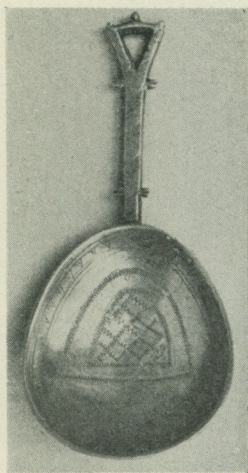

Fig. 21. Silversked. Kautokeino s:n, Norska Lappm. Trol. tillv. i Fredrikstad, rokokotid. L. 115 mm. Nord. M. 69,832.

Fig. 22. Hornsked. Jokkmokks s:n, Lule Lappm. L. 108 mm. Nord. M. 73,192.

Fig. 23. Silversked. Kjellbergsska saml.dep. i Nord.M., tillv. av O. Löfvander d. ä., Luleå 1753-85. L. 112 mm.

På dessa hornskeidar med tämligen jämbrett, platt skaft och geometrisk ornering, fig. 7, gå icke blott de till antalet största, utan även några av de äldsta grupperna av lapska silverskeidar i Nordiska Museet tillbaka. De redan omnämnda skedarna av Marcus Bruun i Trondhjem, fig. 8, från 1700-talets förra hälft och med dem närbesläktade, osignerade tillhöra denna typ. Dock behandlas de lapska formerna och motiven ännu mycket fritt. Själva skedbladets form är renässansens, och renässansskedens vridna skaft och kulformiga avslutning ha liksom slagit ut i hög relief på det flata, lapska

skaftet i form av ett larvformigt ornament och en halvrund knapp. Antagligen har guldsmeden redan haft förebilder härtill på hornskedar. Vi äga verkligen flera exempel på, hur just det vridna skaftet återges i hög relief på en hornplatta. Det är nämligen typiskt för den lapska hornskeden, att den, när den upptar skulpturala former från silversmidet, nödgas så att säga överföra dem till ett plan. Detta är att lägga märke till vid bedömandet även av de »lapska» silversakernas utsmyckning, ty ej sällan få de från sina förebilder av horn ett ursprungligen till silvret hörande motiv, men då alltid tillplattat på det karakteristiska sätt, som hornsni-deriet medfört. Vad skaftets övre del, den i galler genombrutna plattan, beträffar, ser jag i den tillämpningen i silver av hornskedens geometriska ristningar. Frånsett att dessa enbart genom gravyr i den vita metallen icke på långt när skulle få samma verkan, som de erhålla genom kombination av gravyr och färgning på horn och ben (en verkan som däremot både åsyftas och nås genom den närbesläktade niellotekniken), så har man måhända även, då skaftet ej gärna kunnat göras för tunt för att icke förlora sin stil och hållbarhet, företagit genombrytningen för att spara det dyrbara materialet.

Vad öglorna och ringarna beträffa, äro de en åtminstone sedan medeltiden på nordiska skedskaft, liksom på andra silverföremål, förekommande dekorativ detalj. Huruvida de från början också förekommit på hornskedarna är mera osäkert, ty svårigheten att göra dylika små utskärningar, och än mer att bevara dem hela någon avsevärd tid, är naturligtvis mycket stor i det spröda materialet. Å andra sidan finns det all anledning att antaga, att även lapparna tidigt brukat göra skramlande anordningar på sina bruksföremål, en företeelse med ursprungligt magiskt syfte, som är universell och har analogier i de skrammel-redskap, som avse att skrämja skadedjuren.¹ Skulle sålunda de på silverskedarna anbragta ringarna vara en icke-lapsk form, ha de säkerligen haft motsvarigheter

¹ Den med skramlande järnringar försedda herdestav, som finns hos svensk allmoge, går igen i lappens körkäpp. I de lapska koksarnas skaft är ofta en skramlande kula inlagd i en fördjupning under den pålagda hornskivan.

inom den lapska formkretsen och följaktligen lätt blivit omtyckta. Vi återfinna dem — eller åtminstone de för ringar avsedda öglorna — i varje fall senare så gott som regelbundet på hornskedarna, dit de överförts med andra silverskedsmotiv.

Utom hos de ovannämnda norska 1700-talsskedarna återfinna vi den breda, i gallerform genombrutna skaftplattan jämte vridornament och knapp hos en grupp av sju skedar, alla tillverkade i Luleå under 1700-talets slut och 1800-talets förra hälft, fig. 9. Hela skeden är nu smäckrare, och framför allt är gallerverket nu så mycket glesare, att det knappast synes direkt sprunget ur hornskedens knivstrecksortnament, utan snarare måste betraktas som en tanklös kopia av silverskedar, tillhörande den förra gruppen. Å andra sidan märkes beroendet av hornskedarna i den för denna grupp genomgående anordningen med skaftet fäst på bladet, ett drag som, ovisst av vilken orsak, markeras på så gott som alla lapska hornskedar, ehuru i verkligheten skaft och blad ju äro snidade i ett stycke. Bladens gravyr, som på de norska 1700-talsskedarna tydligtvis sökte lapsk verkan, är på dessa mera stilblandad. Jämte naturalistiska blommor förekomma kors, men också enkla nätorament.

På en annan väg har en något yngre grupp, som i huvudsak härstammar från Piteåmästaren Nils Öhstedts verkstad (mästare 1829, verksam ännu 1873), löst överförandet av den enkla skaftplattans, fig. 10, form och ornamentik till silversmide. Skaften äro på dessa skedar genomgående rätt korta. Gallret bildas här av en rombisk genombrytning i plattans mitt, två droppformiga ovanför och nedanför samt en triangulär på var sida om mitten. Härtill komma bål för ringar i hörnen och en ögla mitt upptill. I den triangulära yta, som uppstår där skaftplattan övergår i bladet, finnes på dessa skedar så gott som alltid en hjärtformig genombrytning. Sticklade linjer bilda rutmönster omkring urtagningarna. — Denna skedtyp, av vilken museet äger ej mindre än åtta exemplar, förefaller att vara en lika enkel som förnuftig lösning av uppgiften att skapa en silversked, som faller lappfolket i smaken och motsvarar dess behov och vanor, utan att därför förfalla till mer eller mindre orimliga härmningar av hornskedsmönster. Nils Öhstedt har såväl genom dessa skedar

som genom andra arbeten blivit lapparnas silversmed par préférence under större delen av 1800-talet.

Piteå-skedarnas gravyr är rätt omväxlande. På några exemplar synas endast några naturalistiska tulpanblad vid bladets bas, på andra äro de kombinerade med våg- och sicksackmönster; andra skedar visa mera lapska strål- och nätorament, dock i det hela rätt självständigt hållna.

Nils Öhstedt har också tagit upp ett annat sätt att återge det korta fyrsidiga skaftet. Det äldsta exemplet på denna lösning ha vi bland Marcus Bruuns Trondhjems-skedar. Över skaftplattan och ett stycke ned i skeden har lagts ett spolfornigt vridornament i hög relief. Skaftplattans kanter ha försetts med öglor och ringar, fig. 11. Fullständigt samma idé finna vi hos två skedar av Öhstedt, fig. 12. En Umeå-sked från 1840 och två Sundsvalls-skedar från 1873 följa samma tankegång, ehuru vridornamentet nu blivit kortare och mera jämntjockt. Till sist finna vi en svag återklang på en Haparanda-sked från 1889, som i övrigt med sin helförgyllning, sin graverade blomma och sitt pålödda, ytterst »lapska» blad visar, att den allvarliga avsikten redan saknas och varan lika mycket avses för turister som för lappar.

Innan vi lämna denna grupp av silverskedar, vilka tämligen direkt övertagit sin typ från de primitiva hornskedarna, vill jag påpeka, hurusom ett »tertiärt» återinflytande från dessa av hornskeden påverkade silverformer i flera fall låter sig konstatera på hornskedar i museets samlingar. En här avbildad sked, fig. 13, troligen från Pite lappmark, verkar ju nästan avgjutning av Nils Öhstedts silverskedar. Även de norska »gallerskedarna» ha fått sin efterbildning i horn, fig. 14.

Det är emellertid hos sekundära efterbildningar i horn av nordiska metallskedar, som vi ha att söka förebilderna till de flesta »lapska» silverskedar av annan typ än de redan omnämnda. I vissa fall torde utvecklingen av en form, innan den slutligen nått tillbaka till den svenska eller norska guldsmeden, ha tagit ett par århundraden och ha gått så underliga vägar, att vi icke längre äro i stånd att följa, knappast att ana sammanhanget. I vissa fall är förloppet lättare att reda ut.

En särdeles utbredd silverskedsform, som har sina rötter i medeltiden, men som åtminstone i Norden hållit sig levande ända in på 1700-talet, är, såsom ovan nämnts den gotiserande kronskeden, fig. 15. Fasthålla vi nu, vad tidigare sagts, att hornsmeden, när den upptar plastiska former, så att säga måste platta ut dem, finna vi, att denna kronsked rätt väl återges i en hornsked som fig. 16. Vi se först den mittersta »liljan» återgiven en face med sina tre spetsar, och på sidorna de två andra från samma håll synliga »liljorna» noggrant återgivna i profil. Hela kronans form av en på spetsen

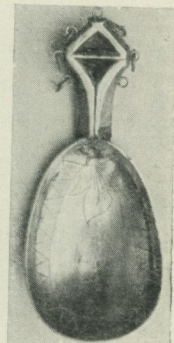
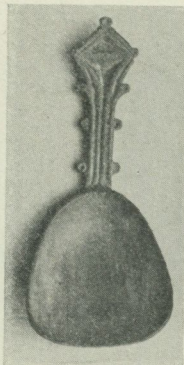
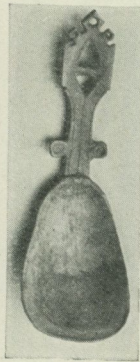
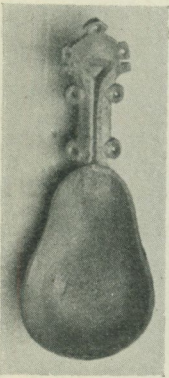

Fig. 24. Hornsked.
Gellivare sn, Lule
Lappm. L. 110 mm.
Nord. M. 78,200.

Fig. 25. Hornsked.
Enontekis s:n, Fin-
ska Torne Lappm.
L. 125 mm.
Nord. M. 69,721.

Fig. 26. Hornsked.
Jukkasjärvi s:n, Torne
Lappm. L. 111 mm.
Nord. M. 69,412.

Fig. 27. Silversked
Jukkasjärvi sn,
Torne Lappm.
Tillv. i Haparanda
1886. L. 122 mm
Nord. M. 69,411.

stående stympad kon återges med de för materialet typiska förändringarna, att skarpa vinklar och hörn, som lätt brytas, så vitt möjligt undvikas. Ringöglorna, som ofta förekomma på kronskedar av silver, återges dels som hål (eller punkteringar) i kanten, dels som särskilda, stiliserade utskott från det relativt smala skaftet.

Den triangulära utskärningen mitt i kronan har ingen direkt förebild i silver. Den är ett lapskt drag, som nog här på skedarna i regel endast har prydnadssyfte, men som otvivelaktigt härstammar från de alltid i en flätad rem burna träkoksarna, fig. 17, vilkas

skaft mycket ofta visa en dylik, av tekniska skäl (kniv, ej borr användes) trekantig urtagning.

Den enkla kronskeden i horn (typen finns i Nordiska Museet belagd från Gällivare sn, Lule lappmark och Jukkasjärvi sn, Torne lappmark) undergår en serie förändringar i olika riktningar, av vilka ej få återfinnas imiterade i silver. Inom Lule lappmark är det särdeles vanligt, att man starkt förenklar mönstret, samtidigt som man bibehåller åtskilliga av metallarbetets karakteristiska drag, fig. 18. Samma idé går igen på en i Trondhjem funnen bensked fig. 19, vars samband med ifrågavarande lapska skedtyper torde stå utom allt tvivel. De svenska hornskedarna av denna typ ha sina svenska motsvarigheter i silver, fig. 20, vilkas tillverkningsort jag tyvärr ej lyckats konstatera, men som åtminstone i ett par fall enligt stämpel äro helt unga (1881). Trondhjems-skeden har sin nästan fullkomliga avbild i en, troligen i Fredrikstad under rokokotid, tillverkad lappske, insamlad i Kautokeino, Norska lappmarken, fig. 21. På något sätt besläktad med de nyssnämnda Lule-typerna, (möjligen betecknande ett typologiskt äldre stadium med mindre framskriden förenkling) äro hornskedar av typen fig. 22, ävenledes från Jokkmokks socken, Lule lappmark. En efter snarlika förebilder gjord silversked, fig. 23, i Kjellbergska samlingen (dep. i Nord. Museet) är signerad av guldsmeden Olof Löfvander d. ä. i Luleå (1753—85) och hör sålunda till de äldsta svenska lappskearna. En annan, som f. ö. är denna ytterst lik, har, möjligen senare, fått ett par hjärtan fastlödda på skaftets framsida. Den bär en för mig okänd svensk stadsstämpel samt ytterst otydliga årsstämplar, möjligen I 5 (= 1863) jämte initialerna C. I. F. Denna egenartade typ synes i varje fall ha haft en betydande livskraft i Lule lappmark. Den avbildade hornskeden av denna form är nämligen av allt att döma ganska nygjord.

Åt ett annat håll utvecklas kronskeden i horn uppe i Torne lappmark. Här uppstår en hel rad variationer. I vissa fall dras kronans mittspets upp, så att hela skaftavslutningen blir mera spetsig. (Exempel härpå träffas f. ö. redan i Gällivare sn, Lule lappmark, fig. 24.) I den härvid uppkomna tomna ytan göres så en trekantig urtagning, vars bas löper parallellt med den redan befintliga genombrytningens

uppåtriktade bas. Den typ, som härvid uppkommer, finns i Nordiska Museet representerad av två skedar från Torne lappmarks finska del, fig. 25. Genom stark förenkling av en kronsked med två motställda trianglar uppstår en form som fig. 26 från Jukkasjärvi, Torne lappmark, vilken i silver fullkomligt motsvaras av tvenne mycket moderna Haparanda-skedar (1868 och 1886), båda inköpta i Jukkasjärvi sn från där boende lappar, fig. 27.

Om den typ av silversked, som kan kallas kronsked, på grund av det relativt korta och upptill breda skaftet synes ha legat särskilt väl till för efterbildning i horn och därför ofta gått igen som »lapsk» silversked, är den likväl ej den enda, som undergått dessa metamorfoser. Den lapska befolkningen i Kautokeino och Karasjok i Norska lappmarken, som äger en stor mångfald av skedtyper, har en viss, hos de sydligare lapparna icke iakttagen förkärlek för skedar med långa, relativt smala skaft, och detsamma är fallet inom norra delarna av Finska lappmarken, särskilt i Enare socken. Denna smak har troligen utvecklats genom det intensivare utbyte, som dessa nordliga lappar haft med den europeiska kulturen, då däremot de åt Bottenhavet avvattnade delarna av Lappland länge varit ganska svagt påverkade utifrån och sålunda icke så väl följt modets växlingar. Det är icke mer förvånande att finna en kraftig europeisk inverkan på deras skedar än på deras dräkter och bostäder.

Från norska lappmarken ha insamlats två av tre nästan identiskt lika silverskedar, som måste ha sina rötter i dessa nordligt liggande, starkt europeiskt influerade hornskedar. Typen utmärkes av ett ovalt blad med ett ingraverat musselskalsornament samt av ett relativt långt, smalt skaft, kantat med ringöglor och avdelat i tre av öglebeslagen åtskilda leder, samt överst ett i huvudsak triangulärt krön, uppdelat av en rombisk och tre triangulära genombrytningar. Ett visst tycke av de mest spetsigt utdragna kronskedarna i horn är nog oförnekligt, men denna förebild förklarar varken krönets detaljer eller, framför allt, det långa skaftet med dess delning och facettering, fig. 28.

Ett dylikt skaft återfinna vi på de under 1600-talet vanliga s. k. kerub- och druvskedarna, av vilka ett par finnas bland

de i Lappland insamlade silverskedarna, fig. 29. Ur skaftformer som dessa låter sig vår norsklapska silversked nog härledas, även om belägg på direkta mellanformer i horn saknas bland mitt nuvarande material. Vad så krönet beträffar, är det för kerubskeden typiska linjeschemat fullkomligt bibehållet. Det mittersta, en face sedda kerubhuvudet motsvaras av romben, de två åt sidorna ut-

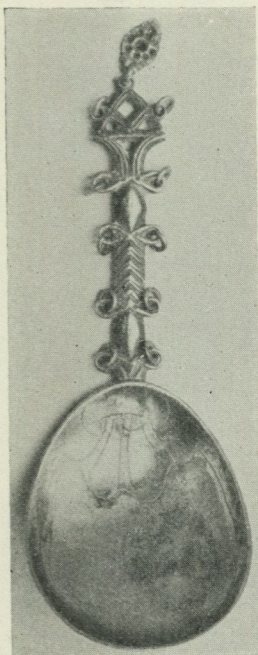

Fig. 28. Silversked. Kautokeino sn, Norska Lappm. L. 145 mm. Nord. M. 69,867.

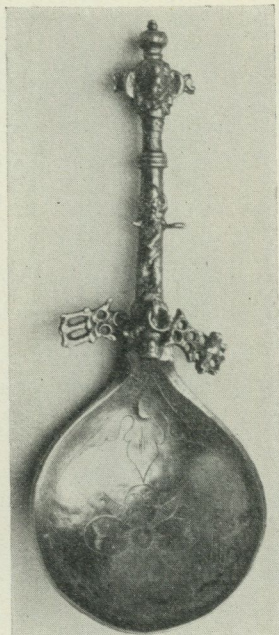

Fig. 29. Kerubsked av silver. Lappland. Tillv. av S. Phalén, Karlskrona (1689—1704). L. 145 mm. Nord. M. 14,793.

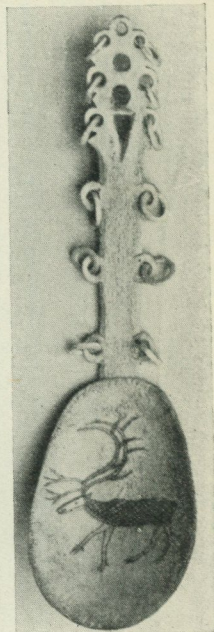

Fig. 30. Hornsked. Kautokeino sn, Norska Lappm. L. 172 mm. Nord. M. 67,750 a.

stickande profilerna av trianglarna. Krönets övergång i skaftet markeras av de två utsvängda tenarna, som omsluta den understa urtagningen. — Som en, dock icke i detalj överensstämmande, analogi till de nu behandlade skedarna vill jag framhålla en hornsked från Kautokeino, fig. 30.

Ännu vanligare är tydligen, åtminstone i Lappland, en annan europeisk 1600-talssked med skaft av en vriden silverten och krönet

bestående av en enkel kula, fig. 31. Denna har i sin rena europeiska form icke mindre än fem representanter bland våra lappländska silverskedar, men har däremot icke i det tillgängliga materialet satt något spår av sekundär, genom horntekniken påverkad typ. Förutsättningar för en sådan saknas dock ej. Ett mindre antal hornskedar från Jukkasjärvi i Torne lappmark samt från Kautokeino i Norska lappmarken visa en cirkelrund platta som avslutning på ett relativt smalt och långt skaft. Men framför allt är denna typ betecknande för Utsjoki och Enare socknar i nordligaste delen av Finska lappmarken, fig. 32.

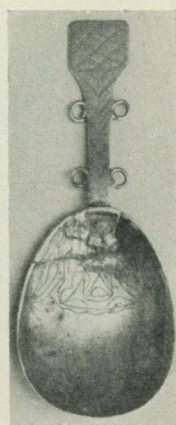
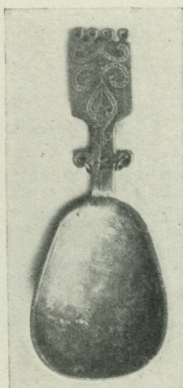
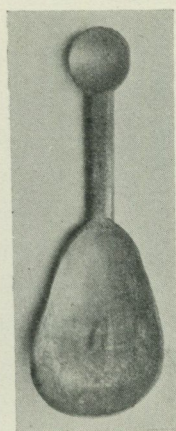
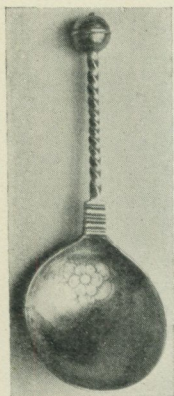

Fig. 31. Silversked.
Torne Lappm.
L. 148 mm.
Nord. M. 77,866.

Fig. 32. Hornsked.
Utsjoki s:n, Finska
Lappm. L. 134 mm.
Nord. M. 70,096.

Fig. 33. Hornsked.
Enontekis kap.-förs.,
Finska Torne
Lappm. L. 120 mm.
Nord. M. 69,762.

Fig. 34. Silversked.
Jukkasjärvi s:n, Torne
Lappm. Tillv. i Hapa-
randa 1873. L. 123
mm. Nord. M. 69,480.

Den under 1700-talets senare hälft segrande, moderna silversked-typen med långt, upptill bredare och utplattat skaft, som finns representerad i tre exemplar bland de hos lappar insamlade silverskedarna, har slutligen, även den, påverkat hornskedformerna och genom dessa givit upphov åt några »lapska» silverskedar. En sådan härstamning ha, enligt mitt förmenande, sådana skedar, som den hos *Leem* avbildade, fig. 1. Såsom man kan vänta av denna mycket recenta form, som haft kort tid att tränga igenom, förekommer

den i horn huvudsakligen i det norrut avvattnade Lappland, i norska och finska lappmarkerna, med deras alltjämt intimare skandinaviska förbindelser, men sträcker sig dock även ned i Tornedalen, fig. 33. Dess motsvarighet i silver är belagd från Jukkasjärvi sn, Torne lappmark, fig. 34, en sked, som tillverkats i Haparanda år 1873. Till samma grupp kan möjligen också räknas en annan Haparanda-sked från 1889.

Nu återstår bland de lapska silverskedarna endast en tydligt urskiljbar grupp, vars ursprung är så tillvida märkligt, som den ingenting har att göra med äldre silversmide, ej heller med den vanliga lapska hornskeden. Typen är representerad i Nordiska Museets samling av två pjäser, av vilka den ena är tillverkad i Bergen år 1845, fig. 35, den andra av okänd härkomst, men tydligen ganska ny och av mindre utpräglad typ. Båda torde vara insamlade i svenska Lappland. (Samlaren, A. Orstadius, torde huvudsakligen ha varit verksam i Pite lappmark, ty han var länge bosatt i Arvidsjaur.) Det utmärkande för detta slags skedar är det i förhållande till det flata och breda bladet ytterst korta skaftet. Deras förebilder äro ett slags benskedar, tillverkade av renens hjärnskål, vilka äro representerade i exemplar från Lule och Torne lappmark (den sistnämndas finska sida såväl som den svenska), fig. 36. Någon norsk-lapsk bensked av denna typ känner jag ej, men den kan förutsättas existera, då den bergensiska silverskeden otvetydigt går tillbaka på en sådan.

Den översikt av lappländska silverskedar, som sålunda gjorts, ger, för att sammanfatta det kort, anledning till följande slutsatser.

Silverskedar importeras till Lappland åtminstone sedan 1700-talets början och uppskattas då först i huvudsak ekonomiskt. En följd härav är, att de äldre skedarna i ett övervägande antal fall väga jämna, hela eller halva lod, den viktenhet som lappen under denna tid räknade med, samtidigt som de ofta förete vanliga europeiska former.

Redan under 1700-talets förra hälft tillverka guldsmeder i sådana städer, som bedriva handel med lapparna, till en början troligen på dessas egen begäran, silverskedar, som efterbildade lapska skedar av ren- och älghorn.

Den äldsta i Nord. M. påvisbara typen av sådana silverskedar tillverkas av Marcus Bruun i *Trondhjem* (verksam 1733), vilken tydligen till förebild haft geometriskt graverade hornskedar med fyrsidigt platt skaft, dem han dock mycket fritt efterbildar. — En liknande typ äger en grupp *Luleå*-skedar från 1800-talets första decennier, medan samma lapska förebilder skapat en annan trognare efterbildad grupp *Piteå*-skedar, de flesta av Nils Öhstedt, verksam 1829 och 1873.

Direkt härstammande från rent lapska förebilder äro dessutom efterbildningar i silver av kortskaftade skedar av renkranium.

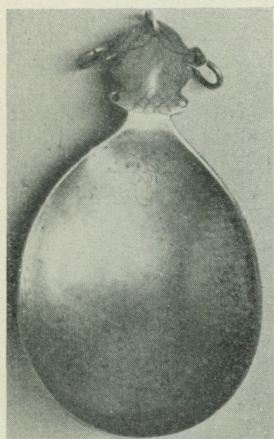

Fig. 35. Silversked. Lappland.
Tillv. i Bergen 1845. L. 110 mm.
Nord. M. 90,849.

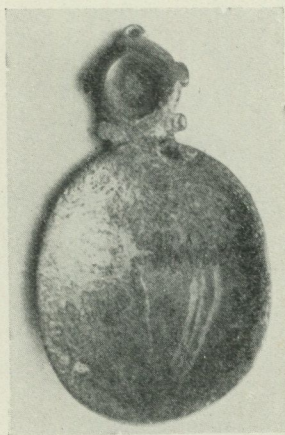

Fig. 36. Sked av kranium.
Enontekis s:n, Torne Lappm.
L. 108 mm. Nord. M. 69,576.

Men samtidigt eller redan förut ha de lapska hornskedarna rönt påverkan av silverskedarna. Kronsmeden avsätter olika typer, en starkt förenklad i *Lule* lappmark (och *Norge*), en annan, först rikare utbildad, men sedan recessivt förenklad i *Torne* lappmak. Sådana hornskedar efterbildas sedan i silver. Den enkla *Lule*-kronsmeden av horn och dess norska motsvarighet ha båda redan under 1700-talets senare hälft reproducerats i silver av guldsmeder i *Fredrikstad* och *Luleå*, medan den *Tornelapska* kronsmeden först under 1800-talet kan påvisat ha upptagits av *Haparanda*-guldsmeder.

Även 1600-talets kerub-, druv- och kulskeदार efterbildas i horn. Dessa efterbildningar samt deras avkomlingar i silverarbete synas huvudsakligast höra hemma i de *nordliga norska och finska lappmarkerna*, men sprida sig också till *svenska Torne lappmark*.

Till sist har också den under 1700-talet utbredda »moderna» silverskeden med upptill tunt, bladformigt skaft efterbildats i horn, även den huvudsakligen i de nämnda, nordliga trakterna. Vår enda »lapska» silversked, som går tillbaka på dylika hornskedar, är gjord i Haparanda, Tornelapparnas silvercentrum.

ETT SÄREGET MUSIKINSTRUMENT.

Av

HEDVIG BOIVIE.

Bankdirektör Bernhard Blasberg i Hälsingborg är ägare av ett ovanligt, ja måhända enastående musikinstrument — en kombinerad fiol och klarinett. På resonanslocket å en vanlig fiol, med all säkerhet av tyskt ursprung, har lagts en klarinett med munstycket vid fiolens nedre sarg och med klockstycket som ersättning för fiolens snäcka. Klarinetten, som till synes är i ett stycke från munstycket och upp till klockstycket, går genom en i fiolens stall skuren krets-rund öppning, fortsätter under gripbrädet och in genom halsen och skruvlådan samt avslutas med klockstycket. För att lämna plats åt klarinetten har fiolens resonanslock från stallet och upp under gripbrädet nedprässats något i mitten. Av samma anledning har även å stränghållaren gjorts en halvcirkelrund utskärning. Klarinetten har nio tonhål, alla täckta av klaffar. Åtta tonhål äro nedskurna i gripbrädet, det nionde är placerat å undersidan nära stallet. Då vänstra handens fingrar nedtrycka, det vill säga förkorta fiolsträngarna, tryckas samtidigt de under strängarna liggande klaffarna ned, och tonhålen öppnas. Klaffen å undersidan står medelst en smal tråd i förbindelse med g-klaffen å fiolens d-sträng; den fungerar ej tillfredsställande. En klaff mitt å gripbrädet är igensatt. Fiolens strängar äro fästade vid stränghållaren och gå därifrån att börja med två och två på vardera sidan om klarinetten, fortsätta sedan på vanligt vis över stallet och över gripbrädet, löpa därpå ned till skruvarna genom i skruvlådan borrhålor, ett för varje sträng. E-strängen är av stål, de övriga äro sensträngar. Fig. 1, 2, 3.

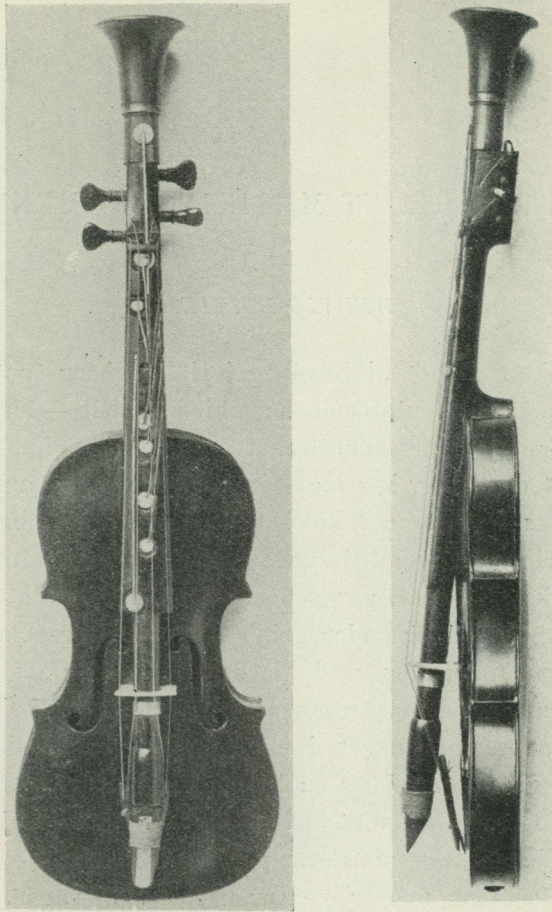

Fig. 1 och 2. Klarinett-fiol. L. 0,645 m. Ägare: bankdirektör Bernhard Blasberg, Hälsingborg. T. Mårtenson, Hälsingborg, foto.

Instrumentet hålles såsom vid fiolspelning och klarinetten anblåses samtidigt, fig. 4.

Klarinetten är särdeles svår att få ton i, men enligt vad vid försök utrönts giver den tonerna e, f (?), g, a, b, c, d, g. Fiolens g-sträng tangeras ej av någon klaff, d-strängen av en klaff, g, a-strängen av e, f (?), g; e-strängen av a, b, c, d.

Fiolens totallängd 0,645 m., kroppens l. 0,352 m., bredd 0,197 m., br. vid f-hålen 0,11 m., gripbrädets l. från och med sadeln 0,267 m., skruvlådans l. 0,07 m. Sargens höjd 0,035 m., stallets h. 0,035 m., stränghållarens l. 0,07 m. Klarinetts l. 0,625 m., klockstyckets diam. 0,07 m.

Instrumentet inköptes av nuvarande ägaren för omkring fyrtio år sedan i Hälsingborg och uppgavs vara tillverkat av en spelman i någon socken norr om staden, men trots av ägaren företagna ivriga efterforskningar har instrumentets tillverkare ej kunnat spåras.

Försök att sammansätta två eller flera instrument ha tidigare gjorts vid upprepade tillfällen och omtalas även i facklitteraturen. Hülphers¹ omnämner ett stränginstrument, Alto-Basso, »hvilket ger klang genom påslagning, men hvarjeme tillika blåses såsom på Flaut». Alto-Basso är enligt C. Sachs' Real-lexikon² och Dide-

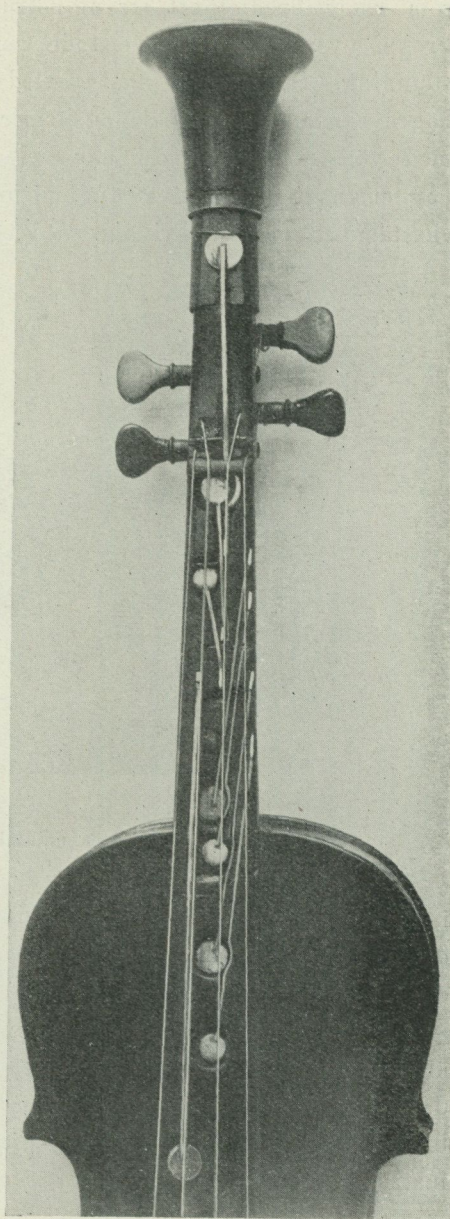

Fig. 3. Klarinett-fiolen fig. 1 och 2. Gripbrädet med klaffarna.

¹ Abr. Hülphers, Historisk Avhandling om Musik och Instrumenter. Westersås 1773, sid. 83 not 9.

² C. Sachs, Real-Lexikon der Musikinstrumente. Berlin 1913.

rots Encyclopedie¹ ett stränginstrument med rektangulär resonanskropp, över vilken äro spända sensträngar av växlande antal och stämning. Strängarna anslås med en liten stav, vilken föres med högra handen. Den spelande blåser samtidigt å en flöjt, som skötes med vänstra handen och har melodistämman under det att ackompanjemanget utföres å stränginstrumentet. Denna beskrivning överensstämmer med beskrivningen å tambourin du Béarn, ett allmoge-

Fig. 4. Klarinett-fiolen. Spelsättet.
T. Mårtenson, Hälsingborg, foto.

instrument, som ännu påträffas i de baskiska provinserna. Ehuru dessa instrument spelas samtidigt av en och samma person, äro de dock icke sammanbyggda.

I Schlossers² beskrivande katalog över äldre musikinstrument är reproducerad en detalj av en tavla av Piero di Cosimo (f. 1462, d. 1521), där ett sammanbyggt instrument är framställt. En neger blåser å ett säckpipliknande instrument, sammanfogat med ett stränginstrument försett med flera strängar, vilka han knäpper med den

¹ Encyclopédie ou dictionnaire raisonné publié par M. Diderot. Paris 1751—1780. Supplem. T. 1. p. 329.

² Julius Schlosser, Die Sammlung alter Musikinstrumente. Wien 1920, s. 37.

vänstra handen, under det att den högra sköter flöjten. Luften inblåses i pipan genom ett smalt rör, som han håller i munnen, fig. 5.

En kombination av fiol och valthorn, en efterbildning av ett originalinstrument från 1700-talet i Carolino-Augusteam Museet i Salzburg, beskriver Kinsky i sin katalog.¹ Instrumentet är en vanlig fiol, i vars resonanskropp ett valthorn är inbyggt. Valt-

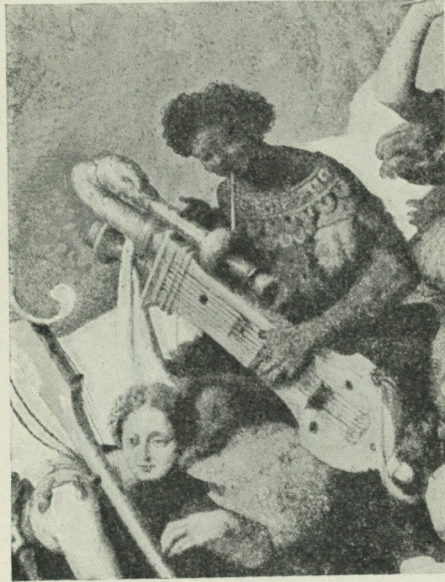

Fig. 5. Sammanfogat sträng- och blåsinstrument.
Detalj från en målning av Piero di Cosimo.

hornets munstycke sticker upp ovanför snäckan och klockstycket mynnar ut i den nedtill öppna sargen.

Kinsky omnämner även en trumpet-fiol (Trompeten-Geige), beskriven i Zeitschrift für Instrumentenbau. En fiol i förbindelse med ett horn eller trumpet, vars klockstycke, så att säga, ersätter snäckan, och vars munrör är insatt genom en öppning å halsen.

»Ein Paar Violinen worinnen Dis Trompeten» ägde hovkapellet i

¹ Kinsky, G., Musikhistorisches Museum von Wilhelm Heyer in Cöln, Katalog, Cöln 1912. Bd. 2, s. 531.

Köthen under Bachs tid.¹ Man antager att avsikten med dylika sammansatta instrument varit att åstadkomma en förstärkning av tonen.

Stroh-violin kallas efter dess uppfinnare Ch. Stroh (London 1901) ett stråkinstrument, som har gripbräde, stall och strängar, men saknar resonanskropp. Resonanskroppen ersättes av en tunn aluminiumplåt, vid vilken är fästad en trumpet eller resonator, som förökar ljudstyrkan. Instrumentet är avbildat och beskrivet i tidskriften Ljus 1902 n:r 36 sid. 283.

Ett instrument, som, vad sammansättningen beträffar, närmar sig den här beskrivna klarinett-fiolen, har musikfanjunkar C. Bergman i Hälsingborg, enligt vad han meddelat mig, sett för omkring fyrtio år sedan i Jönköping, där han som barn varit bosatt. Klarinetten och fiolen voro även här sammanbyggda till ett instrument, men spelades icke samtidigt, utan var för sig. Fiolen hölls på kant, då klarinetten blåstes.

En gammal spelman från Skåne, som varit i tillfälle se bankdirektör Blasbergs instrument, lär till en numera avliden person lämnat samma uppgift om spelsättet, nämligen att man ej spelade å klarinetten och fiolen samtidigt och att fiolen hölls på kant, då klarinetten blåstes.

Tydligt är att dessa av herr Bergman och den gamle skånske spelmannen omnämnda instrument, ehuru närbesläktade, dock ej äro av samma konstruktion, som den här beskrivna klarinett-fiolen, vilken, av allt att döma, avsiktligt tillverkats så, att båda instrumenten kunnat ljuda samtidigt.

En uppgift att vid bröllopsmusiks utförande klarinetten blåsts vid färd till och från kyrkan och bröllopsgården och fiolen spelats vid inträdet i kyrkan eller bröllopsgården, således inomhus, har jag ej lyckats få bekräftad.

Måhända kan man våga den gissningen att tanken att sammanfoga klarinett och fiol uppstått hos särskilt vid allmogebröllop anlidade spelmän, som kunde traktera bägge instrumenten, i syfte dels att ersätta en spelman, dels att efter behag kunna omväxla instrument.

¹ C. Sachs Real-lexikon, sid. 396.

vävandret av en träskiva (hjul), som gnider mot strängarna i stället för stråke. Nyckelharpan har spelats vid bröllop i Uppland och Dalarna. Även omnämnas oboer, flöjter, trumpeter, pipor. Till och med trummor omnämnas, ehuru enligt kap. XV § 25 i Kyrko-Lag och Ordning av år 1686 stadgas, att »Ingen Brudeskara må komma till Kyrkan med Trummor, skjutande och hvarjehanda otjenligt buller» Från flera landskap omtalas samspel mellan fiol och klarinett samt i Uppland mellan klarinett och nyckelharpa. Klarinetten hade melodien och harpan sekunderade.

Det kunde ju vara av intresse att få reda på, huruvida ovan omtalade klarinett-fioler äro enstaka företeelser och om försök till sammansättningar av dylika instrument företagits även i andra orter. I samband härmed kunde kanske utrönas om syftet varit att ersätta en spelman, åstadkomma större omväxling i musiken eller möjligen enbart ett experiment.

REDOGÖRELSE

FÖR

NORDISKA MUSEETS UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1921

STOCKHOLM 1922

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

213519

Nordiska Museets nämnd.

Sammansättningen av Nordiska Museets nämnd har varit densamma som föregående år och utgjordes alltså den 31 dec. 1921 av följande personer:

- Ordförande:* byggnadsrådet fil. dr IS. GUST. CLASON, 1899.
Andre ordförande: rektor fil. dr OLOF ÖRTENBLAD, 1905.
Skattmästare: överdirektör VIKTOR ALMQUIST, 1897.
Styresman: fil. doktor GUSTAF UPMARK, 1913.
Övriga ledamöter: civilingenjör CLAES G. NORSTRÖM, 1900.
överintendenten fil. dr JOHN BÖTTIGER, 1901.
justitierådet LOUIS AMÉEN, 1909.

Under år 1921 hade nämnden 4 sammanträden.

Jämte ärenden rörande museet har nämnden under året på grund av remisser från Kungl. Maj:t behandlat och avgivit underdåniga utlåtanden rörande följande ärenden: angående statsanslag till »Tidskrift för hembygds-vård»; angående statsanslag till utgivande av del 2 av »En Dalasockens historia», av Carl Larsson i By; angående förnyad framställning av docenten J. Frödin om statsanslag till utgivande av ett arbete över »Siljansområdets fäbodbygd»; angående årligt understöd åt lappmannen Johan Turi; angående Föreningens för Svensk kulturhistoria anhållan om statsanslag; angående en av konstnären O. Elgström framställd anhållan om statsanslag till en resa till Runö för etnografiska studier; angående Hemslöjdskommitténs betänkande; angående av K. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien framställd anhållan om pension åt riksantikvarien fil. dr Bernhard Salin; angående statsanslag till fil. dr K. E. Forsslund till hans under utgivning varande arbete »Med Dalälven från källorna till havet».

Styresman och övriga tjänstemän.

Tjänstgörande den 31 dec. 1921 voro:¹

- Styresman:* GUSTAF UPMARK, fil. dr, 1902.
Ekonomichef: NILS RINGERTZ, överste, 1913.

¹ Årtalen angiva tidpunkten för tjänstemans anställande vid museet.

Intendenter: EDVARD HAMMARSTEDT, fil. dr, 1890.
ALARIK BEHM, 1897.
NILS KEYLAND, fil. kand., 1906.

Professor i nordisk och jämförande folklivsforskning:
NILS LITHBERG, fil. dr, (1912) 1919.

Amanuenser: SUNE AMBROSIANI, fil. dr, 1903.
SIGURD ERIXON, fil. kand., 1916.
SIGURD WALLIN, fil. lic., 1916.
ARVID BÄCKSTRÖM, fil. lic., 1916.
ERNST KLEIN, fil. kand., 1921.
VISEN LEWIN, 1885.
ANNA LEWIN, 1886.
SELMA STRÖM, 1886.
LOUISE HAGBERG, 1891.
ELLEN PLANTHABER, 1893.
IDA MÖLLER, 1898.
HEDVIG BOIVIE, 1898.
GERDA CEDERBLOM, 1900.
EMELIE VON WALTERSTORFF, 1903.
LAURA STRIDSBERG, 1904.
ANNA RUDBECK, 1909.
LALLA KUGELBERG, 1910.
RAGNHILD BERGSTRÖM, 1911.
Bokhållare: HARALD ENGWALL, 1907.

Under styresmannens utrikes resa april—maj tjänstgjorde amanuensen Sigurd Erixon som tillförordnad styresman.

Till amanuens vid Nordiska Museet antogs enligt beslut den 18 aug. 1921 fil. kand. Ernst Klein.

Amanuensen fröken Lalla Kugelberg var tjänstledig i och för utrikes resa under tiden 16 febr.—7 maj och avlönade under denna tid själv sin vikarie fröken Agnes Ljungberg.

Amanuensen fröken Ragnhild Bergström har på grund av sjukdom varit förhindrad tjänstgöra från 1 aug. till årets slut, och fröken Ellen Planthaber har under hela året liksom föregående för sjukdom varit tjänstledig. Som hennes vikarie har fortfarande fröken Lilly Haglund varit anställd.

Kand. O. Paulin har med vederbörligt tillstånd såsom e. o. amanuens utan avlöning arbetat vid museet från den 12 jan. — Revisor F. Althar-Cederberg har likaledes utan avlöning tjänstgjort vid museet under en stor del av året från den 10 jan. — Fil. kand. Manne Hofrén och kand. Gösta Selling ha under året tjänstgjort vid museets byarkiv.

Institutionens allmänna förhållanden.

Statsanslag har liksom under föregående år utgått med ett belopp av 120,000 kr. Dessutom har Riksdagen beviljat dyrtidstillägg så att museets tjänstemän samt vaktmästare- och arbetarpersonalen vid museiavdelningen i sådant avseende kunnat jämföras med statens motsvarande befattningshavare.

Dessutom har till de av amanuensen fil. kand. S. Erixon ledda byundersökningarna beviljats ett anslag av 3,000 kr.

Stockholms stads anslag höjdes för år 1921 med 10,000 kr. till 40,000 kr. som beviljats med i huvudsak samma villkor som förut.

Donationer. Direktören KNUT WILHELM FORSSBERG hade, såsom omtalats i årsberättelsen för 1920 till Samfundet för Nordiska Museets främjande testamenterat 20,000 kr., varav senare hälften fått uppbäras under år 1921.

Av bibliotekarien dr PETER BEIJER och HANS MAKÅ har till Nordiska Museet testamenterats ett belopp av 30,000 kr. »med villkor att räntan därpå användes till för avdelningen å Skansen gagneliga ändamål».

En mecenat, som önskat förbliva okänd, har förbundit sig att ställa till Nordiska Museets förfogande ett belopp av 125,000 kr. att användas till bekostande av utförande i trä av Carl Milles' Gustav Vasa-staty, att uppställas i stora museihallens absid; av denna summa hava under år 1921 50,000 kr. inbetalats. — Den Gustav Vasa-staty av trä och gips, som sedan år 1907 stått i museihallens absid, nedtogs och överfördes till Carl Milles' ateljé den 27 okt. 1921.

Framlidne godsägaren H. KROOK hade i efterlämnat testamente till Nordiska Museet donerat ett belopp av 21,401 kr. 30 öre.

Fröken GUNBORG ELFWING, som avled den 7 mars 1921, hade genom testamente till museet donerat dels en del av sin löseegendom — jfr nedan bland förvärv till avdelningen för de högre stånden — dels även hälften, dock högst 200,000 kr., av återstående penningtillgångar, sedan vissa smärre legat utgått; den andra hälften av boets tillgångar skulle tillfalla »Systrarna Elfving's stiftelse», som skall hava till uppgift att bereda bostäder åt mindre bemedlade bildade kvinnor i Stockholm, och skall Nordiska Museet äga att tillsätta en av de tre ledamöterna i styrelsen för denna stiftelse; härtill har nämnden utsett amanuensen fröken Gerda Cederblom.

SAMFUNDET NORDISKA MUSEETS VÄNNER har även under år 1921 som gåva till museets samlingar överlämnat ett antal värdefulla föremål; — jfr redogörelsen för förvärv samt berättelsen över Nordiska Museets Vänners verksamhet under år 1921 här nedan.

Grevinnan WILHELMINA VON HALLWYL har i slutet av året till museet överlämnat konstnären prof. Julius Kronbergs atelier, byggnaden vid Lilla Skuggan med allt dess innehåll, möbler, prydnadsföremål, konstnärens skizzer i olja och teckning, kopior av äldre konstverk m. m. Byggnaden är flyttad till Skansen. En närmare redogörelse kommer att inflyta i årsberättelsen för 1922.

Museibygnaden. De av nämnden beslutade reparationsarbetena å museibygnaden utfördes under sensommaren och hösten 1921. Så undersöktes byggnadens fasader, och vittrade eller lossnade stenar ersattes eller fastsattes, fönstren reparerades, lagningar å taken verkställdes. I hallen lagades valvbågarna, där sprickor uppstått, de båda främre av mittpartiets stora murpelare rengjordes. Arbetena leddes av intendenten K. Bildmark.

Åskledarna å museibygnaden inspekterades, iståndsattes och kontrollerades under våren.

Den eldsvåda, som natten mellan den 5—6 augusti 1921 härjade inom Galärvarvets intill museibygnaden gränsande område, vållade, tack vare gynnsamma omständigheter, ingen skada å vare sig museibygnaden eller de å museets bakgård belägna magasinsskjulen. — Då Galärvarvet med dess verkstäder och i hög grad eldfarliga skjul, upplag av oljor, brädstaplar m. m., som under de senaste årtiondena mera än förut belamrat området och delvis lagts i omedelbar närhet av gränsmuren mellan varvet och museets områden, måste anses utgöra en i hög grad ständigt hotande fara för museibygnaden och museets och Livrustkammarens däri förvarade oersättliga samlingar, lät nämnden genom intendenten K. Bildmark på grundval av ett utlåtande av Stockholms stads brandchef utarbета ett fullständigt förslag jämte kostnadsberäkningar till de åtgärder för brandsäkerhetens stärkande som kunde anses möjliga att utföra, slutande på ett belopp av 106,000 kr. Då Nordiska Museet är i saknad av tillgångar till utförande av dessa åtgärder, ingick nämnden till Kungl. Maj:t med underdånig anmälan härom samt med anhållan om att åtgärder snarast möjligt måtte vidtagas för friläggande av de närmast museet belägna delarna av Galärvarvsområdet och avlägsnande av de eldfarligaste upplagen m. m.

Fest i museibygnaden: den av Kungl. Maj:t till firande av Gustav Vasaminnet 1921 anbefallda dagen, 21 januari, högtidlighölls med en fest i museets stora hall, till vilken allmänheten ägde fritt tillträde och i Stockholm förlagda regementen voro inbjudna. Tal höllos framför Gustav Vasa-statyn, vid vilken kransar nedlades, och regementsmusik utfördes från kröningsrummet.

Nordiska Museets kansli. Diarium över inkommande skrivelser 1921, som förts av amanuensen fröken LOUISE HAGBERG, upptager 1,710 nummer; räkningar m. m. införas ej i detta diarium. Utgående skrivelser i registratur och kopicbok utgöra 1,266 nummer; postböckerna upptaga 10,826 avgångna försändelser, därav 3,437 korsband.

Samlingarna.

I allmogeavdelningen har under ledning av amanuensen Erixon en del smärre omordningsarbeten ägt rum och likaså i högre ståndsavdelningen under ledning av amanuensen Wallin, i denna avdelning i samband med förberedelser till utgivandet av ny upplaga av vägledningen.

Föregående sommars arbete med uppordnande av i skjulen å bakgården befintliga föremål fortsattes. Den i sådant avseende genomgångna delen av skjulen reparerades.

De i Nordiska Museets huvudliggare katalogförda samlingarna hava under år 1921 ökats med 2,989 nummer, av vilka på den Kronbergska ateliern komma 1,013 nummer. — Arbetet med föremålen införande i huvudliggaren, som under samarbete med avdelningsföreståndarna handhafs av amanuensen fröken ANNA LEWIN, deras märkning, konservering och desinficering har bedrivits i enlighet med samma principer som förut.

De talrika förvärven till samlingarna göra att utrymmet i museet såväl i utställningsrummen som i magasinerna är starkt taget i anspråk.

Angående förvärven till samlingarna m. m. meddelas följande:

Allmogeavdelningen.

Föreståndare: intendenten fil. dr EDVARD HAMMARSTEDT; arbetande inom avdelningen: amanuenserna fil. kand. SIGURD ERIXON, fil. kand. ERNST KLEIN, fröken GERDA CEDERBLOM (dräkter), fröken EMELIE V. WALTERSTORFF (textilföremål), fröken LOUISE HAGBERG (forntro, norska avd.). Intendenten NILS KEYLAND har förestått avdelningen för jakt och fiske.

Det är under 1921 särskilt från tvenne landskap som stora samlingar ha tillförts allmogeavdelningen: Norrbotten och Uppland. I båda fallen är ökningen resultatet av en grundlig insamling efter rent etnografiska linjer. Dessa mycket betydande samlingar innehålla därför icke så mycket enstaka prakt saker eller märkvärdigheter, men ge i stället en så mycket fullständig bild av områdets kultur. — Från övriga landskap ha större och mindre förvärv, delvis frukten av årets bebyggelseundersökningar, ingått.

Skåne. Från detta landskap ha i år såsom i allmänhet åtskilliga alster av textil slöjd förvärvats. En praktig linnedrätt i upphämta med ylleinslag, 8 meter lång och över 1 meter bred, enligt uppgift från Luggude härad, är det viktigaste av årets textilförvärv. De övriga äro en åkdyna i halvflossa och broderi med årtal 1835 och en handduk i linnedräll från Bara härad. En mansdräkt från Ingelstads hd, bestående av vita långbyxor, mörkblå vadmalsväst samt kort, svart klädesjacka, tillhör en under 1800-talet rätt all-

mänt buren typ. Från samma härad förskriver sig också en klut, sådan de gifta kvinnorna burit. Till dräktförvärven hör också en särdeles prydd, konststickad röd »spedetröja».

Ett vagnssäte av trä, grant blomstermålat och daterat 1855, ger en god bild av den solida prakt, varmed skåningarna älskat att styra ut även enklare bruksföremål.

Öland. Härifrån äro förvärven 1921 fåtaliga. En hög, järnbandad mortel av kalksten är i sitt slag särdeles ovanlig. Av dräktdelar förtjänar nämnas en rikt broderad bindmössa av siden med tillhörande nackrosett.

Småland. En särdeles originell dörr, som tillhört ett väldigt skåp, hör här till de märkligare fynden. Den av plankor inom en enkel ram gjorda dörren

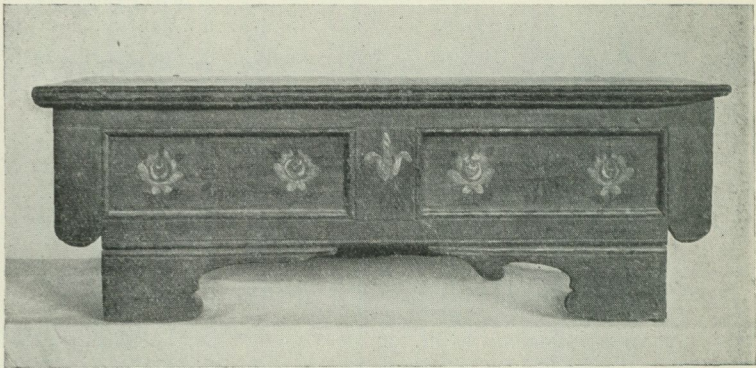

Fig. 1. »Försäte.» Lidhults sn, Sunnerbo hd, Småland. L. 0,515 m. Nord. M. 138,898.

är på utsidan försedd med en mot blå grund målad, vit medaljongram i rokoko, inom vilken på svart grund ett bibelspråk är målat med vita bokstäver. Dörren kommer från Reftele sn. — Från västra Småland, Lidhults sn, häröra två vackra möbler, ett mindre skåp av furu samt ett »försäte», en till bänk apterad kista, blåmålad med blommor, fig. 1. — Ett spolförmigt, genombrutet linfäste förtjänar jämföras med ett till avd. för etnografiskt jämförelsematerial förvärvat, i typen mycket likartat, ehuru långt primitivare portugisiskt linfäste (se nedan fig. 8). — Till dräktavdelningen kommo under året en större rutig och blommig halvsidenschal samt ett randigt sidenförkläde från Dädesjö sn, Uppvidinge hd.

Bohuslän. Åtskilliga förvärv ha inkommit i samband med de även detta år bedrivna byundersökningarna. Värda att nämnas äro bl. a. en säng av furu, rödbetsad, med stolpar i alla fyra hörnen, samt en särdeles inventiös inrättning, »kaffestol» kallad, vilken använts för att kunna luta kaffepannan utan att skaka den, när kaffet serveras. Den rörliga bottenplattan kan ställas

mer eller mindre snett genom att vrida på en pinne i »stolens» rygg. En tranlampa av järn med två skålar samt en kupa, »hatt» av halm, avsedd att hänga över en dylik lampa, höra också till den bohusslänska kustbefolkningens gamla inventarium.

Östergötland. En del föremål av ganska ålderdomlig karaktär ha insamlats av den expedition, som år 1921 utfört bebyggelseundersökningar i Göstrings och Ydre härad. En liten omålad snibbskål, en vallur, »näverlur», samt en skära med vackert utskuret skaft äro bland dessa föremål. Dräktförrådet har riktats med tre mycket små bindmössor, två vita och en svart med nackrosetter samt långa hängande band. De ha burits till konfirmationsdräkt.

Närke. Från detta landskap ha förvärvats en svärdformig runstav samt en rikt skulpterad selkrok med drakhuvudmotiv, målad i svart, rött och vitt.

Uppland. Bland den stora mängd föremål, som härifrån inkommit under sistförflutna år, äro åtskilliga präktiga möbler, särskilt skåp, av vilka dock några bevisligen kommit till Uppland från Hälsingland (se nedan). Andra, t. ex. några skänkskåp med rosmålning, äro alster av vandrande dalkarlars skicklighet. Ovanligt är ett skåp från Biskopskulla sn, Lagunda hd. — Från samma trakt härrör ett par linkammar av trä, enkla och primitiva. En laggad stänka av gran och ek är ett gott prov på uppländsk träslöjd, och än mer hedrar sig denna i de många präktigt skurna selkrokarna. En dylik, av ganska ovanlig form, är helt förfärdigad av en kraftig älghornskovel med kvarsittande taggar, fig. 2. — Dräktförvärven från Uppland inskränka sig till några schalar och halskläden samt bindmössor från Trögds och Lagunda härad. Från Åsunda hd härstammar enl. uppgift en synnerligen färgglad och vacker s. k. märkduksrya med vit bård och i många toner skiftande rosenrött mittfält, varå C I L, korslagda pilar och årtalet 1758.

Värmland. En fågelformig, grönmålad kåsa av trä från Eda sn i Jösse härad erinrar om närheten till Norge. Ett såll av lergods med två handtag samt en ovanligt prydd, smidd brödnagg av järn, daterad 1769, fig. 3, äro ytterligare att nämna bland nyförvärven från detta landskap. Härifrån ha även erhållits vävnadsprover såväl i enklare tekniker, gåsögon, korndräll, traselkypert m. m., som i rikare mönster, samtliga försedda med uppgift om Ortsbenämningarna. Sådana äro »valknut i krona», »hartass», »rosenkrans» o. s. v.

Dalarna. Särskilt från Rättvik och Mora ha flera förträffliga dräktplagg förvärvats. Rättviks kvinnodräkter ha kompletterats med ett grönt, ett brunt samt ett rött förkläde, under äldre tider brukade vid olika kyrkliga högtider. Likaledes har tillkommit en röd bröllopskjol och en »grönkjol» att bäras av »grönbrud» (ej kronbrud) eller brudpigor. En kjol av getskinn med framvåd av kalvskinn samt grön vadmalskant nedtill förtjänar även omnämnas. Även till Mora kvinnodräkt har under året förvärvats flera för socknen under äldre

tider typiska förkläden. Ett konfirmationsförkläde av vitt linne med rikt platt- och hålsömsbroderi och knypplad kantspets samt tvenne röda ylleförkläden med breda bårder upptill i grönt eller blått och gult. — Från Enviken ha

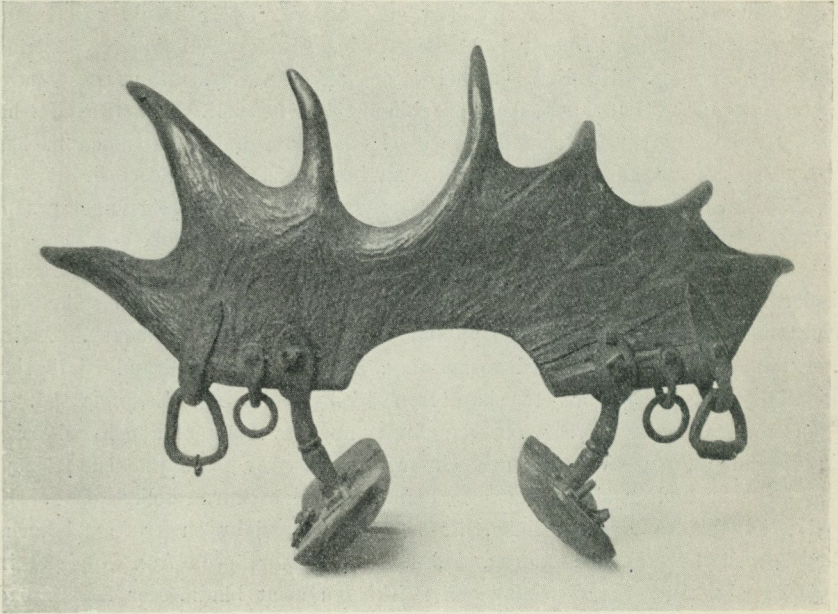

Fig. 2. Selkrok av älghorn. Uppland. Br. 0,610 m. Nord. M. 138,328.

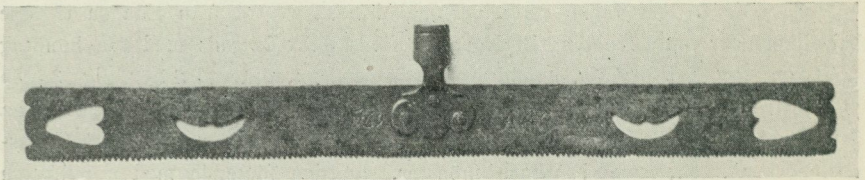

Fig. 3. Brödnagg av järn. Grava sn. Karlstads hd, Värmland. L. 0,415 m. Nord. M. 137,782.

inkommit några plagg, varibland särskilt ett par brudgumshandskar av älghud förtjänar ett omnämmande.

Från Ore sn inköptes två i sitt slag präktiga rosengångstäckan, varav det ena, ovanligt fint i färgen, till stor del är vävt av linnegarn, dels färgat, dels oblekt. Från Skattungbyn erhöles 3 prov på knypplade spetsar samt från Leksand och Rättvik 25 bandprov till hätta och kjollinning.

Av övriga föremål från Dalarna förtjänar endast en rikt utskuren, laggad pipkanna, märkt K. K. S. N. 1782 att omnämnas.

Gästrikland. Detta landskap har hitintills, vad beträffar dräkter, inom Nordiska Museet varit särdeles svagt representerat, varför tvenne dräkter från Hedesunda sn, en manlig (något ofullständig) samt en kvinnlig, varit särdeles välkomna. Kvinnodräkten äger starkt släktycke med den från Häverö sn, Uppland, ehuru liv och kjol här sammanhänga. Säsom en egendomlighet må framhållas att livstycket varken knäppes eller häktas ihop, utan sammanhålles medelst stora knappålar av mässing.

Hälsingland. Från Näsbyn i Alfta sn har ett särdeles vackert förvärv gjorts: ett flertal väggmålningar på väv, fig. 4. Från Järvsö sn komma ett

Fig. 4. Väggmålning å väv. Alfta sn, Hälsingland. L. 1,05 m., br. 0,675 m. Nord. M. 138,171.

par präktiga möbler, ett kistbord i blått och rött med blomstermålningar på gavlarna samt ett i samma färger hållet, halvrunt hörnskåp med kärlylla.

Dräktförvärven från denna provins förskriva sig från Delsbo. Härifrån har inkommit en utomordentligt prydlig brudgumsskjorta bärande årtalet 1858. Brudgumsskjortan tillhörde i Delsbo de obligatoriska fästmögåvorna. Även det kvinnliga dräktförrådet har här vunnit en förnämlig utökning genom en s. k. roskjortel i svart och gult, vävd i en teknik liknande gäsögondräll i 16 skaft. Roskjorteln är i likhet med de ännu brukade svarta kjolarna nedtill förlängd med en röd klädeslist samt försedd med linning av mönstervävt band i rött och grönt. Framvådens övre del, som döljes av förflädet, är av gult fyrskäftat bomullstyg.

Härjedalen. Ett fåtal härjedalska textilsaker erhöles, däribland en dubbelvävad med granäpplemönster, senast använd som förstugumatta i en

bondgård i Funäs dalen, ett rosegångstäckle från samma trakt och från Lillhärdal en knytning i rött och vitt, prov på kjolrandning m. m.

Jämtland. Museet har från föreningen Jämtnöjd i Östersund tacksamt mottagit en vacker språngad frans — av föreningen kallad pinnbandsspets —

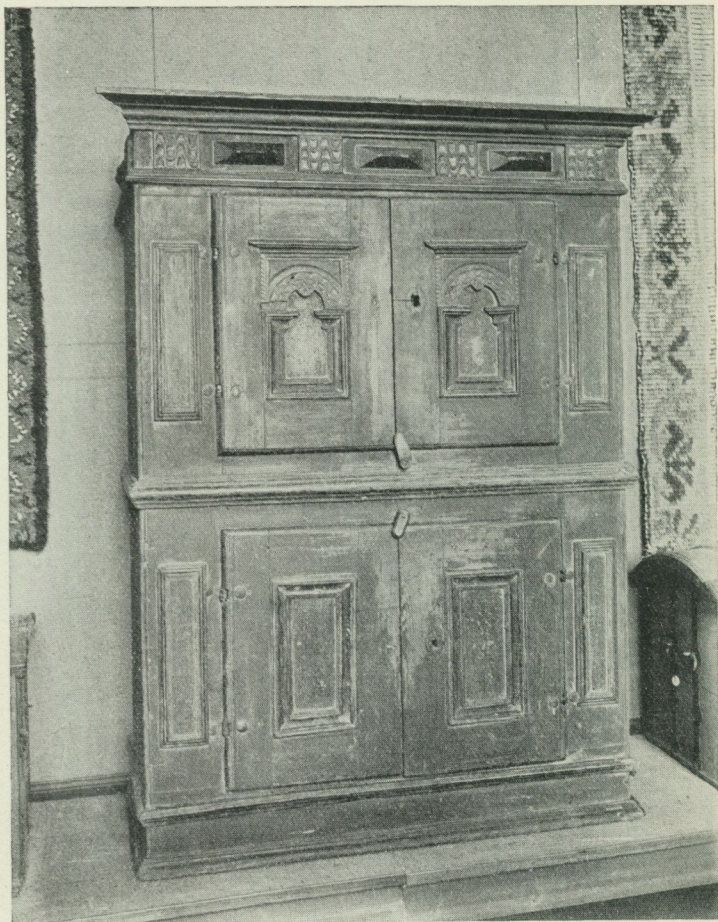

Fig. 5. Skåp (»storskåp»). Råneå kyrkby och sn, Norrbotten.
H. 1,710 m., br. 1,290 m. Nord. M. 138 180.

av lingarn. Den är nygjord efter en äldre bit från Norderön och utgör ett vackert prov på nyvunnen skicklighet i en gammal förnäm teknik.

Västerbotten. Ett skåp av furu, vars övre del är öppen och utgöres av tallrikshyllor, medan den nedre kan stängas med en enkeldörr, är av en

tämligen ålderdomlig typ. Från samma landskap kommer ett linfäste, »rockhuvud», av trä, fyrsidigt och så utskuret och genombrutet, att det förefaller sammansatt av fyra vågböjda spön. Härifrån även vävnadsprover jämte uppgifter.

Norrbottnen. Den år 1920 starkt framträdande ökningen i förvärven från vårt nordligaste, dittills ganska svagt representerade landskap, har även under 1921 fortgått. Ett mycket stort antal möbler, husgeråd och redskap har insamlats i olika socknar ss. Råneå, Över- och Neder-Luleå, Pite landsförsam-

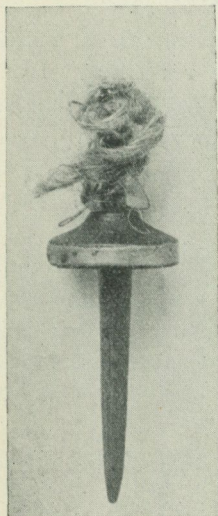

Fig. 6. Slända. Piteå sn,
Norrbottnen. L. 0,183 m.
Nord. M. 138,110.

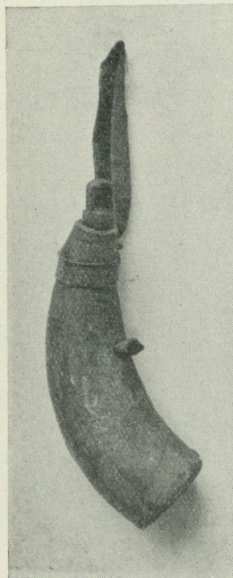

Fig. 7. Oljehorn. Råneå
sn, Norrbotten. L. 0,130 m.
Nord. M. 138,224.

ling och Karl Gustavs sn. Ståtligast bland möblerna är nog »storskåpe» från Råneå sn, en kraftig pjäs med mycket av renässanskaraktär. Dörrarnas fyllningar och ramar äro också i färg särdeles originella med sin bruna, svarta och röda målning, fig. 5. Intressant är också ett mindre, blåmålat skåp med utskärningar från Neder-Luleå sn. — En säng från Pite landsförs. visar att den gustavianska stilen trängt även hitupp. — En hel rad typiska kistor, oftast med den vackra norrbottniska röda färgen, komplettera den förut inkomna samlingen. Till inredningsföremålen hör också ett enkelt och vackert dörrhandtag av järn, ornerat med ett påsmitt flätornament.

Bland redskapen märkes en kraftig »skrubbstol», en bänk av delvis självvuxen konstruktion, inrättad för grovkardning. Många bladformiga, mer eller

mindre rikt utskurna linfästen samt en liten slända med tennbeslagen trissa höra också till de förvärvade textilredskapen, fig. 6. »Räcknagel» och »skinnring» visa, att skinnberedningen tillgått på samma sätt som nedåt landet, åtminstone bland den svenska befolkningen.

Fig. 8.
Linfäste.
Beira
alta,
Portugal.
L. 0 94 m.
Nord. M.
137,560.

En rätt ovanlig och säkerligen endast i dessa nordliga trakter förekommande sak är ett litet oljehorn, avsett att bäras vid bältet. Håri har man haft beckolja till skydd mot myggen, fig. 7.

Ett ganska primitivt såll, tillverkat av ett på trästomme utspänt kojuver, förtjänar slutligen också att nämnas.

Av textilier från detta landskap har inköpts en dubbelsidigt flossad och mönstrad rya, daterad 1753.

Lappland. Av lapska föremål märkas: en rensele med verkliga selträna från Karesuando, ett rentjuder av ben och rottågor samt en klövjesadel av trä. Åtskilliga lapska småföremål ha också förvärvats, däribland en bensked av renkranium, som förirrat sig ända ned i Roslagen. Vacker är en liten kagge av trä med tennpip och hornbottnar, som äro prydda med inristade band- och tandsnittsornament.

Avdelningen för etnografiskt jämförelsematerial. Till denna samling ha i år inkommit ett par enkla spinnredskap från *Portugal*, en slända och ett linfäste av spjälkat bamburör, fig. 8. Intendenten frih. R. Cederström, som insamlat dessa i provinsen Beira alta, meddelar, att dylika ytterst primitiva redskap ännu allmänt brukas av de portugisiska bondkvinnorna.

Även från de övriga nordiska länderna har en del material inkommit.

Åland. Utom en snidad träsked har härifrån under året endast förvärvats en tung och gedigen dubbelsidig rya, daterad 1877.

Runö. Från den gamla svenskbygden på Runö ha inkommit tre par strumpor, ett par för man och två för kvinna, med mönsterstickade kragar och broderade smalben.

Norge. Den norska avdelningen är alltså i tillväxt. Under året har den fått ett antal föremål från Söndfjords fgd., därav åtskilliga goda prov på träsnidarkonst och målad dekoration ss. skålar, smörformar, bandvävstol. En »kaffekvarn» bestående av en liten träho och ett trähjul med genomstucket handtag är av intresse att få belagd även från Norge. Formen förekommer flerstädes i vårt land.

Avdelningen för forntro. Den intressanta samlingen av kultbröd ökades även detta år med ett par exemplar, det ena, uttryckligen benämnt så- eller värkaka, från Götane socken i Västergötland, det andra, som är ovanligt rikt

sirat med figurer, från Kungshusby socken i Uppland. Halmfigurer, som förekommit vid julfirandet, erhöles från Oderljunga socken i Skåne och Hille socken i Gästrikland. Från sistnämnda socken erhöles ock ett vårbundet trä, »kvist». Från Svinhults socken i Östergötland ankom en vid rivningen av ett fähus i en vägg, nära takåsen anträffad tillproppad stock, vilken uppenbarligen haft ett vidskepligt syfte och vid undersökning visade sig innehålla tibast, vävsolv, ullgarn, ben, järn, en nyckel och ett paket pulvriserat svavel. Från Björkviks socken i Södermanland överlämnades en stenyxa, som legat i en mjöllår för att skydda och välsigna mjölet, och från Glemminge socken i Skåne en marsten, som hängt i ett stall för att hindra maran att oroa och anfakta hästarna, fig. 9, och en hoptovad test, »marfläta», av manen på en häst, som man ansett hava ridits av maran, fig. 10.

Avdelningen för samfundsväsen. Nyförvärven av föremål till museets samfundsavdelning ha under 1921 varit både värdefulla och talrika. Flertalet ha insamlats vid byundersökningarna i Skåne och Uppland. Från förstnämnda land-

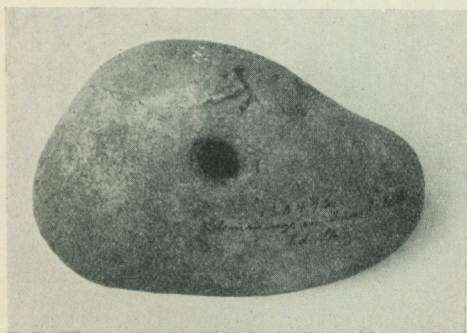

Fig. 9. »Marsten.» Glemminge sn, Skåne. L. 0,68 m. Nord. M. 138,473.

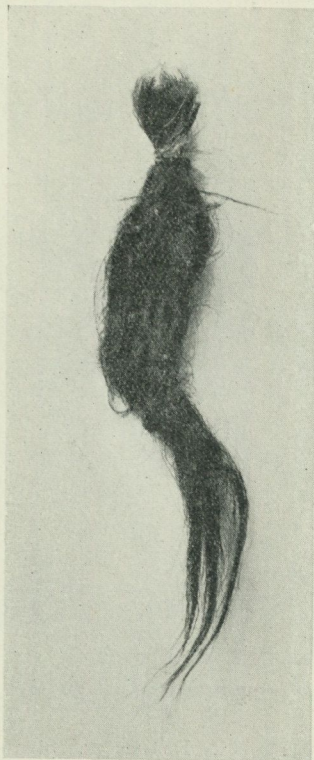

Fig. 10. Test av hästman, »marfläta», Glemminge sn, Skåne. L. 0,5 m. Nord. M. 138,474.

skap härröra icke mindre än 3 stycken bylurar, en av mässing och två av koppar, vidare byhorn, trenne byskrin med tillhörande handlingar, en bunt knävlingar från ett fiskläge i Simris socken i Järrestads härad, fig. 11, en kopia av en bomärkesstav och slutligen »brännvinsbröd», d. v. s. ett stycke rökt torkat marsvinskött, som plögade njutas vid bygillena i vissa fisklägen. I Vendels sn, Uppland, gjordes årets märkligaste förvärv, i det att en s. k.

bystav av en i museet ej förut representerad typ erhöles. Den har tjänat som åldermannens värdighetsattribut, och är försedd med samtliga bygrannars namn. Från Uppland äro också en rotekista och en fattigklubba. I Östergötland insamlades bl. a. en skalltrumma, som även synes ha tjänat som bytrumma, samt en käpp, bestående av en stav med däri dold värjklunga. En sådan svärdstav, daterad 1649, inkom också från Västmanland. Båda dessa äro intressanta övergångsformer mellan svärd och käpp. Deras etnologiska

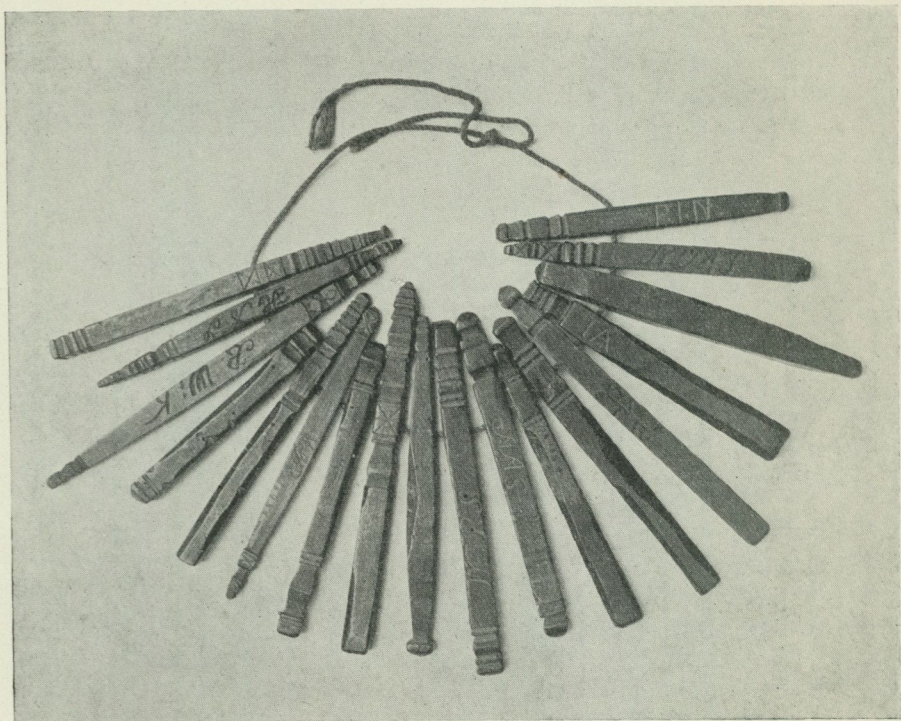

Fig. 11. Knävingar. Simris sn, Järrestad hd. Skåne. Den längstas l. 0,14 m.
Nord. M. 138,482.

innehörd framgår av Sigurd Erixons uppsats »Ynglingalaget» i Fataburen 1921. Förutom dessa föremål kan också nämnas en »ringtavla» för turgången vid ringning i kyrkklockorna i Sundby socken, Österrekarne härad, Södermanland.

Jakt- och fiskeriavdelningen.

Bland de till jakt- och fiskeriavdelningen inkomna föremålen, några och tjugu nummer, finnas flera, som på ett värdefullt sätt komplettera vad vi förut äga.

Jaktavdelningen. Vargpikar eller vargspjut erhöles från S. Vi socken i Småland och Ekeby sn i Östergötland. — Från en nordlig trakt, Vittangi i Torne lappmark, förvärvades ett björnspjut. Tre lodbössor, däribland en sälstudsare, äro att anteckna, dessutom en kultång av mässing, allt från Norrbotten. Från Biskopskulla i Uppland härstamma 3 st. kruthorn. Av intresse även på samfundsväsendets område är en skalltrumma från Ekeby sn i Östergötland. Från Fröslunda och Husby i Uppland inköptes ett par råttfällor.

Bland **fiskeriavdelningens** förvärv märkas följande: ett fiskljuster, försett med 17 tänder och ett långt träskaf, från Husby i Uppland. Ett fiskdrag av brons, funnet i Hammarby sjö invid Stockholm. En spömjärde från Mora i Dalarna, använd huvudsakligen för fångst av abborre och mört; vidare en lintrådsjärde med lyfram, använd i ån mellan Berg och Österdalälven.

De talrikaste bidragen, inlämnade av fiskeriinspektören dr I. Arwidsson, falla inom kräftfångstens gebit. En kräftstång från sjön Erken, Edsbro sn i Uppland. — Fem st. kräftburar av äldre och yngre typ, dels från nämnda sjö, dels från sjön Nömmen, Björkö sn, Småland. — En s. k. »rafft» från Småland, trästång, vars nedre del fästes vid kräftkorgens handtag eller, vid fiske på särskilt djupt vatten, i en lina mellan rafften och kräftkorgen; i rafftens topp en björkvidja för att lättare återfinna korgen. — Slutligen från Småland en »näva», träkrok använd vid kräftfiske.

Avdelningen för de högre stånden.

Föreståndare: museets styresman fil. dr G. Upmark; arbetande inom avdelningen: amanuenserna fil. dr S. AMBROSIANI (skråväsen, arbetets historia m. m.); fil. lic. S. WALLIN; fil. lic. A. BÆCKSTRÖM; fröken A. LEWIN (dräkter, textilföremål); fröken G. CEDERBLOM (leksaker m. m.); fröken H. BOIVIE (musikavdelningen).

Avdelningens årsförvärv ha varit jämförelsevis mångtaliga och omfatta åtskilliga anmärkningsvärda enskilda föremål men framför allt ett stort antal bohags- och husgerådning till uppfyllande av 1800-talssamlingen, på vars område ett kulturhistoriskt museum har möjlighet att efter hand sammanföra ett typiskt föremålsbestånd av långt fylligare beskaffenhet än för de äldre perioderna. Det ojämförligt mesta av nyförvärven har tillkommit som gåvor under det att inköpen varit jämförelsevis få. Några av de förnämsta och dyrbaraste föremålen äro även detta år gåvorna från Samfundet Nordiska Museets Vänner, nämligen några signerade möbler samt representativa svenska guldsmedsarbeten. För övrigt böra framhållas två testamentariska donationer av större omfattning och betydelse, den ena av kassör O. W. Koschell, Hålsingborg, ur vars bo museet erhöles flera möbler och andra föremål av intresse, den andra av fröken Gunborg Elfwing, Stockholm, som testamentariskt

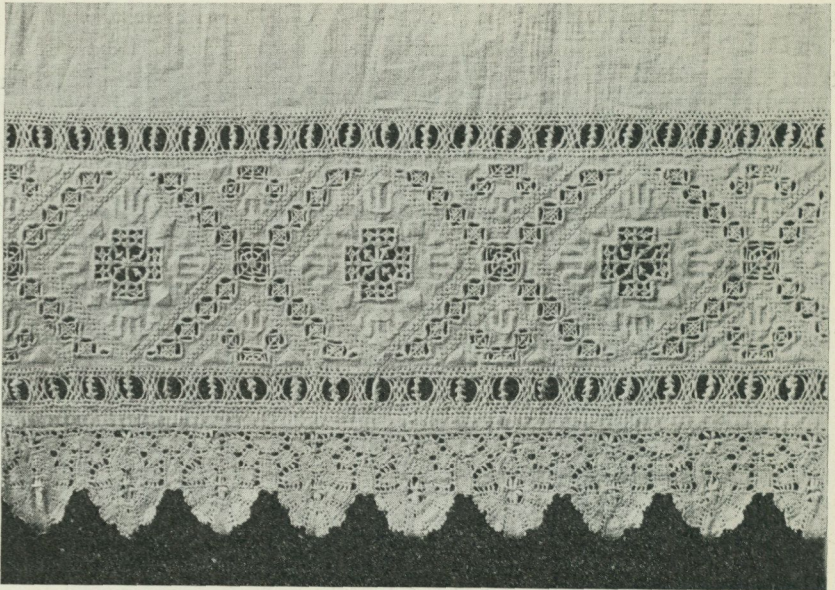

Fig. 12. Bård och spets å örngott. 1637. Nord. M. 137,763.

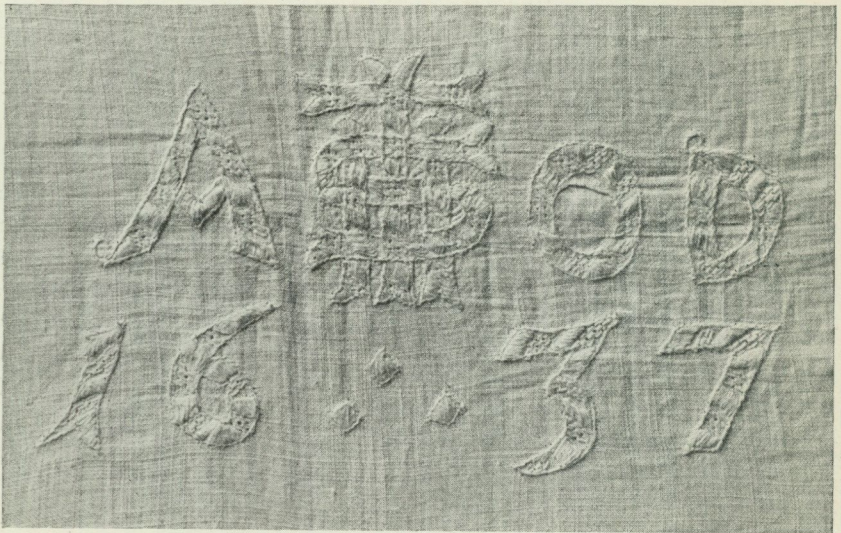

Fig. 13. Märke å samma örngott som fig. 12.

ett bohag sammansatt under 1800-talets senare hälft och innehållande en stor mängd typiska och välvärdade föremål.

Den yngre Vasatiden. De äldsta förvärvade föremålen äro några sällsynta och vackra textiltalster: ett örngott, fig. 12, 13, daterat 1637, med bård i genombrutet arbete och knyplad spets, vars uddar äro hopsydda; ett annat

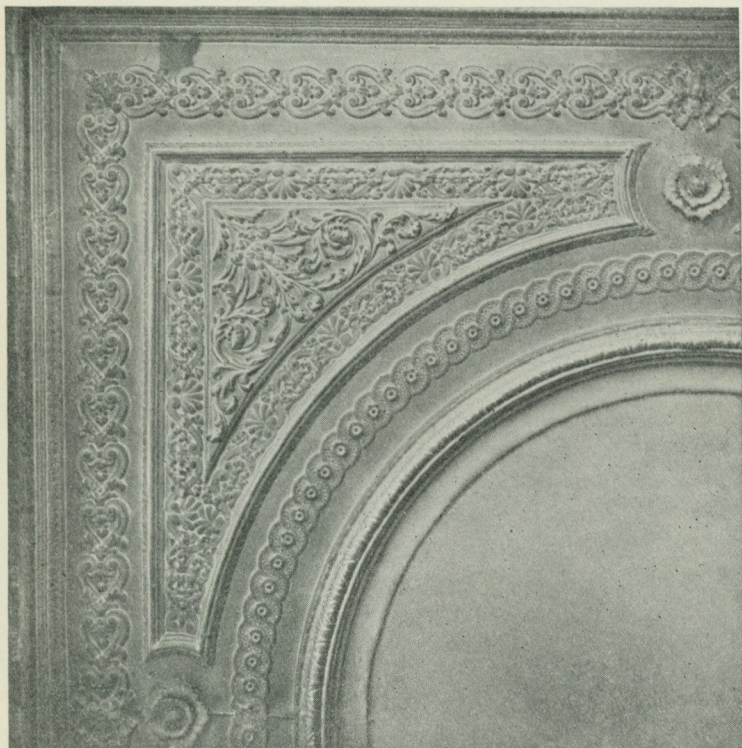

Fig. 14. Stucktak från Lilla Nygatan 8, Stockholm, i karolinsk barockstil, 1690-talet. Nord. M. 137,779.

örngott av fint linne med knyplade spetsar; en synnerligen ståtlig duk av finaste linnedamast med bilder ur Josefs historia, sannolikt vävd i Haarlem; i ena hörnet är broderat Sparres och Banérs vapen och årtalet 1654 (landshövdingen friherre Erik Karlsson Sparre, född 1628, död 1678, gift 3 september 1654 med friherrinnan Elisabeth Banér).

Den karolinska tiden. Av fast rumsinredning från denna period har förvärvats ett helt stucktak, fig. 14, med synnerligen karakteristisk reliefdekorering och en därmed sammanhörande ornerad vägnisch, från ett rum i hu-

set Lilla Nygatan 8, Stockholm. Detta hus byggdes omkr. år 1690 av stadens byggmästare Hans Buchegger, och stucktaket härstammar med säkerhet från denna tid. Vid ändringsarbeten i byggnaden behövde taket borttagas, varvid museet fick tillfälle nedtaga detsamma; det förvaras nu i konserverat skick för att kunna exponeras, när tillfälle härtill kan åstadkommas. En annan rumsinredningsdetalj från samma period, ett dörröverstycke i stuck

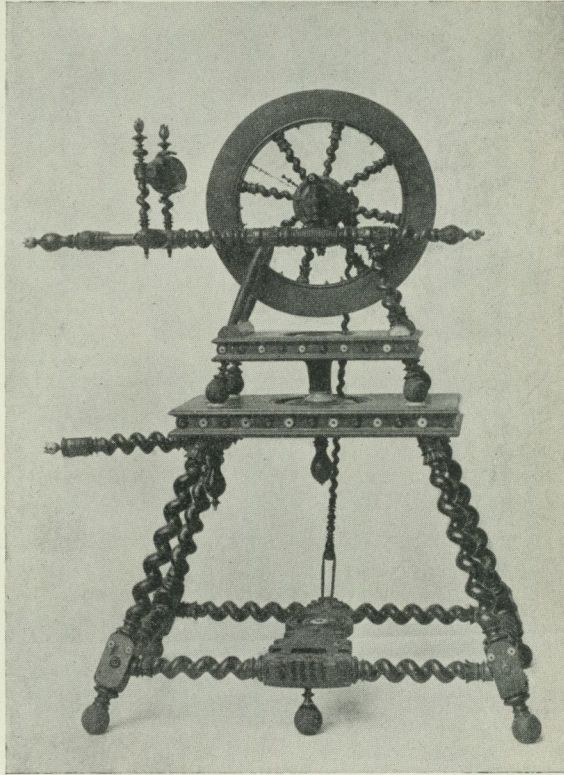

Fig. 15. Spinnrock från 1600-talets senare hälft. H. 0,92 m. Nord. M. 138,992.

med en allegorisk årstidsbild, har likaledes kommit från ett hus i staden mellan broarna, Trädgårdsgatan 1.

Tidens möbler representeras av en spinnrock, rikt prydd med konstsvavade delar av trä och ben, de senare delvis nålfina spirformiga prydnader, fig. 15. Av husgeråd märkas två ovanligt stora, runda tennfat med den för tiden typiska breda brädden, märkta med riksänkedrottningen Hedvig Eleonoras monogram och Strömsholm 1690, samt vidare ett par ljusstakar av tenn

med platt, rund fot och smäckert skaft, gjorda år 1702 av tenngjutaren Nils Pettersson Hult i Linköping. Till periodens slut hör säkerligen en vacker skål av glas, dekorerad med små blommor av en för Kungsholms glasbruk typisk art, fig. 16.

Tiden 1720—1750. En stofttapet med stort symmetriskt mönster av barockkaraktär, utfört i grönt mot gråmålad vävbotten, utgör en tillökning till samlingen av dylika väggbeklädnader, ganska typiska för denna tids begränsade resurser, som med förenklade metoder sökte efterbilda den rikare karolinska tidens dyrbara rumsinredningar. Av möbler bör framhållas en stol av björk med enkla sniderier och med bevarad ursprunglig klädsel av ljusröd —

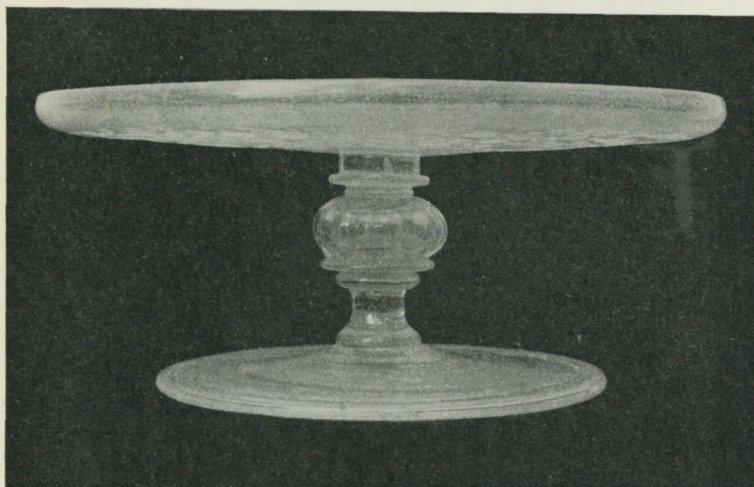

Fig. 16. Skål av glas. Karolinska tiden. Kungsholms glasbruk. Diam. 0,222 m. Nord. M. 137,574.

nu genom blekning gulgrön — schagg med pressat mönster i stora barockformer, fig. 17. Till samlingen av tidiga Rörstrandsfajanser har erhållits en tillökning av ett par pyramider, prydnadsföremål, från 1740-talet, dekorerade av Anders Fahlström och prov på de första försöken i flerfärgad målning. Av Göteborgs Museum har museet fått mottaga en samling porslinsrester, upptagna från vraket av Ostindiska Kompaniets skepp Göteborg, som strandade på Älvsborgsfjärden på resa från Kanton 1745. Som provsamling med säkert bestämt ursprung äro dessa skärvor av stort intresse för kännedomen om den betydande Kinaimporten vid denna tid. Bland textilierna märkes en del av ett sparlakan med kulört stjälkstyngsbroderi, varav museet redan 1883 förvärvade flera delar. Det nu inkomna stycket är emellertid betydligt mer skadat av tidens åverkan än de tidigare tillvaratagna.

Rokokotiden. Av fasta inredningsdetaljer är blott att nämna en serie av pannåer och medaljonger av trä med porträttbilder i relief utförda i papiermaché, komna från Finspångs slott. De ha tydligen ingått som dörröverstycken eller dylikt i en rumsinredning från 1700-talets mitt eller möjligen något tidigare. Bland möblerna märkes främst en även för en rokokomöbel

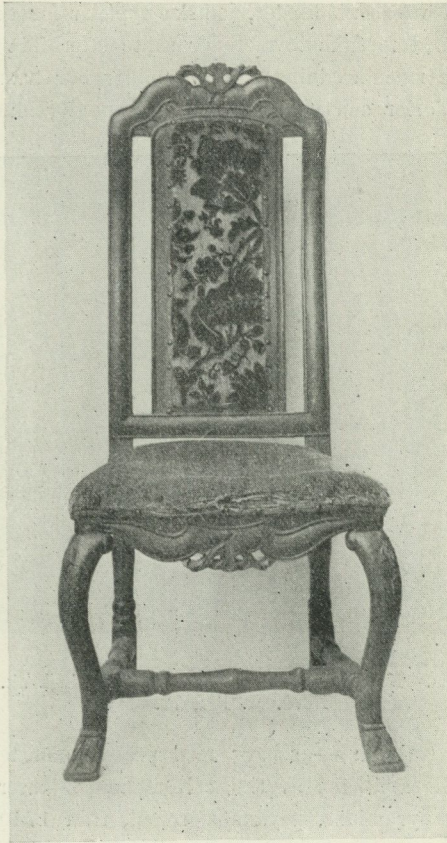

Fig. 17. Stol, 1700-talets förra hälft; brunbetsad björk, ursprunglig klädsel av pressad schagg. H. 1,13 m. Nord. M. 138,312.

ovanligt smäckert och mjukt formad sekretär, fig. 18, prydd med förgyllda bronsbeslag, signerad av Stockholmssnickaren Lars Nordin (mästare 1752—1786), gåva av Nordiska Museets Vänner. En kommod i enkel men vårdad rokokoform, fanerad och med marmorskiva, är signerad av Stockholmssnickaren Barthold Creutz (mästare 1754—1808). Ett skrivbord representerar en ännu

mer förenklad, säkert mycket använd möbeltyp; det är av furu och svartmålat. Några rokokostolar komplettera ytterligare samlingen av svenska typer. En väggspiegel i rikt snidad och »à quatre couleurs» förgylld ram tillhör rokokotidens slut, hallstämplad i Stockholm 1774 och signerad av spegelmakaren Nils Sundström. På övergången till nästa period står ett golvvur, signerat

Fig. 18. Sekretär av Lars Nordin, Stockholm, 1760-talet. Gåva av Nordiska Museets Vänner. H. 1,03 m. Nord. M. 138,592.

Michael Åmark, Stockholm, fodret dekorerat med förgyllda sniderier samt målningar. — Som tidskaraktistisk kan omtalas en oljemålning visande allahanda skrivutensilier, brev, tidningar o. s. v. instuckna bakom på väggen fästade röda band; det synliga numret av Inrikes Tidningar bär årtalet 1749.

En ovanligt stor tennpjäs har förvärvats i en urneformad cistern med tillhörande bäcken på marmorerad träfot, fig. 19, härstammande från en uppländsk herrgård; den är gjord i Stockholm 1764 av tenngjutaren Jacob Sauer.

Det finare husgerådet företrädes av tre silverpjäser, vilka på ett lyckligt sätt komplettera den lilla utsökta samling av svenskt rokokosilver museet efter hand fått mottaga av Samfundet Nordiska Museets Vänner: en liten konfektskål, fig. 20, av guldsmeden Kilian Kelson, Stockholm 1760, med pågraverat

Fig. 19. Cistern av tenn. Av Jacob Sauer, Stockholm, 1764. Cisternens h. 0,68 m., bäckenet med sockel h. 0.75 m. Nord. M. 137,827.

Björnhufvudska vapnet och initialerna I. B.; ett bordställ, fig. 21, gjort av guldsmeden Jonas Ronander, Stockholm, år 1764 för greve Nils Bonde (född 1731, död 1816) och Anna Christina Fleming (född 1739, död 1813) gifta nämnda år; de till bordstället hörande sockerbössorna äro tillverkade ett år tidigare och av en guldsmed i Hamburg; slutligen en sockerbössa i rena rokokoformer gjord 1778 av guldsmeden S. Dahlström i Gävle. Bland kärl av

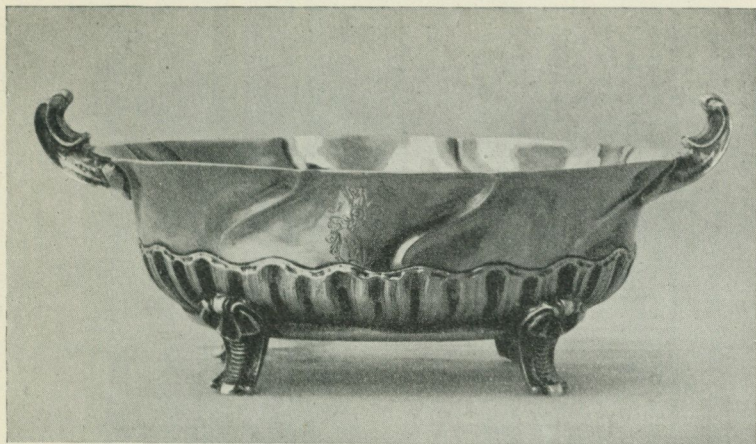

Fig. 20. Konfektskål av silver. Av Kilian Kelson, Stockholm 1760. Med ätten Björnhufvuds vapen. Gåva av Nordiska Museets Vänner. L. 0,18 m. Nord. M. 137,237.

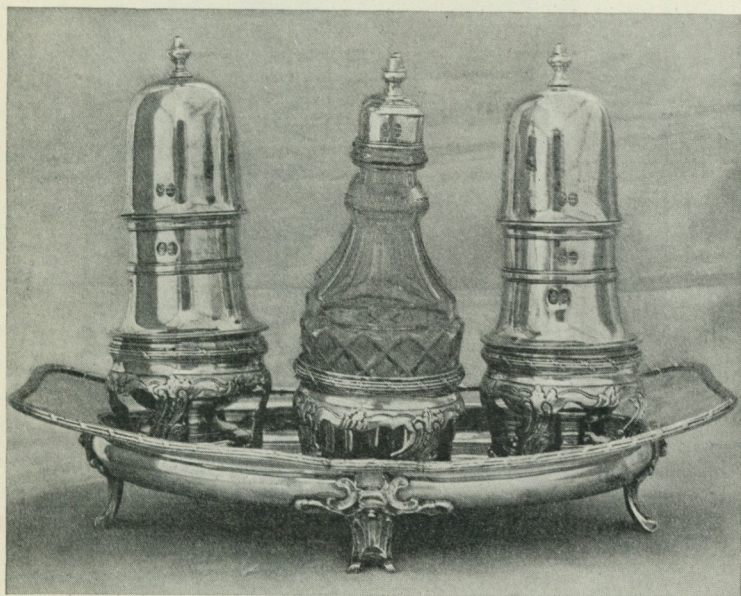

Fig. 21. Bordställ av silver och glas. Av Jonas Ronander, Stockholm 1764. Gåva av Nordiska Museets Vänner. H. med flaskorna 0,26 m., l. 0,367 m. Nord. M. 137,557.

fajans och glas kunna nämnas ett litet saltkar av Rörstrandsfajans från 1750-talet, en vas av glas, ornerad och med två grepar samt en liten rund glasflaska, likaledes med slipad ornering.

Åkdonssamlingen har tillökats med en släde i svängda rokokoformer, dekorerad på sidorna med små landskapsbilder i gul färg.

Den gustavianska tiden. Fast rumsinredning företrädes av en ståtlig spis av vit marmor med rik reliefdekorering och med stor spegel i snidad träram som överstycke. Den uppsattes 1797 i huset Regeringsgatan 30, Stockholm.

Möblerna av den höggustavianska arten med träinläggning och förgyllda beslag företrädas av ett litet, av Nordiska Museets Vänner skänkt rektangulärt

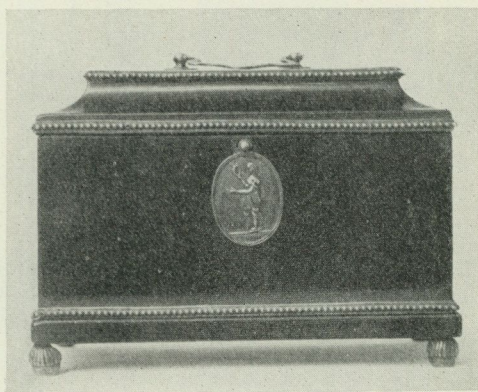

Fig. 22. Syskrin av mahogny och silver, från omkr. 1800.
L. 0,167 m. Nord. M. 137,456.

bord med fyra raka ben, signerat av Georg Haupt och ett typiskt exempel på hans stil under 1780-talet. Till samma årtionde hör ett par stolar av Stockholmstillverkning, varianter av en förut representerad grundtyp. De övriga möbler, som här kunna omnämnas, tillhöra periodens sista skede, den sen-gustavianska tiden, med dess strängare typer i slät mahogny med enkel dekore-ring av mässingslister och små beslag. Till denna typ hör ett par stora skåp, det ena med sekretärinredning inom snedklaff, det andra ett bokskåp med glasörrar i den övre avdelningen samt ett genombrutet listverk som krön. Tvenne spelbord av mahogny med små snidade ornament höra även hit liksom ett litet vackert syskrin av mahogny med beslag av silver, fig. 22.

Silvret från gustaviansk tid har endast kompletterats med smärre föremål, såsom en soppsele från 1773, matskedar från 1804 och en liten sup-kopp, enligt inskrift given av G. C. K. för visad flit och lydnad vid Tyresö

1804. Bland keramiken kan nämnas en rätt sällsynt pjäs, en slev av gulvitt stengods från periodens slut och vidare tre tallrikar av flintporslin med bilder ur Fredmans Epistlar, tillhörande en servis gjord vid Marieberg efter teckningar av Elias Martin och skänkt av Bellman till professorskan Palmstedt, samt ett par tallrikar av flintporslin från Rörstrand med illustrationer till Anna Maria Lenngrens dikt »Till en girig». Vidare märkas en glasflaska med slipad dekorerings samt bland småföremålen ett pitschaft av stål, en liten guldmedaljong med silhuettporträtt av en dam och en bröllopsdikt tryckt på ett sidenband 1775.

Dräktsamlingen har likaledes fått några tillskott från denna period. Ett ganska fullständigt exemplar av den av Gustav III påbjudna s. k. svenska dräkten i svart siden har erhållits. Av denna dräkt äger ju museet förut flera i både svart, svart och rött samt ljusblått, men till denna hörde såväl strumpor som skospännen, vilka delar ofta ej bevarats. Ännu en månsdräkt, bestående av rock och väst av ett vackert randigt siden från 1700-talets sista årtionde utgör en gåva av största intresse såväl som två stycken manshalsdukar av vit linnong med tambursömsbroderi, ett par ärmkrås, några västar och flera par mansstrumpor av silke från samma tid.

Empiretiden. Tvenne dörröverstycken med relieförnering i trä, listverk och ornament, är det enda av fast inredning, som är att anteckna från denna period. — Bland möblerna kunna nämnas en stor mahognychiffonier med marmorskiva, byggd i enkla arkitektoniska former, ett litet sybord, också av mahogny, med fotstycket i en ornamentalt ombildad peltaform och med presade bronsbeslag, samt ett toalettbord på en tredelad fot och med en sköldformad spegel samt smala ljusa trälistor inlagda i den mörka mahognyn, fig. 23. Denna ur formsynpunkt intressanta möbel bär signatur av Stockholmssnickaren Lars Quarnbärg, som blev mästare år 1801. Bordet torde vara förfärdigat på 1820-talet. Ett par av trä snidade och förgyllda egyptiserande kvinnohuvuden ha säkerligen tillhört utsmyckningen av någon empiremöbel.

Ett skrivschatull av mahogny med inredning är en typisk sak från 1800-talets början. Vidare märkes ett par glober, jord- och himmelsglob, i litet format, av svensk tillverkning från 1819. Två små rundtempel, rikt ornerade i blått och vitt papper m. m., tillhöra möjligen utsmyckningen för ett festbord och ha plats för en statyett eller grupp, väl av porslin, på postament i den lilla byggnadens centrum. En enkel men typisk empireljuskrona av mäsing med slipade glas och en ampel av grönt glas kunna även nämnas jämte åtskillig komplettering till tidens kuvertsilver, olika typer av skedar från 1820-talet. Dräktsamlingen har ej nämnvärt tillökats; ett silhuettporträtt av en officer representerar porträtten.

Tiden 1830—1850, senempirens period, erbjuder redan en rikare mångfald av möjligheter till förvärv, särskilt av vissa grupper småföremål, som för

äldre perioder hunnit bli sällsynta. Ett par möbler ha tillkommit även från denna period, bl. a. ett litet fönsterbord av mahogny och en skrivstol av samma träslag, båda i de ombildade empireformer, som karakterisera dessa årtionden. Ett par blomsterkorgar av böjda träribbor, fanerade och inlagda,

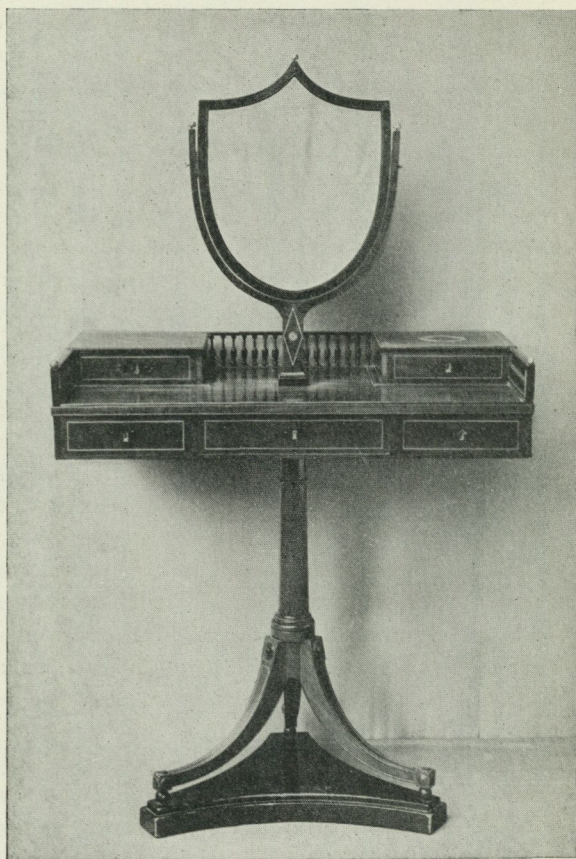

Fig. 23. Toalettbord av mahogny. Av Lars Quarnbärg, 1820-talet. Gåva av Nordiska Museets Vänner. H. 1,325 m. Nord. M. 138,173.

äro tidstypiska pjäser, liksom en rikt ornerad blomvas av silver, gjord 1840. Bland prydnadsföremålen för tidens boningsrum inta de transparenta porslinstavlorna, litofanierna, ett framstående rum, som gör en riklig samling dylika välkommen. De infattas i ställ av silver eller järn i senempirens eller nygotikens former och äro ofta kombinerade med ljusstake. En liten bordstermometer i götiskt gjutjärnsställ och ett bläckhorn av gjutjärn i form av

en gosse som skjuter en tunna på en skottkärra, tillhöra samma smakriktning. Husgerådskärl både av metall, fajans och glas ha tillkommit i åtskilliga karakteristiska modeller.

Bland dräkterna märkas från omkr. 1850 ett par mantiljer, en mansväst av svart ylle med silkesbroderi samt två mansskjortor med fint handsydda veck, bland övriga textilförvärv några broderade mattor och stolskläds-lar samt två broderier i tambursöm med kulört ullgarn på vit linnong, framställande blommor och fåglar.

Ett par åkdon böra vidare nämnas, nämligen en stor heltäckt resvagn, som gjort tjänst vid generaldirektörernas för tullen inspektionsresor samt en likaledes heltäckt släde, den senare gåva av Norsk Folkemuseum.

1800-talets senare hälft är numerärt rikast företrädd bland årsförvärven till avdelningen, och tack vare ovannämnda donationer omfattar tillökningen ganska fylliga grupper av karakteristiska föremål, samtliga i gott stånd. De flesta av heminredningens områden äro företrädde alltifrån möbler, mattor, gardiner m. m. och allahanda prydnads- och småföremål till servis- och köks-saker av alla slag. Ehuru åtskilligt tidigare inkommit till museets samlingar från det sistförflutna halva århundradet är naturligen bilden av denna period långt ifrån färdig och torde endast småningom kunna bli det efter hand som ett historiskt perspektiv kan nås även på denna oss närliggande tid. För kompletteringen av materialet har emellertid det gångna året varit mycket givande.

Att här omnämna enskilda föremål ur samtliga olika grupper skulle emellertid vara av mindre intresse; museivärde äga denna tids pjäser i samma mån som de äro till typen allmänna och av alla igenkända. Från det vardagliga skiljer sig emellertid bl. a. ett par jättestora prydnadsurnor av Rörstrandstillverkning från 1885, avsedda som hedersgåva från ett ordenssällskap till en utländsk monark. De ha sitt intresse som exempel på tidens praktikpjäser och som tillverkningsprov från en historiskt viktig manufaktur.

Bland dräkterna återfinnas ock några föremål av dylikt intresse. Först och främst en elegant klänning av ljusviolett siden från 1873. Till klänningen höra två liv, ett urringat med s. k. modesti och korta ärmor och ett högt. Kjolen är med släp. Vidare en brudklänning av ljusgrått siden från 1877, handskar i samma färg och en vid samma tillfälle buren underkjol. Från Augusta Lundins modemagasin har överlämnats en till utställningen 1897 förfärdigad vit sidenklänning med rika silverbroderier. Till förvärven från ännu senare tid höra bland annat en klänning av röd eolienne av mycket typiskt snitt samt några damhattar.

En för Nordiska Museet varmt intresserad köpman i Alexandria har överlämnat en arabisk högtidsdräkt för kvinna.

Från den nu upplösta Föreningen för kvinnans politiska rösträtt har genom ordföranden överlämnats dess standar, förfärdigat 1916.

Avdelningen för leksaker och spel. Från 1700-talet. Tvenne rackets till volang jämte tillhörande två fjäderbollar.

Från 1800-talet. Några smärre leksaker ha även tillkommit, varibland må nämnas ett dockhuvud av porslin från 1860-talet. Dylika dockhuvuden, som i och för sig kunna förefalla jämförelsevis ointressanta, äga dock sitt kulturhistoriska värde speciellt såsom illustrationsmaterial för olika tiders håruppsättning. Vidare har tillkommit en del spel såsom bilboquet, diabolo m. fl.

Musikhistoriska avdelningen. Förvärven utgöras av ett par vallurar av näver, en från Hälsingland och en från Örträsk socken i Lycksele lappmark; ett vallhorn av bockhorn med fyra tonhål från Hammars socken i Närke samt en trumma, som tillhört professor J. C. Boklund och använts till hans tavlor från trettioåriga kriget.

Till **skråsamlingen** har intet förvärv av betydenhet skett under år 1921.

Arbetets historia. Från åtskilliga yrken ha spridda redskap förvärvats. Många bland dessa ha knappast tillhört yrkesmän, utan ingått i redskapsföråden i bondgårdarnas slöjdbodar.

Avdelningen för eldens ekonomiska användning har icke vuxit med några större föremål. En spis av vit marmor från Regeringsgatan 30 torde vara det märkligaste förvärvet. Rätt många ljushållare av olika slag och tändningsredskap såväl från borgerliga som allmogehem ha som vanligt tillförts samlingarna.

Stockholmiana. Under året har byggnadsverksamheten i de gamla stadsdelarna varit obetydlig. En hel kanna av bränd lera, jordfynd från grävningarna på Helgeandsholmen på 1890-talet, vilken skulle vara den enda i oskadat skick funna, har som gåva överlämnats.

Till den **kyrkliga avdelningen** har icke kommit några i egentlig mening kyrkliga föremål. Från en skånsk kyrka har inkommit ett par järnhällar med bibliska scener till gjutjärnugnar. Dessa hällar ha inramats i stadiga träramar med barockprofilering och sedan upphängts som tavlor i kyrkan. — Från Bäckaby kyrka i Småland har överlämnats ett antal kronor och kransar av brokiga pappersremsor, fig. 24, 25. Kransarna äro fästa på pappersblad med inskriptioner om den avlidne. Dylika ha hängt och hänga kanske fortfarande i många småländska kyrkor som minnen efter bortgångna, kransarna på manssidan, kronorna på kvinnsidan.

Skansens kulturhistoriska avdelning.

Föreståndare: intendenten NILS KEYLAND.

Nybyggnad. »Noraboden», skadad under materialgårdsbranden 1920, uppfördes bredvid Högloftet, så långt möjligt med bibehållen yttre prägel.

Fig. 24. Krona av brokiga pappersremsor. Från Bäckaby kyrka, Småland. H. 0,09 m. Nord. M. 137,240.

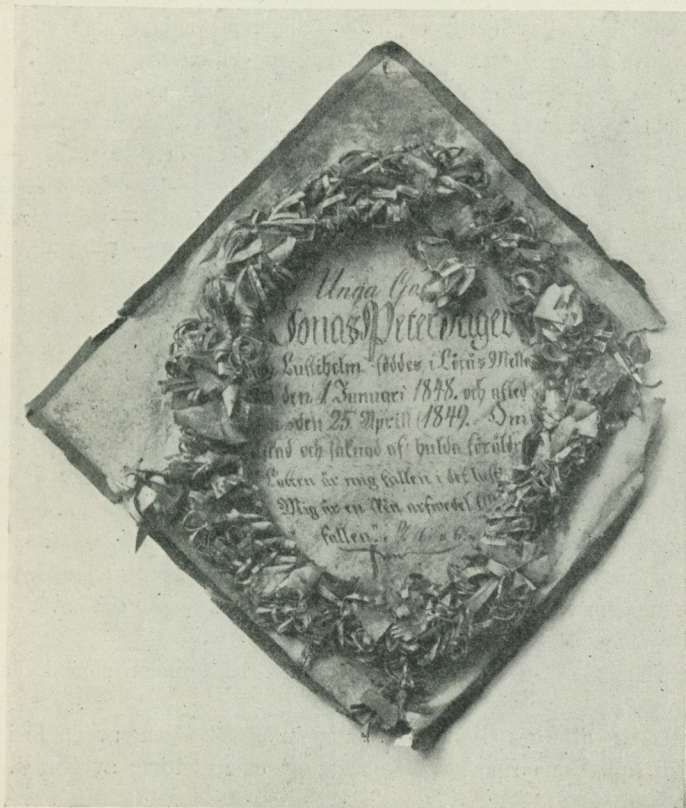

Fig. 25. Minnestavla av papper med krans av brokiga pappersremsor. Från Bäckaby kyrka, Småland. Tvärmått 0,27 m. Nord. M. 137,250.

Inredd till bostad åt serveringspersonal. Den saknar i sitt nuvarande skick egentligt historiskt värde och är att betrakta som en Skansens ekonomibyggnad. Se nedan.

Reparationer. Lapplägrets torvkåta genomgick en grundlig renovering. Täcktes med tunn, lätt och seg bergtorv enligt lapparnas bruk, varjämte allt det murkna trävirket samt nävern ersattes med nytt material. — Å Ravlundagården reparerades ytterväggarnas puts, som här och där börjat falla av. — Omtäckningen av Oktorpsgårdens halmtak, påbörjad under föregående år, avslutades. Staketet vid Oktorpsgårdens manbyggnad ombyggdes. — På Soldattorpets loge lades nytt halmtak, ävenså på ladugården vid Hornborgastugan. — Det utslitna förstuggolvet i Bollnässtugan ersattes med nya breda plankor. — Vid Slogboden restes nya stolpar under takutsprånget, nytt tak pålades m. m.

Dessutom förekommo smärre lagningar vid Skogsarbetarkojan, Älvrosgården, Fäbodvallen, Skånska gruvan och Lapska offerplatsen.

Folkmusik. Strängspel utfördes under högsommaren dagligen på olika platser i det fria, eljest under året söndagligen i Blekingstugan och Bollnässtugan, av nyckelharpospelaren Jonas Skoglund och fiolisterna G. E. Ekström och A. Hedblom. — Framstående representanter för hemortens folkmusik voro fiolspelarna Olof Tillman från Floda i Dalarna och Bengt Bixo från Mörsil i Jämtland, av vilka den förre spelade 9 juni—2 juli, den senare 10—31 juli. Hugo Sandberg från Ösmo i Södertörn spelade fiol 1—14 aug., Olle Ek från Småland 15 aug.—4 sept. De hava tidigare medverkat. — Mungigespelaren Gust. Svalberg från Eskilstuna gästade åter Skansen under 7—14 juli. Tillfälligtvis uppträdde Anders Soling från Orsa, fiolspelare.

Bygdemål. Nergårds-Lasse (Sibbe Malmberg) berättade som vanligt från Jöddes sten sina historier på sörmländskt mål. — Vid vårfesten och något annat tillfälle fick Skansenpubliken tillfälle att återknyta bekantskapen med Delsbostintan (fru Ida Gawell-Blumenthal). — Spegel-Anna från Leksand i Dalarna uppläste liksom förra året bitar, som hon själv författat, 7—14 aug. — Slutligen uppträdde den från flera föregående tillfällen välkända Nämndemansmor från Trollhult d. 4—18 sept. på Bollnässtugans trappa.

Folkdanser dansades av 16 ungdomar i nationaldräkter fr. o. m. valborgsmässoafton t. o. m. september. — Extra folkdansuppvisningar gävos av kulturella ungdomsföreningens folkdansgille d. 12 juni och av Stockholms folkdansföreningar 4—9 juli.

Ringlekar gjordes av 34 nationalklädda barn under månaderna juni—september.

Koralsång utfördes i Hällestadsstapeln söndagligen av en flickkör och en manlig solist under ackompanjemang av en avdelning av Kungl. flottans musikkår.

Staffanssång. Under julhelgen fr. o. m. annandagen gingo gossar med ljusa stjärnan omkring i Skansens stugor sjungande visor. De åtföljdes av Judas med pungen.

Lappar. Anders Nilsson från Frostviken gästade med sin familj Skansens lappläger under sommaren.

Brandvaktsrop utfördes varje söndagskväll av Nergårds-Lasse.

Skansens naturvetenskapliga avdelningar.

Föreståndare: intendenten ALARIK BEHM.

Den rådgivande nämnden för ärenden rörande Skansens zoologiska trädgård har under året utgjorts av professor WILHELM LECHE, professor EINAR LÖNNBERG, professor YNGVE SJÖSTEDT, professor HJALMAR DAHLSTRÖM och konstnären BRUNO LILJEFORS.

Som veterinär för Skansen tjänstgör sedan 1904 professor WILHELM SAHLSTEDT.

Zoologiska trädgården. Årets utan gensägelse mest intressanta förvärv var ett par vuxna bävvar, infångade å gården Aamli norr om Arendal i Norge. Genom inköp av ett antal stjärtänder, bläsändar, skedänder, årtor och krickor kunde åt fågellivet i dammarna ges ett fylligare uttryck. Bland övriga förvärv kunna nämnas en blå fjällräv, 2 renar, 2 kalvar av fjällras, en varfågel och en bredstjärtad labb. — Under året föddes en lounge, en bunderapunge, fyra renkalvar och kläcktes två bastardtrutar.

Örnurens bristfälliga trästolpar ersattes med dylika av järn, varigenom mera stadga och motståndskraft gavs åt denna höga burbyggnad. En rovdjursbur flyttades från Björkliden till raden av dylika burar öster om säl-dammen.

Förändringarna för övrigt inom djursamlingen åskådliggöras i tabellen sid. 34, 35.

Botaniska avdelningen. Ett större antal nordiska vita, röda och gula näckrosor inköptes och utplanterades i dammar och bassänger. Ett flertal blommade redan under denna första sommar. På grund av pågående toalettbyggnadsarbete intill medicinalörttagården var en stor del av denna spolierad under året. Sedvanlig gallring av överflödigt undervegetation pågick under därför lämplig årstid.

Mineralogiska avdelningen. Av kapten Thorsten Ax:son Johnson överlämnades som gåva tvenne block fältspat från Väddö gruvor i Uppland, och uppsattes dessa i Skansens malmberg.

Skansens zoologiska

Djurslag.	Bestånd ^{31/12} 1920.			Öknin g.		
	Antal arter.	Antal ex.	Värde.	Födda.	Gåva.	Köp.
D ä g g d j u r .						
Apor och insektätare	4	13	650.—	1	1	—
Kattor	3	6	1,350.—	12	—	—
Hundar	9	15	1,600.—	14	—	3
Mårddjur	9	16	665.—	—	—	2
Björnar	3	9	3,100.—	—	—	—
Gnagare	6	141	2,315.—	162	43	4
Hästar	3	5	1,950.—	—	—	—
Nöt	3	8	25,000.—	—	—	3
Hjortar	6	19	3,500.—	7	1	4
Får, getter	3	16	480.—	10	3	—
Svin	2	3	1,500.—	206	48	16
Summa däggdjur	51	251	42,110.—	206	48	16
F å g l a r .						
Småfåglar	27	77	239.—	4	25	103
Kräkfåglar	7	13	200.—	—	1	5
Ugglor	6	11	314.—	—	5	6
Falkar, örnar	6	9	185.—	—	3	3
Vråkar, hökar	5	10	280.—	—	6	1
Papegojor	8	16	440.—	—	1	—
Hönsfåglar	10	43	900.—	36	—	8
Duvor	4	42	108.—	14	3	—
Vadare	12	27	635.—	—	2	—
Svanar, änder, gäss	16	55	2,285.—	3	6	86
Övriga simfåglar	11	23	815.—	5	6	—
Summa fåglar	112	326	6,401.—	62	58	212
Summa summarum	163	577	48,511.—	268	106	228

trädgård 1921.

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 1921.			Anmärkningar.
Sålda.	Dödade, dött.	Antal arter.	Antal ex.	Värde.	
—	2	4	13	650—	1 bunderapunge född.
8	2	3	8	1,900—	1 lounge född.
6	9	9	17	1,600—	1 blå fjällräv ink.
—	6	7	12	570—	
—	—	3	9	3,100—	
174	4	8	172	4,532—	2 norska bävvar ink.
—	1	2	4	1,800—	
3	—	2	8	25,000—	
3	5	6	23	2,875—	
11	2	3	16	500—	
205	—	2	3	1,500—	
205	31	49	285	44,627—	
—	108	25	101	309—	1 varfågel ink.
—	5	7	14	330—	5 lavskrikor ink.
4	1	6	17	428—	
—	3	4	12	205—	1 kungsörn, 2 havsörnar ink.
—	5	6	12	265—	
—	1	8	16	440—	
25	21	8	41	800—	
25	1	2	33	105—	
—	7	9	22	470—	
61	12	19	77	2,220—	
—	1	13	33	1,230—	{ 2 bastardtrutar kläckta. 1 bredstjärtad labb g.
115	165	107	378	6,802—	
320	196	156	663	51,429—	

Professuren i nordisk och jämförande folklivsforskning.

Beträffande verksamheten under arbetsåret 1920—1921 har nedanstående berättelse avlämnats:

I överensstämmelse med den 1 sept. 1920 avlämnad arbetsplan upptogs större delen av hösten av utländska resor. Resan anträdde redan i slutet av juni 1920, varvid under sommaren museer i Tyskland, Holland, Belgien och England besöktes. Efter ett besök i Stockholm i och för deltagande i Nordiska mötet för folklivsforskning å Nordiska Museet den 16 och 17 aug. 1920 fortsattes resan över Tyskland till Schweiz och Frankrike samt avslutades i mitten av november.

Under dessa resor besöktes ett 60-tal museer, nämligen:

- i Belgien, museer i Antwerpen, Brüssel och Gent;
- i Danmark, museer i Köpenhamn samt Frederiksborgs slott;
- i England, museer i London;
- i Frankrike, museer i Arles, Avignon, Bordeaux, Lyon, Narbonne, Paris, Rennes, Toulouse och Tours;
- i Holland, museer i Amsterdam, Arnhem, Haag, Leiden, Middelburg och Vliessingen;
- i Schweiz, museer i Aarau, Altdorf, Basel, Bern, Brugg, Genève och Zürich;
- i Tyskland, museer i Berlin, Braunschweig, Köln och Stralsund.

Av dessa museer innehöllo följande samlingar av europeisk allmogekultur: Musée de Folklore i Antwerpen, Dansk Folkemuseum i Köpenhamn, Museon Arlaten i Arles, Musée de Trocadero i Paris, Museet i Rennes, Rijksmuseum i Amsterdam, Museet i Arnhem, Museet i Middelburg, Museum für Völkerkunde i Basel, Historisches Museum i Bern, Landesmuseum i Zürich samt Städtisches och Vaterländisches Museum i Braunschweig.

Allmänt etnografiska samlingar studerades i följande städer: London, Paris, Toulouse, Leiden, Basel, Bern, Berlin och Braunschweig.

Bland andra samlingar som äga beröringspunkter med Nordiska Museet må nämnas: Brüssel, Musée du Cinquantenaire och Musée instrumental; Samlingarna på Frederiksborg; London, Victoria and Albert Museum; Lyon, Musée de Lyon och Musée des tissus; Paris, Musée de Carnavalet, Cluny, Louvre; Braunschweig, Landesmuseum (f. d. Herzogliches Museum) och Köln Gewerbemuseum.

Vid återkomsten till Stockholm den 13 nov. hade professorn den 5 nov. jämte andra av Kungl. Maj:t tillkallats att såsom sakkunnig inom Ecklesiastikdepartementet biträda med verkställande av en allsidig utredning och avgivande av förslag, huru arbetet för insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen lämpligen borde planläggas och organiseras. De sakkunniga började

under namnet Folkminneskommittén sitt arbete den 15 nov. och arbetet pågick sedan utan avbrott till jul. Då kommittén på nyåret ånyo samlades utsågs professorn att samtidigt vara kommitténs sekreterare. Kommitténs arbete pågick sedan med några smärre avbrott till 15 juni 1921.

Den 31 dec. 1920 hade professorn av Kungl. Maj:t förordnats att verkställa inventering och förteckning samt å Kronans vägnar emottaga den av greven och grevinnan W. v. Hallwyl genom gåvobrev av 20 dec. 1920 donerade löseegendom, som medföljde gåvan till Svenska Staten av Hallwylska palatset i Stockholm. Arbetet igångsattes omedelbart och inventeringsinstrument jämte redogörelse för inventeringen avlämnades den 12 febr. 1921.

På grund av dessa offentliga uppdrag har professorns avsikt att under vårterminen 1921 upptaga föreläsningarna vid museet icke kunnat fullföljas.

Den tid, som lämnats övrig för annat arbete, har upptagits med fortsatt bearbetning av runstavarna, jämte bearbetning av annat museimaterial samt fortsatt arbete med upprättande av typlistor över museets allmogesamlingar.

Professorn har träffats i tjänsten tisdagar och fredagar kl. 2—3 e. m. Stockholm i juni 1921.

Nils Lithberg.

Av professorn avgiven promemoria för verksamheten under året 1921—1922 har av nämnden godkänts.

P. M. rörande arbetsåret 1921—1922 för professorn i Nordisk och jämförande folklivsforskning.

1. Arbete inom folkminneskommittén.
2. Fortsatt bearbetning av de svenska runstavarna.
3. Fortsatt arbete med typlistor över allmogeföremål.
4. Under förutsättning att Folkminneskommittén under vintern avslutar sitt arbete, upptagande under vårterminen av föreläsningar över ämne, som framdeles kommer att bestämmas.

Bibliotek och arkiv.

Museets bibliotek och arkiv ha föreståtts av amanuensen fröken VISEN LEWIN med biträde av amanuensen fröken HEDVIG BOIVIE och fröken RAGNHILD BERGSTRÖM. Den särskilda avdelning av arkivet, som utgöres av arkivet för svensk folkkänedom, har föreståtts av intendenten dr EDVARD HAMMARSTEDT, biträdd av amanuensen fröken LAURA STRIDSBERG.

Biblioteket har under år 1921 ökats med 1,025 band och småskrifter, förvärvade dels genom byte med museer och samfund inom och utom landet,

dels genom inköp, dels genom gåvor. Bland gåvorna må särskilt nämnas Nordiska Museets Vänners värdefulla gåva, det stora verket »Encyclopédie ou Dictionnaire raisonnée des sciences, des arts et des métiers, par une Société des gens des lettres», utg. av Diderot o. d'Alembert och tryckt 1751—1780, 35 vol. i gamla väl bibehållna band. Genom fröken Gunborg Elfwings testamenteriska förordnande (jfr ovan sid. 5) sattes museet i tillfälle att ur hennes boksamling välja ut en hel del litteratur, huvudsakligast kulturhistoria, memoarlitteratur samt äldre svensk skönlitteratur, sammanlagt uppgående till 154 band.

Förteckning över givare med omnämnande av mera betydande gåvor återfinnes å sid. 58 f.

Arkivet för svensk folkkänedom har förvärvat ett betydande tillskott på lappforskningens område, nämligen begynnelsen av Ossian Elgströms samling av bilder från hans lapska resor, utgörande hittills fotografier och teckningar i 6 foliofasciklar innehållande typer, byggnader, dräkter, husgeråd och redskap, ornamentik, renskötsel m. m. I samband härmed må nämnas förvärvet av Charusin: Die russischen Lappländer i översättning från ryska av N. Kalin ur Nachrichten der Kaiserl. Gesellschaft der Freunde der Naturwissenschaft. Ur handlingar i landsarkivet i Vadstena har intendenten E. Hammarstedt under en resa gjort ett antal excerpter. Kand. A. Billow har lämnat fortsatta utdrag ur kyrkoarkiv på Öland. Professor Nat. Beckman har översänt uppteckningar om forntro och folksed ur ett par manuskript i Skara bibliotek. Bland uppteckningar äro vidare att nämna större samlingar dylika om forntro och folksed av fröken Ella Ohlson från Västerbotten, av skriftställaren Pehr Johnson från skilda landskap samt av amanuensen fröken Louise Hagberg från nio landskap, varibland en samling från Uppland (Älfkarleö). Från Skåne ha lämnats smärre uppteckningar av T. Althin (även Småland och Bohuslän), Sissa Andersson (genom Louise Hagberg), Maria Collin och B. Westberg. Fru Oda Berg har översänt anteckningar om ölandsdräkter. En skildring av småländska bröllops seder på 1850- och 60-talen (Asa sn) stannar från kapten A. Quistgaard efter berättelse av fröken Emma Allvin. Bland övriga meddelare må nämnas professor O. Almgren angående lysning (dra björk) m. m., amanuenserna S. Ambrosiani om bärnsten och S. Erixon diverse uppteckningar utgörande biprodukter från byundersökningarna, konstnären Bror Hillgren, kand. M. Hofrén, H. Hyltén-Cavallius (tidningsurklipp), N. Nygård, E. A. Sellin. Intendenten E. Hammarstedt har lämnat en samling brevutdrag från 1890-talet m. m. rörande forntro och folksed. Fotografier av såkakor ha överlämnats av fil. lic. P. Söderbäck. Över ett hundratal folklivs- och folkdräktsbilder i olja, akvarell, blyertsteckning, fotografi och färgtryck ha genom gåvor och inköp förvärvats, huvudsakligen i anslutning till den under maj månad anordnade tillfälliga utställningen av svenska folkdräkter och folkdräktsbilder.

Såsom jämförelsematerial må nämnas fotografier av sibirisk björnfest (ur Schrenk's Reisen u. Forschungen im Amur-Lande) av E. Hammarstedt, fotografi av västgotiska votivkronor av N. Lithberg, gropstenar (Spanien) av R. Cederström samt vykortssamlingar från museer i Antwerpen, München, Wien m. fl.

Samfundsväsen. I samband med byundersökningarna förvärvades ett större antal byhandlingar av olika slag från Skåne. Jämte dessa originalakter ha andra inlånats till museet och blivit avskrivna, varigenom ett synnerligen viktigt material vunnits till belysning av byväsendet i dessa trakter. Bland annat må här nämnas en byordning från 1600-talet liksom flera serier av bystämmoprotokoll. Även från Uppland ha liknande förvärv gjorts. Härifrån härröra också en del gårdshandlingar. Avskrifter ur öländska kyrkoarkiv, utförda av amanuensen A. Billow, lämna värdefulla upplysningar om sockenlivet på denna ö. Uppteckningar rörande samfundsväsen i allmänhet ha utarbetats och införlivats med arkivet efter undersökningarna i Hälsingland, Gästrikland, Uppland, Bohuslän och Skåne.

Allmogens byggnadskultur. Utarbetningen av byundersökningsmaterialet från 1920 och 1921 och en del föregående år har pågått, varigenom museets arkiv riktats med ett stort antal uppmättningsritningar och teckningar samt tillhörande beskrivningar från Skåne, Öland, Småland, Halland, Bohuslän, Dalsland, Västergötland, Uppland, Dalarna, Gästrikland, Hälsingland, Härjedalen och Västerbotten. Ritningar ha härvid utförts av arkitekterna Otto Hald, Sven Häggbom, Bruno Kjellström, Olle Lagergren och Harald Namtvedt, teknologerna Gösta Hedström, Tore Hellström, H. Carlheim-Gyllenskiöld (akvareller), Gunnar Jacobsson, J. Lindros, Erik Lund, Adolf Niklasson, Artur och Kurt von Schmalensee, Sigge Ullén, E. Valin, kand. Gösta Selling och överläraren Carl Kjellin. Vid utarbetningen av texterna har amanuensen Sigurd Erixon biträttts av följande personer: kand. H. Bergengren, fil. mag. Manne Eriksson, kand. H. Henschen, amanuensen Torsten Lenk, kand. Gösta Malmborg och O. Paulin, fil. kandidaterna greve Sten Kalling och Georg Karlsson samt hrr P. Lambert, F. Sandberg och W. Severin. De nyinkomna fotografierna härröra från sommarens expeditioner i Skåne, Bohuslän, Uppland och på Åland. Vid sidan av byundersökningarna ha fotografier inlämnats till arkivet av amanuenserna T. Althin, Ragnhild Bergström och A. Billow. Ritningar och fotografier ha också inkommit från smärre undersökningar i Södermanland (arkitekt H. A. Croneborg), Småland (arkitekt Bruno Kjellström) och Uppland.

Prästgårdsarkivet har under året riktats med åtskilliga bidrag, lämnade av präster och andra enskilda personer. Vidare har som hittills åtskilligt fotografimaterial sammanbragts av fil. lic. Erik Salvén från Norrland och av amanuensen Anders Billow från Öland och Kalmar län. I Östergötland ha

flera prästgårdar undersökts av kand. Gösta Selling i samband med kyrkoinventeringar. I Södermanland har Grödinge prästgård fullständigt uppmäts av arkitekten A. Nygren och amanuensen S. Wallin.

Samlingen av negativ, fotografier och teckningar representerande **högre ståndskulturen** har ökats med bl. a. exteriörer och interiörer av herrgårdar i Skåne, Värmland och Hälsingland samt beskrivning och fotografier av egendomen Fredriksberg vid Oskarshamn. Dessutom ha förvärvats fotografier av möbler, silver, keramik, glas, textilier, dräktbilder, porträtt, musikinstrument m. m. samt ritningar av bordspendylor. Vidare fotografier av hus i Stockholm, Visby, Karlskrona, Ronneby; väggorneringar och tak från huset Stora Nygatan 30 i Stockholm. Bland avbildningar av kyrkor må nämnas Algutsrum på Öland, Öjaby i Småland, Delsbo i Hälsingland.

Såsom jämförelsematerial har anskaffats fotografier av föremål i andra museer och samlingar såväl inom som utom landet.

Genom gåvor ha förvärvats 27 brev och smärre skrivelser (varav 7 inkommo under 1920) från Artur Hazelius, omfattande åren 1890—1902. Ett av breven av 1890 innehåller en karakteristisk önskan om erhållande av talrika föremål belysande vidskepelse.

Tillfällig utställning, depositioner, utlån.

Utställning. Under mars och april pågick inom museet en utställning av svenska folklivsbilder och folkdräkter omfattande dels en grupp av våra ålderdomligaste allmogedräkter från Dalarna, Södermanland och Skåne, dels målningar och teckningar återgivande såväl folk- som dräkttypen samt folklivsbilder. Tack vare älskvärt tillmötesgående från Nationalmuseum, Stockholms Högskola samt ett flertal konstnärer, konsthandlare och privatpersoner kom utställningen att omfatta omkring 300 konstverk, vilka på ett gott sätt bidrog till belysandet av svenskt folkliv under det förgångna århundradet. Även 1700-talet representerades genom en del målningar av P. Hilleström med motiv från Dalarna, Södermanland, Småland, Skåne och Bleking. Utställningen, som öppnades den 18 mars var ordnad av amanuensen fröken G. Cederblom.

Depositioner. Följande depositioner hava under år 1921 emottagits: av fröken Ebba Richter, Stockholm: ett större skåp av mahogny från 1800-talets senare del; genom kandidat Harry Henschen, Uppsala: ett »byhorn», lur av mässing, från Vallby by, Vallby socken, Jerrestads härad, Skåne; av lantbrukaren Martin Persson, Västanbäck, Tommarp: ett »byhorn», oxhorn, daterat 1772, från Västanbäck, Bolshögs socken, Jerrestads härad, Skåne; av lantbrukaren Johan Nilsson, Viarp, Simrishamn: ett byskrin från Viarps by, Simris socken, Jerrestads härad, Skåne.

Utlån. Ur samlingarna har med vederbörligt tillstånd en av Statens Historiska Museum i Nordiska Museet deponerad vävd tapet varit utlånad till den i »Tapetmuseet» å Stockholms slott anordnade utställningen av svenska tapisserier. Dessutom har ur museets egna samlingar till Nationalmuseum varit utlånat ett miniatyrporträtt, utfört av Lafrensen.

Utgivna arbeten.

Museets publikationer. Av tidskriften *Fataburen* utkom under året dels hela årgången 1921, vilken förelåg färdigtryckt redan i januari och som festskrift av Nordiska Museets tjänstemän tillägnats f. d. styresmannen fil. dr Bernhard Salin på hans 60-årsdag, dels också de på grund av nämnda festskrifts publicerande försenade häftena 2—4 av *Fataburen* för år 1920 jämte de som bilaga bifogade Redogörelserna för museets utveckling och förvaltning under 1919 och 1920. — Skansens kulturhistoriska vägledning, ny upplaga, redigerad av N. Keyland, 149 sid. 8:o. Vidare utgavs Skansens vanliga program från 30 april till 2 oktober och program för Skansens vårfest den 28 maj—6 juni.

Från Nordiska Museet, men på Generalstabens litografiska anstalts förlag utkom detta år »Svenska allmogedräkter» författat av amanuensen Gerda Cederblom och med illustrationer — 48 färgplanscher och lika många mönsterblad — utförda av amanuensen Emelie von Walterstorff.

Av tjänstemännen utgivna arbeten:

Styresmannen dr Upmark: Arboga guldsmedsämbe, tr. i *Fataburen* 1921. — Beskrivningar över Hönsäter, Hellekis, Råbäck, Hallansberg, Svåneby, Börstorp i Västergötland, Kulltorp, Berga, Stäflö, Läckeby och Kläckeberga i Småland, Frölinge i Halland samt Näsbyholm, Torsjö, Stora Roslätt, Gyllebo i Skåne, tr. i *Svenska slott och herresäten*, ny följd, 1921. Redigerat och utgivit Samfundet St. Eriks årsbok 1921.

Intendenten dr Hammarstedt: »Niga för ny», i *Fataburen* 1921. — Smedens anseende hos skilda folk, i *En Bergsbok*, tillägnad Carl Sahlin 19^{15/12} 21. Artiklar i *Nordisk Familjebok*.

Intendenten Behm: Några drag ur forntida djurkult, i *Ord och bild* 1921.

Intendenten Keyland: Linberedningsverk, i *Fataburen* 1921. — Dablot prejjesne och dablot duoljesne. Tvenne lapska spel från Frostviken, i *Etnologiska studier* tillägnade N. E. Hammarstedt ^{3/3} 1921. — Några ord om slädar och hjuldon i Nordiska Museet, i *Svensk Jordbruks-Tidskrifts* Julnummer 1921. — Ny upplaga av Skansens Kulturhistoriska vägledning med redogörelser för de senaste förvärven. — Redigerat Skansens programblad.

Professor Lithberg: Runstavens uppkomst, i *Fataburen* 1921. — Folklivsmuseer i Frankrike, i *Rig* 1921. — Svensk korgslöjd, i *Rig* 1921. —

Nordisk Folkklivsforskning, i Föreningen Nordens årsbok 1921. — Walter v. Hallwyl, i Vetenskaps societetens i Lund Årsbok 1921. — Knut Stjernas grävningar å Studentholmen, i Upplands Fornminnesförenings tidskrift 1921 (även separat). — Första Vinterdag, i Etnologiska studier tillägnade N. E. Hammarstedt ^{3/3} 1921.

Amanuensen dr Ambrosiani: utgivit Dokument rörande de äldre pappersbruken i Sverige, h. 3, 80 sid. — Riksbankens sedelpappersbruk i Tumba, i Svensk Papperstidning 1921. — Lada vid Biskops, Bunge sn, Gottland, i Fataburen 1921. — Redigerat diskussionen »Arkeologerna och vården av de förhistoriska fornminnena», Rig 1921. — Randanteckningar till kulturhistoriska helsingborgsstudier m. m., i Rig. — Några notiser om bärnsten som skyddsmedel, i Etnologiska studier tillägnade N. E. Hammarstedt ^{3/3} 1921. — Medlem av redaktionen för utgivande av sistnämnda skrift. — Järnhantering i Varend, i En Bergsbok, tillägnad Carl Sahlin 19^{15/12}21. — Medlem av redaktionen för utgivandet av sistnämnda bok. — Redigerat Föreningens för svensk kulturhistoria tidskrift Rig.

Amanuensen Erixon: »Gästriklands byggnadskultur», i Meddelanden av Gestrilands kulturhistoriska förening 1920 (utkom 1921). — Bostadskultur och manlig hemslöjd hos gestrikebönderna, i »Fornt och sentida från Gestrilands», utgivet av Gestrilands hemslöjdsförening 1921. — Ynglingalaget, en gengångare i samhället, i Fataburen 1921. — Gården och familjen, ett bidrag till belysning av storfamiljssystemets förekomst i Norden, i Etnologiska studier, tillägnade N. E. Hammarstedt ^{3/3} 1921. — Skultuna bruks historia, I. Bruksområdet och socknen, jämte kartbilagor. — Medredaktör för Etnologiska studier, tillägnade N. E. Hammarstedt.

Amanuensen Wallin: Ljuskronan från Östra Ryds kyrka, i Fataburen 1921. — Lassåna bruksherrgård, i En bergsbok, tillägnad Carl Sahlin 19^{15/12}21. — Redigerat Gamla Svenska Städer, ny uppl., häft. 2—6.

Amanuensen Bäckström: Till Stockholms stoltmakareämbetes historia 1664—1846, i Fataburen 1921. — Ett Djurgårdshus från 1700-talet och dess väggmålningar, i Samfundet St. Eriks årsbok 1921.

Amanuensen Klein: Forntro- och samfundsavdelningarna öppnade i Nordiska Museet, i Rig 1921.

Amanuensen fröken Hagberg: Brudstrumpeband. Undersökning om strumpebandets, särskilt brudstrumpebandets betydelse, i Fataburen 1921. — Några anteckningar om smöjning, i Etnologiska studier, tillägnade N. E. Hammarstedt ^{3/3} 1921. — Julhalm och juldoekor samt Skarvdansen, i Rig 1921.

Amanuensen fröken Cederblom: Svenska allmogedrakter, 4:o, 79 sid. text och 48 planscher efter original av Emelie von Walterstorff. — Till förklädets historia, i Fataburen 1921, — En klädstuga i Rättvik, i Etnologiska studier tillägnade N. E. Hammarstedt ^{3/3} 1921.

Bibliotekarien fröken V. Lewin: Bibliografi över N. E. Hammarstedts etnologiska och naturvetenskapliga författarskap, i *Etnologiska studier* tillägnade N. E. Hammarstedt $\frac{3}{3}$ 1921.

Amanuensen fröken Boivie: Några svenska lut- och fiolmakare under 1700-talet, i *Fataburen* 1921. — Kommentar rörande musikinstrument och musiktermer i C. M. Bellmans skrifter, I, Fredmans epistlar. Standard-upplaga. Stockholm 1921.

Amanuensen fröken Stridsberg: Nordiska Museets arkiv för svensk folklivsforskning, ett utkast, i *Fataburen* 1921.

Undersöknings- och studieresor.

Styresmannen dr Upmark företog med anslag av museet en studieresa till Tyskland och Italien under tiden 29 mars—23 maj 1921, varvid museibesök och studier gjordes företrädesvis i följande städer: Genua, Pisa, Florenz, Rom, Neapel, Pompeji, Bologna, Verona, Innsbruck, München, Dresden, Berlin. — På enskild bekostnad under semester 24 aug.—7 sept. resa till herrgårdar och kyrkor i Skåne; till Skandinaviska Museiförbundets möte i Köpenhamn 18—24 sept. samt i tjänsteärenden till Nyköping 19—21 nov.

Intendenten Hammarstedt: i augusti till Vadstena för studier i därvarande landsarkiv.

Amanuensen dr Ambrosiani: på enskild bekostnad under juni månad studerat i arkivet på Lessebo bruk.

Amanuensen Erixon: på egen bekostnad kortare besök för vetenskapligt arbete eller museal rådgivning i Vadstena (januari), Eskilstuna (februari, april, juli), Göteborg (februari, juli, september). I samband med byundersökningarna: i juni resor i Östergötland och i juli i Bohusläns fisklägen. Inköpsresa i juni till Biskopskulla och i mars till andra socknar i Uppland.

Amanuensen Wallin: deltog i Skandinaviska Museiförbundets möte i Köpenhamn 18—22 september; reste på enskild bekostnad 15 augusti—6 september i Södermanland, Närke, Västmanland och Uppland för studier i kyrkor; 7—18 september i norra Tyskland för studier av svenska begravningsminnen från renässans- och barocktid; 25—30 september i Skåne och Blekinge för studier av stadsbyggnadskultur; 29 oktober till Skänninge för samma ändamål; 18—19 december till Kalmar för uppgörande av program för nyuppställning av Kalmar läns fornminnesförenings museum i Kalmar slott.

Amanuensen Bäckström: i febr. och juli ett par kortare tjänsteresor i Stockholmstrakten; deltog i Skandinaviska Museiförbundets möte i Köpen-

hamn d. 18—22 sept.; i museiärenden d. 22—30 sept. i Göteborg och Karlstad; studie- och inköpsresa d. 5 nov.—22 dec., bekostad dels av museet, dels av Rörstrand, till Stralsund—Greifswald—Prenzlau—Stettin—Berlin—Danzig—Königsberg—Gumbinnen—Riga—Reval.

Amanuensen fröken Anna Lewin: 30 maj—1 augusti resa på egen bekostnad till Berlin, Wien, Salzburg och München, där museistudier bedrivits.

Amanuensen fröken Hagberg: reste d. 5—7 mars inom Björkviks och Gåsinge socknar, Södermanland; d. 9—16 mars inom Ovensjö sn, Gästrikland och Älvkarleö sn, Uppland; d. 30 juni till Biskopskulla i Uppland; d. 2—19 nov. inom Hille sn, Gästrikland, och Älvkarleö sn, Uppland, samt besökte under augusti och september museer i Salzburg, Wien och Graz i Österrike.

Amanuensen fröken v. Walterstorff: under oktober månad under semester resa till Dalarna och Härjedalen.

Arkitekt Bruno Kjellström: uppmättnings- och inköpsresor i februari till Reftele socken i Halland och Altuna socken i Uppland.

Byundersökningarna ha under sommaren 1921 bedrivits efter samma plan som förut. Även för detta år erhöi amanuensen Sigurd Erixon, som varit ledare av desamma, ett statsanslag av 3,000 kronor. I övrigt ha kostnaderna täckts genom museets reseanslag, som för detta år blivit förhöjt, varjämte en del specialundersökningar utförts på bekostnad av utomstående institutioner eller personer. Arbetena fördela sig på följande sätt:

1. Undersökningar helt bedrivna för Nordiska Museets räkning.

a) En undersökningsresa i Skåne av kand. Harry Henschen. Pågick under augusti.

b) En expedition i Uppland. Ledare: kand. O. Paulin. Medarbetare: arkitekterna Gösta Hedström och Einar Siebke samt fil. mag. Manne Eriksson. Pågick under juni och en del av juli månad.

c) En undersökningsresa i Hälsingland av teknolog Haqvin Carlheim-Gyllensköld. Pågick under en del av juli och augusti månader.

d) En undersökningsresa på Åland av fil. kand. Georg Karlsson. Pågick under juli, augusti och en del av september.

2. Undersökningar, som bekostats genom samverkan mellan Nordiska Museet och andra institutioner.

En expedition i Bohusläns fisklägen. Ledare under en del av tiden amanuensen Erixon, sedan fil. kand. greve Sten Kalling. Deltagare: kand. H. Mannegard.

3. Undersökningar, som helt bekostats av privatinstitutioner.

En expedition för undersökning av byggnadskultur, folketro och folksed på Boxholms bruks ägor i Östergötland. Ledare under första delen av expeditionen kand. Åke Thunman, under senare delen amanuensen Ernst Klein.

Övriga deltagare: teknolog Kurt von Schmalensee och kand. Gösta Selling. För instruktion av deltagarna deltog amanuensen Erixon omkring en vecka vid arbetets början.

Skansen.

Ledningen av yttre arbeten, fester, friluftsteatern, serveringarna o. dyl. på Skansen har handhåfts av ekonomichefen överste N. C. RINGERTZ med biträde av överstelöjtnant O. KULLBERG. Expeditionen har föreståtts av amanuensen fröken ANNA RUDBECK med biträde tidvis av amanuenserna fröken LAURA STRIDSBERG och fröken LALLA KUGELBERG.

Betydande arbeten hava under året utförts. — Materialgårdsfrågan, d. v. s. frågan om den stora materialgårdens i Skansens västra del ersättande med en ändamålsenlig byggnad, har fortfarande måst skjutas åt sidan, vilket främst berott på nödvändigheten att ordna den genom eldsvådan år 1920 förstörda materialgården å nedre Solliden, där under 1921 omfattande sprängnings- och grundläggningsarbeten för de byggnader, som skola uppföras, blivit utförda.

Ett dyrbart men högst nödvändigt arbete har bestått i anläggandet av en med alla moderna hygieniska anordningar försedd klosett, som, nedsprängd i marken, förlagts bakom vaktstugan, där den dold av häckar och buskager är bekvämt tillgänglig. Sedan denna under våren 1922 tagits i bruk, kan den gamla klosettbyggnaden invid stora materialgården rivras och platsen förses med planteringar enligt förut uppgjord plan. — I samband med den nya klosetten anlades ett med elektriskt maskineri försedd pumphus, varigenom det blivit bättre sörjt för eldsläckningsberedskapen å Skansen, ett ändamål som även blivit tillgodosett genom utvidgning av säldammen nära Högloftet, vilken tjänstgör som vattenbehållare.

De arbeten, som utförts för restaurantrörelsen å Skansen, hava bestått i ombyggnad av Idunhallen, som bland annat försetts med en uppgång från norra sidan till övre våningen, anordning av ett modernt kylrum m. m. Till Balderslunden har framdragits ledning för gas, avsedd att betjäna det där belägna väffelbruket, varigenom Skansens populära väfflor ånyo skola kunna serveras. — Den s. k. Arbogaboden från Nora, som länge legat lagrad på Skansen och delvis gick förlorad vid materialgårdsbranden 1920, har under 1921 återuppförts norr om Bredablick. Då viktiga delar av byggnaden förstörts vid eldsvådan, beslöt man sig för att uppföra densamma för praktiskt ändamål, bostad för serveringspersonalen, varvid det inre förändrades, försågs med värmeledning m. m. under det att det yttre bibehållits i sitt gamla skick.

Bland övriga å Skansen under år 1921 utförda arbeten kunna nämnas: flyttning av den lilla musikpaviljongen från Solliden till närheten av Högloftet; anordnande av en fontän å Sollidsterrassen och i samband härmed en om-

fattande planering av Solliden, varigenom den stora gräsplanen här gjorts plan; reparation av bergbanan och gasmotorstationen; framdragande av diverse nya ledningar för vatten och avlopp samt för elektrisk belysning; ändringsarbeten och tillbyggnad å Storboden; uppförande av en ny paviljong i Torslunden; anläggning av en stentrappa mellan övre och nedre Solliden samt sedvanligt underhåll av vägar och rännstenar; borttagande av den vanprydande annonspelaren vid expeditjonsbyggnaden; fullständig reparation av alla åskledare m. m.

Skansens fester m. m. *Årsskiftet* högtidlighölls med sedvanlig nyårsvaka. Från Renberget föredrog Anders de Wahl Tennysons dikt Nyårsklockan. Klockringning och fanfarer hälsade det nya årets ingång.

21 januari: 400-årsminnet av Gustav Vasas befrielseverks begynnelse högtidlighölls å Skansen med rik flaggning. Själva minnesfirandet var förlagt till Nordiska Museets stora hall, där framför Gustav Vasas staty regementen tillhörande Stockholms garnison samlades. Olika talare erinrade om 400-årsminnets stora betydelse för Sverige, och Gustav Vasa-minnet hyllades med musik och sång.

23 januari utfördes, i anslutning till Vasaminnets högtidlighållande vid gudstjänsterna i Stockholms samtliga kyrkor, vid rytmiska koralerna i Hällestadsstapelns en av Frans Tiger 1896 komponerad Vasasång.

30 januari: Djurgårdens propagandatävlingar dels starta, dels passera genom Skansen. Omkring 900 löpare anmälda men startade omkring 500 st. Väderleken blev under dagen ogynnsam.

30 april, Valborgsmässoaftonen, sång av Stockholms Studentsångarförbund, folkdanser, konserter av K. Flottans musikkår samt den gamla leken »Slå katten ur tunnan». Skansen under hela aftonen rikt upplyst av tjär-tunnor och eldar.

1 maj: Medborgarfest. — Fosterländska tal, sång och musik vid olika talarstolar. Festen avslutades vid 3-tiden på middagen med konsertavdelning av samtliga deltagande musikkårer vid Orsakullen. — E. m. upptogs det gamla medeltida bruket »Maj rides i by», förut uppfört å Skansen åren 1900 och 1902. Ett stort antal medverkande till häst och till fots bidrogo att giva fart och liv åt Majriddarens och Vinterns strid, och hälsades Vinterns nederlag med jubel. I övrigt upptog programmet folkdanser, konserter, landsmålare, spelmän och å Nedre Solliden dans å tre dansbanor.

5 maj, Kristihimmelsfärdsdag, uppfördes åter »Maj rides i by», i övrigt vanligt söndagsprogram samt dans å Nedre Solliden.

14 maj, Pingstdagen, och

16 maj, Annandag pingst, framfördes å Offerholmen »Runa om Necken» av Gunnar Wennerberg. Konserter, folkdanser, landsmål samt båda dagarna dans å Nedre Solliden.

22 maj: Gymnastikens dag, uppvisningar i gymnastik å flera olika platser i Stockholm. Å Skansen av Östra Realläroverkets gosstrupp under ledning av Hans Åkerhielm.

Skansens *vårfest* började lördagen den 28 maj och fortgick t. o. m. 6 juni.

Bilder framställdes från drottning Kristinas tid. I en scen anordnad vid Blekingeplanen avhandlades mellan drottningen, pfalzgreven Karl Gustav, Axel Oxenstierna, Magnus Gabriel de la Gardie m. fl., åtskilliga händelser inom hovet. — Vid en carusell, given till drottningens ära utfördes ringränning, lansbrytning och jeu de rose. Under ledning av överste G. A. Boltstern medverkade här ett flertal officerare vid Livgardet till häst, Livregementets dragoner m. fl. regementen. I övrigt upptog vårfestens program: å banan vid Bollnässtugan en del äldre danser i en för tillfället uppförd större barockpaviljong, sång av Stockholms madrigalsällskap, fäktning m. m. Delsbostintan berättade vid Älvrosgården.

Vid Bollnässtugan marknads med tombola. I marknaden uppträdde »Sago-Greta», fru Greta Strömbom, född Holmgren, i spetsen för en skara ungdomar, framställande figurer ur sagans värld, sjöng visor, berättade och lekte med barnen. Folkdanser utfördes alla festdagarna i Oktorsgården av Skansens folkdanslag. — Å Nedre Solliden stora dansbanor, karuseller, skjutbanor m. m.

Herr Anders Lundbeck hade liksom föregående år anordnat de historiska bilderna samt danserna i barockpaviljongen vid Bollnässtugan.

6 juni: nationaldag, *svenska flaggans dag*. Fosterländska tal höllos från flera olika platser. Sång och musik utfördes av regementsmusikkårer och ett flertal sångföreningar. — På aftonen scoutfest med upptagning och klassutnämning. Tal av scoutchefen major Ebbe Lieberath, sång och prisutdelning. Korum av regementspastor E. Schröderheim, samt flaggans högtidliga nedhalande under parad. Vårfestens hela program upprepades.

12 juni: Kulturella Ungdomsrörelsens ungdomsfest. Kl. 1 samling vid Nordiska Museet av deltagarna, iklädda folkdräkter, och uppmarsch till Skansen. Vid Orsakullen sång och å planen vid Seglora kyrka dans och lekar för ungdom. Mellan lekarna berättade Delsbostintan. På kvällen allmän dans å Nedre Solliden — endast gamla danser tillåtna.

23 juni, Midsommaraftonen, dans och lekar kring majstången vid Morastugan, därefter folkdanser. På kvällen dans för allmänheten å Nedre Solliden. — Midsommarvaka med klockringning från Håsjö- och Hällestadsstaplarna samt koraler utförda av K. Flottans musikkår.

24 juni, Midsommardagen, vanligt söndagsprogram samt dans å Nedre Solliden.

26 juni: Folkuniversitetsföreningen öppnade sina första kurser i Hembygdskforskning, och var i samband härmed gudstjänst anordnad i Seglora

kyrka. Predikan av kyrkoherde A. J. Källander samt föredrag av dr J. Kjellström om Hembygdsforskningens betydelse i det folkliga bildningsarbetet. På aftonen vid Orsakullen föredrag, »Ett ord om folkbildning», av herr Gerhard Magnusson och vid Bollnässtugan hälsningstal av Nordiska Museets styresman dr G. Upmark. I övrigt Skansens vanliga söndagsprogram.

3 juli: sång av Svenska Brooklynkören — Swedish Glee Club of Brooklyn — kl. 1,30 och 7 e. m. vid Orsakullen. Kören på konsertturné genom Sverige.

4—9 juli: Folkdansvecka, anordnad av Stockholms Folkdansföreningar. Veckan inleddes den 4:e med hälsningstal av Folkdansringens hedersordförande börsdirektör Kurt Belfrage. Alla dagarna uppvisning av ett flertal av Stockholms olika folkdansföreningar samt dans å banorna vid Nedre Solliden — endast gamla danser. Lördag den 9:e avslutningshögtidighet vid Bollnässtugan, tal av kassör K. Lindblom, sång av blandad kör. Till Bollnässtugan uppmarscherade samtliga föreningar iklädda folkdräkter och med standar i spetsen.

11 juli: Frälsningsarméns fest å avstängt område vid Nedre Solliden.

17 juli: sång av Levanger Lærerskoles Sangkor — dirigent overlærer Gustav Bohn.

26 juli, Bellmansdagen, konserter av K. Flottans musikkår med rikt Bellmansprogram. Sång av Bellmanskören under dir. E. Åkerberg, av notarien Pelle Nordström klädd i Bellmansdräkt samt av en dubbelkvartett, som från Övre Solliden föredrog Bellmanssånger. Dans å Nedre Solliden.

11 augusti: Engelska flottister inbjudna till fest av Stockholms stad. Engelsmännen möttes vid Oscarsterrassen av Flottans musikkår och uppmarscherade med musikkåren i spetsen till Orsakullen där stadsfullmäktiges ordförande Allan Cederborg hälsade gästerna välkomna — varefter Skansen besågs. Sedan middag intagits å Övre Sollidens stora platå, Idunhallen och Sagaliden besöktes dansbanorna å Nedre Solliden.

21 och 24 augusti: fest anordnad av Skansen och Arbetarnas Bildningsförbund med föredrag av redaktör Torsten Fogelqvist och dr Emy Ek. Sång och musik, folkdanser av A. B. F:s folkdanslag, gymnastikuppvisning samt dans å Nedre Solliden, endast gamla danser.

4, 11 september samt *2 och 8 oktober* gavs i Seglora kyrka några mycket stämningsfulla konserter. Lisa Tirén sjöng ackompanjerad av Karin Tirén. Vid de två sista konserterna medverkade även harpisten Ruth Djurling-Jonsson.

10 oktober: 300-årsminnet av slaget vid Brunkeberg högtidlighölls med stor flaggning.

6 november, Gustav Adolfsdagen: kl. 12 midd. militärgudstjänst för trupper tillhörande Stockholms garnison och Flottan. Bön av regementspastor Carl Bergö vid K. Svea Livgarde, tal för Gustaf Adolfs minne av löjtnanten vid K. Göta Livgarde friherre Folke Fleetwood.

30 november, Karl XII:s dödsdag. Ett flertal regementen hade hörsammat inbjudan att å Skansen högtidlighålla minnesdagen.

30 november, Artur Hazelii födelsedag och Nordiska Museets högtidsdag, högtidlighölls med flaggning.

18 december — *julmarknad*. Försäljning av julbröd, pepparkakor, halmbockar, näverdockor etc. Hemslöjdsalster från olika delar av landet samt ett antal större och mindre dockor i noggrant utförda sockendräkter från Dalarna, förfärdigade av Skansens och ett par av Nordiska Museets kullor.

Gustavsdagen, den 6 juni, Konungens födelsedag, den 16 juni, flaggades och gavs kunglig salut.

Ett större antal minnesdagar efter framstående personer och fosterländska tilldragelser hava under året högtidlighållits med flaggning.

Minnesringning har ägt rum: 3 mars efter greve W. von Hallwyl, 27 maj Artur Hazelii dödsdag, 13 november efter f. d. riksantikvarien professor Oscar Montelius.

I **Seglora kyrka** har gudstjänst ägt rum varje söndag fr. o. m. 1 maj t. o. m. 2 oktober. — Juldagsmorgonen julotta. — I kyrkan har under året vigts 36 brudpar.

Av H. K. H. Prinsessan Märtha har till Seglora kyrka överlämnats 1 större och 4 st. mindre av prinsessan broderade bokband.

Ett ex. av stora kyrkobibeln har inköpts.

Skansens klädkammare. För vårfesten dels syddes nya, dels ändrades och rustades ett större antal dräkter i 1600-talets stil såväl för hovets damer och herrar som för borgarfolk. Från Tyskland, firma Teaterkunst, Hermann J. Kaufman, inköptes 5 st. hovdräkter för damer, 3 för herrar, 1600-talet, 1 narrdräkt och 4 rustningar. — Från 1800-talet har klädkammaren genom köp och gåvor erhållit 4 klänningar, 1 kort mantilj och några fantasidräkter, hattar m. m.

Av allmogedräkter ha under året anskaffats kvinnodräkter från Dalarna: 1 äkta gammal skinnkjol med snörliv från Rättvik, 1 päls från Mora, 2 dräkter från Orsa, 1 från Leksand. I klädkammaren har sytts 2 kvinnodräkter Mora och 2 Orsa, alla 4 av äldre typ med linnekjolar, samt 2 dräkter Ny sn, Värmland. Genom Brunssons vävskola har efter modell i Nordiska Museet vävts förkläden till Orsa och Mora dräkter. — Mansdräkter: 4 st. från Rättvik, därav 3 st. tillhört rättvikskarlar, 1 päls från Mora tillhört Hållams Lars Larsson och 1 päls från Rättvik.

För barn har inköpts från Malmöhus läns hemslöjdsförening 1 flickdräkt, Bara hd, Skåne, från Leksand 1 flickdräkt och från Mora en liten flickpäls. Å Skansen har av rättvikskullorna Gjers Anna och Per-Jones Maria sytts 2 st. flickdräkter, Rättvik, dessutom har inköpts några gossdräkter, Leksand och Rättvik sn, Dalarna, ett parti bindmössor och diverse dräktdelar.

För Friluftsteatern har sytts och anskaffats en delkläder fr. 1800-talet.

Skansens observatorium har under året varit tillgängligt för allmänheten måndagar och onsdagar, under vintermånaderna de gånger väderleken tillåtit. Dessutom hava flera skolklasser och föreningar besökt observatoriet på andra än de ordinarie kvällarna.

Demonstrationerna hava under året letts av amanuensen Karl Modin.

Skansens friluftsteater har även 1921 stått under ledning av direktör Gustaf Linden, och uppfördes från och med 28 maj till och med 12 juli fjol-årets succéspjäs Herr Dardanell och hans upptåg på landet, lustspel med sång av Aug. Blanche. Från och med 14 juli till ock med 21 augusti: Äventyr på fotvandringen, skådespel i 4 akter av C. Hostrup. Båda pjäserna regi Gustaf Linden. 17 juni firades Skansens Friluftsteaters 10-års jubileum. Nordiska Museets styresman dr G. Upmark lämnade i ett kortare anförande en återblick över 10-årsperioden och i anledning av jubileet inleddes aftonens program med en konsertavdelning.

Besök och studier.

Besök. Hela institutionen Nordiska Museet med Skansen besöktes under år 1921 av 969,885 personer.

Samlingarna i museibygnaden å Lejonslätten voro tillgängliga för besökande alla dagar i veckan, vardagar kl. 11—4, sön- och helgdagar kl. 1—4, utom under den mörka årstiden, då museet stängts något tidigare. — Långfredagen samt julafton och juldagen var museet stängt. — Tillträdet till Livrustkammaren var fritt söndagar och fredagar, övriga dagar berättigade inträdesavgiften till museisamlingarna även till inträde i Livrustkammaren.

Antalet besök under året utgjorde 55,734, vilka på de olika månaderna fördelade sig sålunda.

januari	3,037	juli	7,246
februari	2,800	augusti	6,373
mars	6,210	september	4,022
april	3,766	oktober	4,006
maj	4,986	november	2,799
juni	8,477	december	2,012
		Summa besök	55,734

Skansen har varit tillgänglig alla dagar i veckan från kl. 8 f. m. till kl. 10 e. m. (under den mörka årstiden till kl. 8 e. m.).

Antalet besök utgjorde 914,151. På de olika månaderna fördela sig besöken sålunda:

januari	18,128	juli	146,936
februari	18,167	augusti	121,927
mars	41,260	september	61,770
april	95,950	oktober	44,540
maj	190,755	november	16,898
juni	138,097	december	19,723

Summa besök 914,151

Studiebesök. Under år 1921 utlämnades till museisamlingarna å Lejonslätten 757 studiekort, av vilka 687 även berättigade till fritt inträde. Studier hava idkats av K. Tekniska Högskolan, Högre Konstindustriella skolan, Konsthögskolan, Fredrika Bremerförbundets Högre yrkesskola, Handarbetets Vänners skolor, A. Eneroths högre handarbetsseminarium, J. Brunssons vävskola, Svensk Hemslöjd, Högre lärarinneseminarium samt en del målar-, slöjd-, elementar och folkskolor. — Å Skansen utlämnades 592 studiekort berättigande till fritt inträde samt 59 st. ej gällande för inträde.

Under juni—sept. studerades museets samlingar av arkitekten H. Arneberg från Kristiania. Besök ha även avlagts i maj av mr R. L. Hobson vid British Museum och i juni av mr G. R. Carline från Pitt River Museum i Oxford.

Studiekurser. Sveriges hantverksorganisation anordnade under året tvenne mästarkurser, vardera pågående under cirka en vecka, nämligen en mästarekurs för glasmästare och förgyllare, öppnad den 4 juni, varvid föredrag hölls av amanuensen Bäckström, och en mästarkurs för skraddare, öppnad den 12 juli. Båda kursernas deltagare bedrevo studier i museets samlingar.

Vid Folkuniversitetets kurser juni—aug. höllos föreläsningar i Nordiska Museet av prof. Lithberg och amanuensen S. Erixon.

En kurs i textilslöjd var anordnad 25 juli—6 aug. avseende undervisning för folkskollärarinnors utbildning till att kunna undervisa i fortsättningsklass. Vid kursen, som räknade ett 20-tal deltagare, höllos föredrag av amanuenserna fröknarna E. von Walterstorff och A. Rudbeck samt prof. N. Lithberg.

En grupp av omkring 50 danska målarmästare besökte 27—29 oktober museet och Skansen för studier under ledning av direktören för »Skolen for dansk Kunsthåndverk» i Köpenhamn.

Samfundet för Nordiska Museets främjande.

Samfundets styrelse, som utgöres av samma personer som museets nämnd, har under året haft 2 sammanträden. Samfundets ledamöter hava haft 1 sammanträde. Samfundets expedition har föreståtts av amanuensen fröken LALLA KUGELBERG.

Den 31 dec. 1921 räknade Samfundet 3,759 ledamöter; av dessa voro 53 hedersledamöter, 195 ständiga ledamöter och 3,511 stiftande ledamöter.

Av dessa sistnämnda voro 1,142 befriade från avgift. Antalet nyingångna ledamöter under året var 363, därav 3 ständiga. Döda under året voro 6 heders-, 5 ständiga och 70 stiftande ledamöter, varjämte 430 ledamöter utgått ur Samfundet.

Under 1921 avlidna hedersledamöter:

f. d. riksmarskalken friherre FREDRIK VON ESSEN.

Greve WALTER VON HALLWYL.

f. d. riksantikvarien professor OSCAR MONTELIUS.

Professor JULIUS KRONBERG.

Fröken ELISABET NORLUND.

Baronessan MARIA PFUSTERSCHMID VON HARDTENSTEIN.

Den av framlidne direktören KNUT WILHELM FORSSBERG till Samfundet testamenterade summan 20,000 kr. (jfr ovan donationer) har styrelsen i enlighet med Samfundets uppgift beslutat överlämna till Nordiska Museet.

Ekonomi.

Räkenskapskontoret har stått under ledning av ekonomichefen överste N. C. RINGERTZ, som haft biträde av amanuenserna fröknarna SELMA STRÖM, IDA MÖLLER samt bokhållaren HARALD ENGWALL.

Såsom extra biträde åt ekonomichefen tjänstgjorde liksom under föregående år överstelöjtnant O. KULLBERG.

Då årsberättelsen för år 1920 offentliggjordes, förelåg ännu icke revisionsberättelsen för nämnda år. — Denna revisionsberättelse föreligger nu och återgives här nedan, varvid understrykes att revisionsberättelsen sålunda avser museets ekonomi under år 1920 och icke år 1921, det år som här ovan publicerade årsberättelse avser.

Revisionsberättelsen för 1921 torde icke kunna offentliggöras förrän i samband med årsberättelsen för år 1922.

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, som av Kungl. Akademien utsetts att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper och förvaltning för år 1920, få — sedan siffergranskning av räkenskaperna jämlikt bifogade intyg av därtill utsedd person utan anmärkning blivit verkställd — avgiva följande revisionsberättelse.

Sammandrag av Nordiska Museets utgående balansräkning den 31 dec. 1920:

Tillgångar:

Museibyggnaden på Lejonslätten	3,449,751: 75
Samlingar och inventarier	663,462: 84
Skansens kapitalvärde	1,211,905: 51
Fordran hos personer och bolag	95,666: 11
Innestående bankräkningar	113,068: 41
Obligationer	574,502: 49
Kassabehållning	65,108: 29

Summa kronor 6,173,465: 40

Skulder:

Fonderna	939,943: 56
Skuld till Stockholms Stad	25,126: 43
Livruskammaren och trofésamlingen	18,182: 84
Behållning vid årets slut	5,190,213: 07
Summa kronor	6,173,465: 40

Museets värdepapper befinna sig fortfarande i Skandinaviska Kreditaktiebolagets förvar och vård. Bankens kvitto härför har av oss jämförts med museets räkenskaper utan att giva anledning till någon erinran.

Huvudbokens sammandrag av inkomster och utgifter visa följande ställning den 31 dec. 1920:

Inkomster:

Statsanslaget	276,884: 71
Från Samfundet för Nordiska Museets främjande	11,768: 60
Gåvor under året	10,093: 12
Bidrag från fonderna	19,671: 39
Inträdesavgifter	25,879: 15
Årskort	20,753: —
Förlagsartiklar	6,062: 10
Överskjutande inkomst av Skansen	146,033: 68
Summa kronor	517,145: 75

Utgifter:

Löner, arvoden och pensioner	281,808: 39
Inköp av samlingar, böcker och inventarier	28,523: 60
Litterära arbeten och fotografering	18,780: 82
Expedition, utställnings- och resekostnader	18,771: 61
Försäkringskostnader	6,115: 24
Underhålls- och inredningsarbeten	19,388: 49
Vatten, uppvärmning och belysning	45,066: 53
Livruskammaren	6,151: 93
Extra renhållning och vakttjänst	4,798: 81
Sjukdoms- och olycksfallsförsäkring	687: 76
Lotteriräkningar	6,616: 22
Diverse utgifter	3,702: 99
1920 års behållning	76,733: 86
Summa kronor	517,145: 75

Statsanslaget har ökats med 79,380 kronor, Skansens överskott har däremot minskats med 110,262 kronor, vilket finner sin förklaring i den år 1920 inträdande allmänna depressionen. En i värdig form hällen reklam har ifrågasatts såsom ett medel att stimulera allmänhetens intresse, vilket förslag vi finna välbetänkt. Museets utgifter för löner och arvoden hava ökats med 56,966 kronor, utgifterna för uppvärmning och belysning, med 11,479 kronor, vari dock ingår bränsleförrådets ökade värde, c:a 9,000 kronor. Årets behållning har varit 140,923 kronor mindre än år 1919.

Stockholm i november 1921.

J. E. Johansson.

Helge von Koch.

J. Gust. Richert.

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

I sammanhang med revisionen av Nordiska Museets räkenskaper och förvaltning hava vi även granskat Samfundets för Nordiska Museets främjande räkenskaper för år 1920 och därvid icke funnit någon anledning till anmärkning.

Stockholm i november 1921.

J. E. Johansson.

Helge von Koch.

J. Gust. Richert.

Vid siffergranskning av 1920 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit; alla utgifter hava vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, vilket härmed intygas.

Stockholm den 15 okt. 1921.

Hj. Tillberg.

Samfundet Nordiska Museets Vänner.

Styrelseberättelse för år 1921.

Samfundets medlemsantal, som den 31 Dec. 1920 uppgick till 293 personer, däraf 112 ständiga och 181 årligen betalande medlemmar, utgjorde den 31 Dec. 1921 253 personer, däraf 112 ständiga och 141 årligen betalande. Av de årligen betalande ledamöterna hade 4 avlidit, 39 utgått ur Samfundet och 3 nya tillkommit.

Samfundets årsmöte, som stadgeenligt skulle hava ägt rum i Maj månad, måste på grund av Ordförandens H. K. H. Hertigens av Västergötland vistelse utomlands uppskjutas och icke heller blev det möjligt att hålla något årsmöte under senare delen av året. — Emellertid avgav Styrelsen sin berättelse för år 1920 den 16 Mars 1921, vilken berättelse jämte vederbörliga protokoll och räkenskaper granskades av revisorerna, som i sin den 20 April 1921 avgivna revisionsberättelse icke hade någon anmärkning att framställa mot Styrelsen för år 1920 års förvaltning. På grund härav har Styrelsen icke ansett nödvändigt att låta trycka ovannämnda berättelser i och för deras utsändande till Samfundets medlemmar.

Då sålunda intet årsmöte kunnat hållas under år 1921 har Styrelsen alltjämt fungerat och utgjorts av de vid det senaste årsmötet den 4 Nov. 1920 valda personerna, nämligen: H. K. H. Hertigen av Västergötland, Prins Carl, ordförande; justieombudsmannen Nils Lilienberg, vice ordförande; grevinnan Ella von Rosen, f. Wijk; konsul Helge Ax:son Johnson, skattmästare, och Fil. Dr Gustaf Upmark, sekreterare. — Ersättare i styrelsen har varit disponenten Carl Sahlén och professor Sigurd Curman.

Styrelsen har under året hållit två sammanträden, nämligen den 16 Mars och den 15 Dec. 1921. Vid sistnämnda sammanträde beslöt styrelsen att söka anordna årsmöte redan under Febr. månad 1922.

Såsom inköpsutskott hava under året tjänstgjort hrr vice ordföranden, skattmästaren och sekreteraren.

Verksamheten har i överensstämmelse med samfundets ändamål bestått i förvärvande av värdefulla föremål, vilka omedelbart såsom gåva överlämnats till Nordiska Museet. De föremål, som under året förvärvats, äro följande:

Skål av silver av guldsmeden Kilian Kelson i Stockholm, 1760 . . .	Kr. 1,500:—
Bord med inläggningar, signerat »fait chez Georg Haupt ebeniste du Roy à Stockholm»	» 3,800:—
Bordställ av silver av guldsmeden Jonas Ronander i Stockholm, 1764 . . .	» 3,000:—
Sockerbössa av silver av guldsmeden S. Dahlström i Gävle, 1778	» 1,000:—
Toilettbord av mahogny, signerat Lars Qvarnberg, Stockholm	» 700:—
Pyramider av fajans, Rörstrand 1740-talet	» 300:—
Sekretär av valnöt med inläggningar och bronsbeslag, praktpjäs i rokokostil, signerad av Lars Nordin i Stockholm	» 5,000:—
	<hr/>
	S:a Kr. 15,300:—

Styrelsen har med hänsyn till den ekonomiska depressionen och de ständigt fallande prisen på konst- och antikvitetsmarknaden ansett sig böra begränsa inköpen.

Det sammanlagda belopp, för vilket inköp av föremål under de tre år Samfundet varit i verksamhet blivt gjorda, har sålunda uppgått till:

under år 1919	Kr. 20,150:—
» » 1920	» 32,725:—
» » 1921	» 15,300:—
	<hr/>

S:a Kr 68,175:—

Mottagandet av samtliga gåvor har av Nordiska Museet genom tacksamhetsskrivelser erkänts.

I övrigt får styrelsen beträffande Samfundets inkomster och utgifter samt ekonomiska ställning hänvisa till den av revisorerna upprättade berättelsen.

Då intet årsmöte kunnat hållas under år 1921 hava som styrelse fungerat de personer, som därtill valdes å årsmötet den 4 Nov. 1920; jfr. ovan; likaså hava som revisorer för år 1921 fungerat de som vid ovannämnda årsmöte valdes, nämligen hrr disponenten Harald Almström och direktör Gösta Carr med kanslirådet Carl Edelstam till ersättare.

Stockholm den 31 Januari 1922.

CARL

Nils Lilienberg.

Ella von Rosen.

Helge Ax:son Johnson.

Gustaf Upmark.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedda att granska Samfundet Nordiska Museets Vänners förvaltning och räkenskaper för år 1921, få efter verkställd revision avgiva följande berättelse:

Vi hava tagit del av styrelsens protokoll och övriga handlingar samt genomgått räkenskaperna, vilka äro förda med ordning och noggrannhet och utgifterna äro vederbörligen verifierade.

Räkenskaperna utvisa följande:

Inkomster:

Årsavgifter	Kr. 14,100:—
Gåvor	» 200:—
Räntor	» 6,388: 18
	<hr/>
	Kr. 20,688: 18

Utgifter:

Förvärv av föremål, som skänkts till Nordiska Museet	Kr. 15,300:—
Diverse omkostnader	» 374: 67
Överfört till kapitalfonden	» 5,013: 51
	<hr/>
	Kr. 20,688: 18

Ställningen den 31 December 1921:

Tillgångar:

Kontant i kassan	Kr. 241: 31
Innestående å löpande räkning i Stockholms Enskilda Bank	» 4,626: 78
Innestående å depositionsräkning i Stockholms Enskilda Bank	» 100,000:—
	<hr/>
	Kr. 104,868: 09

Skulder:

Kapitalfonden	Kr. 104,868: 09
-------------------------	-----------------

Vi tillstyrka årsstämman att bevilja styrelsen tacksam ansvarsfrihet för 1921 års förvaltning.

Stockholm den 13 Februari 1922.

Harald Almström.

Gösta Carr.

Gåvor.

Följande penninggåvor hava under 1921 lämnats till Nordiska Museet.

Forsberg, K., direktör, enligt testamentariskt förordnande (förut avläm. 10,000:—)	10,000:—
Krook, H., godsägare, enligt testamentariskt förordnande till Henrik Krooks donationsfond	21,401:30
»Nordiska Museets Vänner» till inköp av Encyclopédie des sciences, des arts et des métiers, Paris 1761—1780	800:—
Onämnd gm doktor G. Upmark till Carl Milles' Gustav Vasa-staty	50,000:—
Onämnd gm amanuens S. Erixon till byundersökningsmaterialens utarbetning	300:—
	Kronor 82,501:30

Gåvor till Nordiska Museets samlingar hava år 1921 lämnats av följande personer.

H. M. Konungen: en silvervas.

Ahlborn, Gerda, fröken, Stockholm. — Aktiebolaget Elmqvistska gjutningsmetoden, Stockholm. — Aktiebolaget Gamla Santessonska tenngjuteriet, Stockholm. — Aktiebolaget Gustafsbergs intressenter. — Aktiebolaget Nordiska kompaniet, Stockholm. — Aktiebolaget Rörstrands porslinsfabrik, Stockholm. — Althin, E., kyrkoherde, Glemmingebro. — Ambrosiani, S., fil. doktor, Stockholm. — Andelius, E., f. Bergström, fru, Umeå. — Andersson, Anders, hemmansägare, Trödje, Strömsbro. — Anderson, And., byggmästare, Stockholm. — Andersson, Bud Karl, fabrikör, Mora. — Andersson, C. A., fabrikör, Stockholm. — Andersson, E., f. Lagerberg, professorska, Stockholm. — Andersson, J. P., hemmansägare, Öhr, Hjälstaby. — Andersson, Knut, herr, Stockholm. — Andersson, Maria, Gatstugan. — Andersson, Thérèse, fru, Stockholm. — Apoteket i Boxholm. — Arborelius, Erik A., kyrkoherde, Ore, Furudal. — Arborelius, Maria, fröken, Stockholm. — Arborelius, Olof A., ingenjör, Hablingbo. — Arwidsson, Ivar, fil. doktor, Uppsala.

Bäckström, Arvid, fil. lic., amanuens, Stockholm. — Bekkewold, B. W., nattvakt, Stockholm. — Benedicks, Otto, ingenjör, Stockholm. — Berg, Åke, jägmästare, Örträsk, — Bergholm, Hilma, f. Lundin, fru, Stockholm. — Berglind, C. G., hemmansägare, Böle. — Bergman, E. A., hemmansägare, Hvarsta, Fröslunda. — Björkman, Hilma, f. Upmark, fru, Stockholm. — Boltensstern, Fritz, teknolog, Stockholm. — Bourghardt, Eric, konsthandlare, Stockholm. — Brolin, Erika, fru, Ramsta, Biskopskulla. — Brolinson, Ragnhild, fröken, Stockholm. — Byamännen i Lämsta. — Bäckgren, Karl, komminister, Svärtagård.

Cantzlers, Oscar, artist, sterbhus, genom fröken Greta Tholander, Stockholm. — Cederström, R., friherre, intendent, Stockholm. — Christoffersson, Hanna, fröken, Stockholm. — Clarholm, Per, överläkare, Karlstad. — Collin, Maria, fröken, Lund.

Dahl, I., professorska, Stockholm. — Dahlgren, G. A., hovjuvelerare, Malmö. — Det Danske Kunstindustrimuseum, Köpenhamn.

Ehlberg, kamrer, Borrby. — Elfving, Gunborg, fröken, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: silver, möbler och husgeråd. — Engdahl, Sigrid, fru, Villa Åby, Vallåkra. — Ericsson, Karl, hemmansägare, Gissle, Biskopskulla. — Erikson, Arvid, grosshandlare, Stockholm: stuektak från Lilla Nygatan 8. — Genom Erixon, Sigurd, amanuens, Stockholm. — Essén, Arre, arkitekt, Stockholm. — Essén, Ulla, fröken, Ås.

Falk, Ferdinand, kantor, Råsunda. — Fick, Ebba, fröken, Gävle. — Fleetwood, Vera, fröken, Stockholm. — Forsstrand, Carl, fil. doktor, Saltsjö-Duvnäs. — Frank, A., hemmansägare, Hjälstaby. — Friberg, A., ingenjör, Jönköping. — Frycklund, J. B., hemmansägare, Tuna, Hjälstaby. — Föreningen för kvinnans politiska rösträtt: standar beagnat av föreningen. — Föreningen Jämtslöjd genom fröken Agnes Ericsson, Östersund.

Generaltullstyrelsen genom överinspektör N. M. Nordström, Stockholm: kaross med suffett, använd av generaldirektören vid inspektionsresor. — von Goës, Maria, f. Aminoff, fru, Stockholm. — Göteborgs Museum.

Hagberg, Louise, fröken, amanuens, Stockholm. — Hallquist, Edvard, arkitekt, Stockholm. — Hallström, Gustaf, fil. doktor, Stockholm. — von Hallwyl, W., f. Kempe, grevinna, Stockholm: Julius Kronbergs ateljé (jfr ovan sid. 6). — Hedin, Ester, fröken, Karlstad. — Henström, Josefine, fröken, Stockholm. — Hermelin, Ernst, friherre, Marieberg, Bettna. — Hesselblad, C. G., kontorist, Lidingö villastad. — Hierta-Retzius, Anna, professorska, Stockholm. — Hjärpe, agronom, Hamra, Fröslunda. — Hultgren, Aug., fotograf, Svinhult. — Hultmans, Axel, grosshandlare, stärbhus, Saltsjöbaden.

Ibrahim, Hamed, herr, Alexandria. — Isberg, Anders, hemmansägare, Trödje, Strömsbro.

Johansson, Anna, fröken, Stockholm. — Johansson, Julius, hemmansägare, Röna, Biskopskulla. — Johansson, Oskar, hemmansägare, Härfsta, Biskopskulla.

Karlsson, K., hemmansägare, Hjälstaby. — Karlsson, Verner, hemmansägare, Vilsberga, Biskopskulla. — Kjellberg, Zelma, fröken, Stockholm. — Kjellmark, Knut, folkskoleinspektör, Växjö. — Klein, E., amanuens, Stockholm. — Klingspor, Louise, f. Silfverschiöld, friherrinna, Djursholm. — Klintberg, A., f. Oxenstierna, grevinna, Stockholm. — Konsortiet för ästadkommande av Ferdinand Bobergs »Svenska bilder från början av 1900-talet»: en samling kolteckningar. — Koschell, O. W., kassör, Häl-singborg, enligt testamentariskt förordnande: en samling föremål av silver, glas, porslin samt möbler, skulpturer m. m. — K. Husgerådskammaren genom överintendenten J. Böttiger, Stockholm.

Larsson, Carl, grosshandlare, Stockholm. — Larsson, Karl G., hemmansägare, Grindsbo, Ingatorp. — Lieberath, Ebbe, major, Stockholm. — Liljedahl, Gust., direktör, Stockholm. — Lindelöf, Augusta, fröken, Stockholm. — Lindevall, Adolf, hemmansägare, St. Viggby, Biskopskulla. — Genom Lithberg, N., professor, Stockholm. — Ljungman, Andreas, direktör, Trollhättan. — Lundberg, Olivia, fröken, Filipstad. — Lundborg, Mina, fröken, Stockholm. — Lundeval, Aug., hemmansägare, Tuna, Hjälstaby. — Lundqvist, J. O., Rörstrands porslinsmagasin, Stockholm. — Lundvik, L. W., herr, Stockholm. — Löf, Axel, hemmansägare, Biskopskulla. — Löfgren, Albert, ingenjör, Stockholm.

Malmberg, I., f. Boklund, fru, Stockholm. — Mattsson, Olof, herr, Djekneliden, Bograngen. — Medin, V., häradsdomare, Vilsberga, Nysätra. — Mönner, J. M., direktör, Stockholm.

Nauckhoff, V., kaptan, Stockholm. — Nilsson, A., antikvitetshandlare, Stockholm. — Nordiska Museets Vänner. — Norsk Folkemuseum, Kristiania.

Genom Olsson, Martin, ordförande i Norra Branteviks hamnlag, Brantevik.

Palm, C. U., herr, Stockholm. — Persson, Per, hemmansägare, Näsbyn, Alfsta. — Pettersson, A., hemmansägare, Tunalund, Hjälstaby. — Pettersson, Jonas Petter, f. d. nämndeman, Sprängsbo. — Plagemann, Henrik, revisor, Stockholm. — Poignant, G., landshövdingenska, Stockholm.

Roland, Anders, arkitekt, Stockholm. — Rubenson, Erik, grosshandlare, Stockholm. — Rönne, Alberta, fröken, Stockholm.

Genom Selling, Gösta, fil. kandidat, Stockholm. — Severin, E., bankir, Stockholm. — Sidenbladh, Karl, bankdirektör, Stockholm. — Sjöberg, Maria, fröken, genom fröken Helmi Hård av Segerstad, Stockholm. — Stael von Holstein, Louise, friherrinna, Stockholm. — Stael von Holstein, Nora, fröken, Stockholm. — Stuart, Marie Louise, fröken, Stockholm. — Sundström, I., juvelerare, Stockholm. — Svenska Turbinfabriksaktiebolaget Ljungström, Finspång. — Södra gården i Tibble genom arkitekten B. Kjellström, Stockholm.

Thorsson, kaptan, Kivik. — Törnqvist, Nils, herr, Stockholm.

Ulff, Gustaf, förste marinintendent, Stockholm. — Upmark, E., f. Kindstrand, fru, Stockholm. — Upmark, John, godsägare, Tungelsta.

Wahlgren, Jane, fröken, Stockholm. — Genom Wallin, S., fil. doktor, Stockholm. — Wallis, E., f. von Schwerin, grevinna, Kivik. — Genom Wellander, N., folkskolelärare, Gödelöf, Björnstorp. — Westberg, Bengt, kandidat, Rosenhäll, Vadensjö. — Wikblad, fru, Boxholm. — Wohlin, A., fröken, Ingelstorp, Glemmingebro. — Wretling, Lars, hemmansägare, Oppala, Strömsbro. — Värmlands Hemslöjd genom fröken Ester Hedin, Karlstad.

Yhnell, O., fabrikör, Stockholm.

Zetterwall, Folke, arkitekt, Stockholm. — Genom Zickerman, Lilli, fröken, Vittsjö.

Åkerbergs, Jean, stärbhus, genom civilingenjör Herm. Korseman, Stockholm. — Åkerberg, Julius, hovmästare, Stockholm. — Åmark, Mats, kyrkoherde, Lillkyrka, Enköpings.

Örtenblad, S., f. Byström, fru, Stockholm.

Till Museets bibliotek och arkiv hava under år 1921 gåvor lämnats av följande personer.

Ahlén, A., lektor, Stockholm. — Althin, T., löjtnant, Göteborg. — Ambrosiani, S., fil. doktor, Stockholm. — Arenander, E. O., professor, Ultuna, Uppsala. — Arneberg, H., arkitekt, Kristiania. — Axberg, N., musikhandl., Stockholm.

Bäckström, A., amanuens, Stockholm. — Ballé, Frederikke, fru, Stockholm. — Beckman, N., professor, Göteborg. — Bekkewold, B., herr, Stockholm. — Bergström, Ragnhild, fröken, Stockholm. — Billow, A., amanuens, Stockholm. — Boltenstern, F., teknolog, Stockholm. — Borg, A., förste postkontrollör, Linköping. — Börjesson, K., herr, Stockholm. — Böttiger, H., f. Broddelius, fru, Stockholm. — Böttiger, J., överintendent, Stockholm.

Carline, G. R., mr, Oxford. — Cederblom, Gerda, amanuens, Stockholm. — Cederström, Rudolf, friherre, Stockholm. — Collin, Maria, fröken, Lund. — Cronstedt, Greta, fröken, Kihl, Värmdö.

De Geer, L., frih., Stockholm. — Dethlefsen, R., Kgl. Baurat, dr., Königsberg. — Drammens Museums styrelse, Drammen.

K. Ecklesiastikdepartementet. — Edlund, H., fröken, Djursholm. — Aktieb. Ehrnbergs & sons läderfabrik, Simrishamn. — Elfving, Gunborg, fröken, Stockholm, genom testamentariskt förordnande: en samling tryckta arbeten, se ovan sid. 38. — Erixon, S., amanuens, Stockholm. — Essén, A., arkitekt, Stockholm. — Essén, U., fröken, Ås. — Estländisches Provinzialmuseum, Reval.

Falk, Hj., konstnär, Karlshamn: 2 oljemålningar (gård i Utmeland, Mora, och skördefolk i Mora). — Aktieb. Familjeboken, Stockholm. — Flodin, Hj., herr, Motala. — Frycklund, J. B., hemmansägare, Tuna, Hjalsta: byhandlingar. — »Föreningen 1867 års män.»

Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde, Riga. — von Goës, M., f. Amnoff, fru, Stockholm.

Hagberg, Louise, amanuens, Stockholm. — Hallström, G., amanuens, Stockholm. — von Hallwyl, W., grevinna, Stockholm. — Hammarstedt, N. E., intendent, Stockholm: brev till givaren från H. F. Feilberg, 14 st., dat. 1905—1920. — Hannover, E., museidirektor, Köpenhamn. — Heikel, A. O., fil. doktor, Helsingfors. — Hernberg, A., juris doktor, Helsingfors. — Heurgren, P., länsveterinär, Örebro. — Hillgren, B., konstnär, Stockholm: 3 st. blyertsteckningar (allmogebilder). — von Hohenhausen, E., fröken, Stockholm. — Hyltén-Cavallius, H., hypotekstjänsteman, Växjö. — Högskolans i Riga arkitekturavdelning, Riga.

Jirlow, R., intendent, Umeå.

Kalmar hemslöjd, Kalmar. — Kjellberg, C. M., landsarkivarie, Linköping. — Kjellberg, Z., fröken, Stockholm: folkdräktsbilder i akvarell och blyertsteckning av J. Stäck, J. F. Höckert och H. Mörner. — Kommerskollegium. — Kopparbergs-Ljusnarsbergs folkbildningsförening, genom fröken Maja Forsslund, Kopparberg. — Koschell, O. W., kassör, Hälsingborg: en samling gravyrer, litografier m. m. — Kristensen, E. T., författare, Mindebo, Vejle. — Kundzins, P., docent, Riga.

Lagerström, Th., källarmästare, Stockholm: en större samling matsedlar. — Lager, Th., herr, Ed. — Lewin, Anna, amanuens, Stockholm. — Lewin, Visen, bibliotekarie, Stockholm. — Lindberg, E., fru, Tumba: en del svenska tryckta ortsbeskrivningar. — Lindhagen, A., lektor, Stockholm. — Lithberg, N., professor, Stockholm. — Loewenthal, J., dr, Berlin. — Lundberg, O., bibliotekarie, Uppsala. — Lundén, E., kamrer, Oskarshamn. — Lunds universitet.

Malmö formminnesförening genom frih. N. Djurklou, Malmö. — Malmö ljustrycksanstalt, Malmö. — Midttun, G., konservator, Kristiania. — K. Musikaliska akademien, Stockholm. — Mårtensson, T., intendent, Hälsingborg.

Nielsen, Chr. H., herr, Esbjerg, Danmark. — Nissen, Kr., rendriftsinspektör, Kristiania. — Nordén, A., redaktör, Norrköping. — Norström, Cl., civilingenjör, Stockholm. — Nya Lidköpings-tidningen, Lidköping.

Odelberg, Ax. S. W., ingenjör, Gustafsberg. — Onämnd genom krigsarkivarien J. Petrelli, Djurholms-Ösby.

Pagel, A., grosshandlare, Stockholm. — Peach, H., mr, Leicester. — Pospisil, F., prof. dr, Brünn.

Quiding, G., intendent, Karlskrona. — Qvistgaard, A., kapten, Hulevik.

Raphael-Linden, Olga, fru, Stockholm. — Redation »Chliborolska Ukraina», Wien. — Red. av Uppsala Nya tidning, Uppsala. — Retzius, Anna, f. Hierta, professorska, Stockholm. — Reuterswärd, O., doktor, Stockholm. — Rikets allmänna kartverk. — Roland, A., arkitekt, Stockholm. — Rydh, Hanna, fil. doktor, Stockholm. — Genom Rylander, A., herr, Björkö. — Rönne, A., fröken, Stockholm. — Rönquist, C. V., hemmansägare, Rönneby, Biskopskulla: byhandlingar.

Salvén, E., fil. lic., Stockholm. — Samuelsson, S. lektor, Uppsala. — Sandahl, A., fröken, Lund. — Schimmelpfennig, C. F. V., och Ahlberg, K., apotekare, Stockholm. — Sirelius, U. T., professor, Helsingfors. — Sjögren, A., konstnär, Stockholm. — Skolöverstyrelsen, Stockholm. — Stenbäck, E., revisor, Stockholm. — Stockholms Målar-mästareförening, Stockholm. — Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag, Falun: Hahr, A., Stora kopparbergs aktiebolags porträt- och tavelamlingar. Beskrivande katalog. Uppsala 1921. 4:o. — Svenska Folkdansringen genom herr E. Granhammar, Stockholm. — Svenska Fornminnesföreningen, Stockholm. — Svensson, J., fil. mag., Uppsala. — Sveriges geologiska undersökning, Stockholm. — von Sydow, C. W., docent, Lund. — von Sydow, H., häradshövdning, Vänersborg. — Sörling, E., konservator, Stockholm.

Thorell, Hildegard, fru, Stockholm. — Thorman, Elisabet, fröken, Stockholm.

Ulf, G., marinintendent, Stockholm. — Ulrich, A., prof. dr, Königsberg. — Unman, W., grosshandl., Stockholm.

Wallis, E., f. von Schwerin, grevinna, Kivik: teckningar och akvareller av skånska folkdräkter, 17 st. — Wancke, F., kamrer, Stockholm. — de Vasconcellos, J. L., professor, Lisboa. — Wessler, J., tandläkare, Stockholm. — Wicander, Hj., konsul, Stockholm: Asplund, K., Hjalmar Wikanders miniatyrsamling. Beskrivande katalog. Stockholm 1920. — Wiklund, K. B., professor, Uppsala. — Wikman, K. Rob. W., fil. doktor, Helsingfors. — K. Vitterhets-, Historie och Antikvitetsakademien, Stockholm. — Västsvenska folkminnesföreningen, Göteborg.

Österlind, E., grosshandl., Stockholm.

Till Skansen hava år 1921 gåvor lämnats av följande personer.

Aftonbladet, Stockholm. — Ahlgren, Åke, doktor, Hälsingborg. — Almqvist, E., herr, Stockholm. — Andrén, Hj., herr, Stockholm. — Apotekarnes Mineralvattenfabrik, Stockholm.

Behm, Kåre, stud., Skansen. — Behm, Ulf, stud., Skansen. — Behrnerts, J. E., hovjägare, Fiskartorget, Stockholm. — Bellander, B., jägmästare, Östersund. — Berglund, M., handlande, Stockholm. — Bergström, Alb., brukspatron, Trosa. — Björkegren, A., fru, Stockholm. — Björkegren, Bertil, stud., Stockholm. — Blom, F., herr, Stockholm. — v. Bornstedt, B., löjtnant, Stockholm. — Brodin, T. Erik, konsul, Stockholm. — Brunssons vävskola, Stockholm.

Danielsson, Bror, herr, Stockholm. — Djurgårdsförvaltningen, Stockholm. — Dramatiska Teatern, Stockholm.

Eichhorn, Karin, fröken, Stockholm. — Engström, Sigrid, fru, Stockholm. — Eriksson, E., fru, Stockholm. — Eriksson, Gustaf, herr, Stockholm.

Fredriksson, J. H., maskinist, Stockholm.

Grane & Co, Stockholm. — Grothe, J., fru, Stockholm. — Gullström, Sven, stud., Stockholm. — Gylling, O., intendent, Malmö: 2 st. grågäss, 2 st. havregäss.

Hallbäck, Werner, herr, Stockholm. — von Herder, Walltruth, fröken, Djursholm. — Herou, A. E., herr, Stockholm. — Holmberg, A., fru, Stockholm.

Redaktionen av Idun, Stockholm.

Jacquets, Anna, fru, Stockholm. — Jakt o. Djurskyddsföreningen, Karlsö, Klintehamn: 2 st. tordmular, 2 st. sillgrisslor. — Jansson, A., hovjägare, Parkudden, Djurgården, Stockholm. — Johansson, A. W., förman, Saltsjö-Järta. — Johansson, Ernst, herr, Stockholm. — Johansson, E., vaktmästare, Veterinärhögskolan, Stockholm. — Johansson, G., herr, Ingelstorp. — Johansson, Lilly, fröken, Stockholm. — Johnsson, Torsten A:son, kapten, Stockholm.

Kronberg, C., herr, Stockholm. — Kronberg, G., kapten, ängf. Thorild, Stockholm.

Leide, Gunnar, kontorschef, Hälsingborg. — Lettström, E., godsägare, Rotebro: 1 st. svanunge. — Liljefors, Bruno, konstnär, Österby, Dannemora: 3 st. duvhökungar, 1 st. rostand, 1 st. fjällvråk. — Lindberg, A. V., herr, Möja. — Lundberg, Bertil, stud., Stockholm. — Lundberg, Nils, stud., Stockholm. — Löfman, Olof, tjänsteman, Stockholm.

Müllern-Aspegren, U., doktor, Stockholm.

Nihlén, N., lokomotivmästare, Tomtebodå. — Nilsson, Anders, handlande, Stockholm. — Norstedt o. Söners, P. A., Aktiebolag, Bokförlag, Stockholm. — Nordquist, Arvid, handelsaktiebolag, Stockholm. — Nya Dagligt Allehanda, Stockholm.

K. Operan, Stockholm. — Oxenstierna, Sigríd, fröken, Sirishof, Stockholm.

Philip, Svante, herr, Tureberg. — v. Philip, Tekla, fröken, Stockholm — Plazikowski, Uno, herr, Stockholm.

Roth, C. A., konservator, Stockholm. — Roth, O., konservator, Stockholm: 1 st. skogsuv. — Ruben, M., fru, Djursholm: 1 st. råbock. — Rydén, Maria, fröken, Stockholm.

af Sandeberg, C. O., herr, Stockholm. — Spångberg, Gunnar, blomsterhandel, Stockholm. — Ström, R., herr, Stockholm. — Sundberg, A., doktorinna, Stockholm. — Svanfelt, Per M., direktör, Lidingö. — Sättra Gård, Adelsö. — Söderström, Bertil, herr, Karlsvik.

Wahlberg, A., fröken, Stockholm. — Wahlbergs blomsterhandel, Stockholm. — Walter, Erik, källarmästare, Djursholm. — Veckojournalen, Stockholm. — Wenzel, A., fröken, Stockholm. — Westberg, Edv., hovjägare, Liljans, Stockholm. — Widén, Maria, fröken, Stockholm. — Wikström, Carl, H., lme.

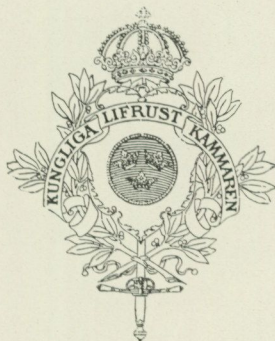
Öberg, K., handlande, Stockholm. — Öberg, S. A., snickare, Stockholm.

LIVRUSTKAMMARENS

OCH

DÄRMED FÖRENADE SAMLINGARS
UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1918

REDOGÖRELSE

AV INTENDENTEN OCH FÖRESTÅNDAREN
FÖR SAMLINGARNA
RUDOLF CEDERSTRÖM

STOCKHOLM 1922

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

213519

STURSTKAMMAREN

1800

STURSTKAMMAREN

STURSTKAMMAREN

1800

1800

1800

1800

1800

1800

1800

Redogörelse
för
Kungl. Livrustkammaren och därmed förenade
samlingars utveckling och förvaltning
år 1918.

Till KONUNGEN.

Till åttlydnad av föreskriften i nådiga brevet av den 28 september 1906 får jag härmed avgiva följande berättelse rörande Livrustkammaren och därmed förenade samlingars tillväxt och förvaltning under år 1918.

Samlingarnas tillväxt.

Huvudsamlingarna hava ökats med 5 nummer.

Gåvor:

Av H. M. Konungen: gunghäst från 1800-talets förra hälft, använd av de Kungliga barnen, senast av H. K. H. Kronprinsen.

Av herr Allan Norblad: stigbygel från 1600-talets senare hälft.

Inköp:

Hovfuriruniform från slutet av 1800-talet; barnvärja från 1700-talets slut med Kronprins Gustaf (IV) Adolfs namnchiffer, sannolikt använd av honom själv; kruthorn från 1500-talet av pressat läder.

Boksamlingen har ökats med 63 nummer.

Gåvor:

Av legationssekreteraren Harry Ax:son Johnson, av vilken samlingen tidigare erhållit så värdefulla gåvor till arkiv och bibliotek: Weinzinger & C:o: Auktionskatalog München 1919; Boeheim, W.: Handbuch der Waffenkunde; Hergsell, G.: Die Fechtkunst; Suttner, G. von: Der Helm; Pulski, Ch.: Chefsd'oeuvre d'orfèvrerie à l'exposition de Budapest; Album de l'exposition militaire de Strassbourg 1903; Museum Fuggerianum, Augsburg; Schlosser, J.: Die Schatzkammer des Kaiserhauses in Wien; Dudik, B.: Kleinodien des deutschen Ritterordens; Hildebrandt, A.: Heraldische Meisterwerke von der Ausstellung 1882; Münchener Turnierbuch, Heft 3; Turnierb. Herzog Wilhelm IV; Meyrick S.: A critical inquiry to Antient Armour, 3 bd; Drach, C. von: Aelttere Silberarbeiten in den Königl. Samml. zu Cassel; Hefner-Alteneck, J. von: Original-Zeichnungen Deutscher Meister; Leitner, Q.: Die Waffensammlung des Kaiserhauses in Wien; Das Zeughaus zu Berlin und seine Sammlungen; Gimbel, K.: Tafel zur Entwicklungsgeschichte des Schutz-Waffen; Clouzot, H.: Le metier de la soie en France; Catalogue of the antiquities at Ironmongers' Hall, London; Schneider, L.: Das Buch von Schwarzen Adler-Orden; Gimbel, K.: Sammlung Karl Gimbel, Baden-Baden; Disch, Ch.: Catalogue de la collection de Charles D. Disch, Köln; Schützelhofer, R.: Die Technologie der Büchsenmacherkunst; Zimmer, A.: Die Jagd-Feuergewehre; Koch, G.: Die Jagd-Gewehre der Gegenwart; Ossbahr, C.: Das fürstliche Zeughaus in Schwarzburg; Hansard, G.: The book of Archery; Wallin, G.: De Gladio Gustavi II Adolphi; Afmålning och kort beskrifning uppå Provincial Fahna.

Av friherre C. G. R. Cederström: Enander: Anvisning till Handgevärens Kännedom, Vård och iståndsättande. Stockholm 1832.

Av författarna: Upmark, G.: Uppsala domkyrkas silverkammare, i ett band med Lundberg, Ellen: Uppsala domkyrkas klädskammare.

Av författaren: Cederström, R.: Jacob Mores och Sverige; — » — Rysk från 1500-talet, ej persisk-mongolisk från 1400-talet.

Av författaren: Geijer, H.: Sägner om prästgårdsdråpet i Rättvik.

Byte:

Publikationer hava ingått från följande institutioner:

Sverige,	Stockholm, Nationalmuseum,
	» K. Biblioteket,
	» Statens historiska museum,
	» Nordiska museet,
	» Riksmuseets etnografiska avdelning,
Göteborg,	Göteborgs museum,
	» Röhsska konstslöjdmuseet.
	Hälsingborg, Hälsingborgs museum,

- Sverige, Härnösand, Föreningen för norrländsk hembygdsforskning,
Kalmar, Kalmar läns fornminnesförening,
Linköping, Östergötlands fornminnesförening,
Malmö, Malmö museum,
Örebro, Örebro läns museum,
Skandinavien, Köpenhamn, Det danske kunstindustrimuseum,
» Nationalmuseet 2 afdeling,
Utlandet, Boston, Museum of fine arts,
Prag, Knopfmuseum Heinrich Waldes,
Zürich, Schweizerisches Landesmuseum,

Inköp:

Åtta stycken verk.

Arkivet.*Gåva:*

Av D:r F. R. Martin: Handteckning (smycke) av juveleraren Roussel i Genève »Dessin choisi par Mesdames les princesses de Suède», 1800-talets förra hälft.

Inköp:

Rustkamarinventarier 1675, 1676 och 1692; gravyrer, begravningskonst, J. J. Schübler, 6 blad; fotografier: av begravningsvapen 67 stycken; av regalierna (från 1890-talet) 4 st. Avgjutningar av vapenstämplar 139 st.

Avsöndring från samlingen.

På föreståndarens förslag har Eders Kungl. Maj:t den 8 november medgivit att de under nr 5748: 1 och 2 upptagna fragment, *dels* från det under riksmarskalksämhetets vård stående sorgebaneret i grevens av Vasaborg gravkor i Riddarholmskyrkan, *dels* ock från fanor i Statens trofésamling finge avföras från samlingens inventarium och återförenas med de föremål till vilka de ursprungligen hört.

Lån ur samlingen.

Den 22 november har Eders Kungl. Maj:t medgivit att för en minnesutställning över konung Karl XII i Artillerimuseum finge utlånas följande föremål ur samlingarna: nr 3473, en mössa av utterskinn, brukad av Karl XII vid kalabaliken i Bender 1713; nr 3474, peruk, brukad av konungen, då han förklädd färdades från Demotika till Stralsund 1714; nr 1146, väska, som uppgives tillhört konungen; nr 1912/19, kikare, som uppgives vara använd

av konungen samt den från Statens historiska museum deponerade bänken nr 3937, från Östervallskog i Värmland, på vilken konungen vilat under 1716 års norska fälttåg.

Arbetet i samlingarna.

Ordnanandet av samlingarnas magasinerade delar har fortsatts. Att nå fram till en slutgiltig ordning möter dock stora svårigheter, då dessa delar av samlingen icke blott äro magasinerade utan även inom lokalerna nedpackade, och utrymme icke gives att hava dem samtidigt upppackade, men efter en längre följd av år torde man dock kunna nå fram till den önskade systematiserade ordningen.

En ny och särskilt framträdande utställning på en förnämlig plats har givits hjälmen nr 2644, sedan arkivalisk utredning visat, att denna hjälm, som inköpts för Gustav Vasas räkning i Augsburg 1541, upptages bland rustningar i inventariet över konungens klädkammare av år 1548 och sålunda torde vara det föremål, som under längsta tid förvarats i samlingarna.

Den minskning av eldning i lokalerna, som Nordiska museet ansett sig böra företaga på grund av bränslefördyringen, har mycket menligt inverkat på arbetet i samlingarna, då magasin- och andra arbetslokaler icke erhållit sådan temperatur, att arbetet i desamma kunnat bedrivas under vintermånaderna, den tid till vilken eljest det viktigaste i samlingen själv utförda arbetet brukar förläggas. Särskilt gäller detta konserveringsarbetet, som även börjat lida av den tilltagande bristen på material av erforderlig kvalitet.

Föreståndarens mesta tid har ägnats åt utarbetande av det förslag till beredande av nya lokaler åt samlingen i Fredrikshovs lustslott, som han framlade i underdånig skrivelse i oktober 1918.

Fredrikshovsförslaget.

Frågan om ny lokal för Livrustkammaren upptogs väsentligen på grund av att dess nuvarande lokaler och uppställning ur flera synpunkter voro synnerligen otillfredsställande. Lokalen lämnade bl. a. icke möjlighet till utställande av en mycket stor och viktig del av samlingen (textil hästmundering och dräkter). Dess utslutande från takfönster förmedlade belysning är både ur estetisk och studiesynpunkt ofördelaktig för den stora gruppen av finare ornerade föremål. Och själva uppställningen, mer avsedd för enskilda intresserade forskare, har blivit svåränvändbar, då numera den viktigaste delen av museernas besökare utgöras av skolklasser och andra grupper i undervisningssyfte.

Förändringar i dessa avseenden med behövliga utvidgade lokaler och lokaler med annan belysning kunde icke erhållas inom Nordiska museet.

Då en snar förändring av Livrustkammarens uppställning vore önskelig, men en sådan inom Nordiska Museets fordrande lokaler alltid skulle bliva onödigt dyrbar, ansågs klokast att redan nu söka planlägga samlingens uppställning på annat håll.

Ehuru K. Byggnadsstyrelsen icke kunde ställa medel till förfogande för utrednings verkställande ställde sig dess chef välvillig till frågan och lämnade anvisning på arkitekten i styrelsen Ragnar Hjorth. Även dåvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet uppmuntrade utredningens igångsättande. I förlitande på det stora intresse, som allmänheten verkligen hyser för samlingen och den välvilliga hjälp från enskilda personer med vilken det hittills varit möjligt att något så när sköta samlingen, igångsattes utarbetandet av ett förslag till nya lokaler för Livrustkammaren.

Efter det såväl Arffurstens palats, som Karlberg, Garnissonssjukhuset, Positionsartilleriets kasärn och Nationalmuseum tagits under omprövande såsom möjliga lokaler för Livrustkammaren, men befunnits mindre lämpliga, stannade man vid resterna av det gamla lustslottet Fredrikshov, som på grund av sitt centrala läge, sin närhet till övriga befintliga och planerade kulturhistoriska museer, sin med samlingarna överensstämmande förnämliga karaktär och icke minst på grund av möjligheten att i nyuppförda avdelningar intill de gamla byggnaderna bereda utställningslokaler, som uppfyllde även moderna fordringar i museitekniskt avseende.

Förslaget har dock icke enbart upptagits på grund av dessa lokalen vidrörande förhållanden. Det har även gjorts emedan samlingen först sedan den erhållit en egen fullt självständig ledning torde kunna nå den utveckling, vartill dess material lämnar förutsättning.

Publikationer.

Priset på vägledning för besökande i Livrustkammaren har höjts från 1 kr. till kr. 1:50. Till en ny upplaga av denna vägledning hava förarbeten påbörjats. Nyheter ifrån samlingarna komma hädanefter enligt överenskommelse med Föreningen för svensk kulturhistoria att publiceras i dess tidskrift »Rig».

Över samlingen har publicerats: Hjorth, R., Förslag till nybyggnad för K. Livrustkammaren (tidskriften Rig, H. 3).

Av samlingens tjänstemän har för övrigt publicerats:

Intendent Cederström: Rysk från 1500-talet, ej persisk-mongolisk från 1400-talet (Festskriften Kunst og Haandverk); Jacob Mores och Sverige (Svenska slöjdföreningens tidskrift, H. 1).

Amanuens Östberg: Gustav Vasas hjälm i Livrustkammaren (tidskriften Rig, H. 1).

Besök och studier.

Samlingarna hava varit öppna för allmänheten under alla dagar på året med undantag av långfredag och juldagen.

Fredagar samt sön- och helgdagar har tillträdet varit fritt, måndagar mot avgift av en krona samt övriga dagar 50 öre. Skolbarn under lärares ledning erlægga en avgift av 10 öre. Avgifterna berättiga till besök i såväl Livrustkammaren som Nordiska Museet.

Besökareantalet kan allt fortfarande tyvärr blott beräknas approximativt, då på grund av lokalfördelningen mellan de båda samlingarna uppgift endast kan erhållas i vilken samling en person börjar sitt museibesök. Det är sannolikt att de flesta av de 40,741 personer, som besökt Nordiska museet, även besökt Livrustkammaren. Av dessa ha 5,736 varit skolbarn.

På årets 109 fridagar ha 19,083 personer börjat sitt museibesök i Livrustkammaren, men då av dem som under dagen börjat sitt besök i Nordiska museet, flertalet även torde besökt Livrustkammaren, visar således ej heller denna siffra ett exakt besökareantal.

Frikort för studier i samlingarna hava utdelats till 758 personer. Dessa kort äro även gemensamma med Nordiska museet.

Nämnd och personal.

Nordiska museets nämnd har för behandling av ärenden rörande Livrustkammaren haft två sammanträden.

Den 1 februari har Eders Kungl. Maj:t för framtiden medgivit en förlängning av föreståndarens semester från en månad till sex veckor.

Den 26 april har Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt föreståndaren att leda arbetet med avbildningen och katalogiseringen av rikets regalier, och har han för detta uppdrag varit tjänstledig under tiden 15 maj—21 juni.

Föreståndaren har vidare deltagit i överläggning om program för minneshögtid på 200-årsdagen av Karl XII:s dödsdag;

katalogiserat rustkamrarna på Skokloster under tiden 23 juni—1 juli, 1—6, 9—17 och 24—31 aug.;

av sjukdom varit förhindrad tjänstgöra den 15—26 januari;

åtnjutit semester 28 mars—8 april, 1 juli—1 aug. och 21—29 dec.

Styresmannen vid Nordiska museet D:r Gustaf Upmark har upprätthållit föreståndarebefattningen den 28 mars—8 april och 21—29 dec.

Amanuensen vid Nordiska museet D:r Sune Ambrosiani har upprätthållit föreståndarebefattningen den 1 juli—1 aug.

Friherre Georg W. Fleetwood har även detta år ställt sitt arbete till samlingens förfogande. Han har skött biblioteks- och registreringsgöromål

samt för arkivet avbildat mästartämplrar ur såväl samlingens egna som enskilda samlingar.

Friherre Fleetwood har dessutom biträtt vid katalogiseringen av rikets regalier.

Fil. kand. Nils Östberg har av Nämnden varit förordnad upprätthålla föreståndaretjänsten under tiden 15 maj—21 juni och i övrigt under året varit föreståndaren behjälplig.

Friherrinnan Edit Cederström har under tiden 2—18 maj ledd arbetet med de magasinerade textilernas skyddande mot mal.

Fröken Sigrid Gustafsson har under tiden 15 nov.—15 dec. biträtt med sekreteraregöromål.

För samlingens vaktmästare har Eders Kungl. Maj:t den 10 januari, med anledning av den minskade uppvärmningen i samlingen medgivit att de ur arméns förråd fingo till låns bekomma yttertröjor, tjocka skor och raggsockor.

Ekonomi.

Debet.

Balans från år 1917:

Tillgångar 2,804: 41

Inkomster:

Statsanslag: åttonde huvudtiteln: Livrustkammaren:

för tillsyn, underhåll och vård av

 samlingarna 6,200: —

för istandsättande av vissa föremål . 1,700: —

 krigstidstillägg 2,628: 32 10,528: 32

Intressemedel 156: 38

Försäljningsmedel:

 Kataloger 4,014: 40

 Vykort 98: 48 4,112: 88

Gåvomedel 1,000: —

Tillskott från Nordiska Museet 12,772: 31 28,569: 89

Summa kr. 31,374: 30

Kredit.

Utgifter:

 Avlöningar, ordinarie 11,400: —

 Dyrtidstillägg och kristidshjälp 8,951: 81 20,351: 81

 Samlingarnas ökande 1,403: 35

Transport 21,755: 16

	Transport	21,755: 16	
Extra bevakning		307: 25	
Konservering		57: —	
Expenser		1,703: 11	
Tryckningskostnader		50: —	
Installationskostnader		7: 50	
Lappkatalogen		8: —	23,888: 02
Balans till år 1918:			
Kontant		1,563: 48	
Utlånta medel		5,922: 80	7,486: 28
	Summa kr.		31,374: 30

Stockholm i mars 1919.

Underdånigast

Rudolf Cederström.

LIVRUSTKAMMARENS

OCH

DÄRMED FÖRENADE SAMLINGARS

UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1919

REDOGÖRELSE

AV INTENDENTEN OCH FÖRESTÅNDAREN

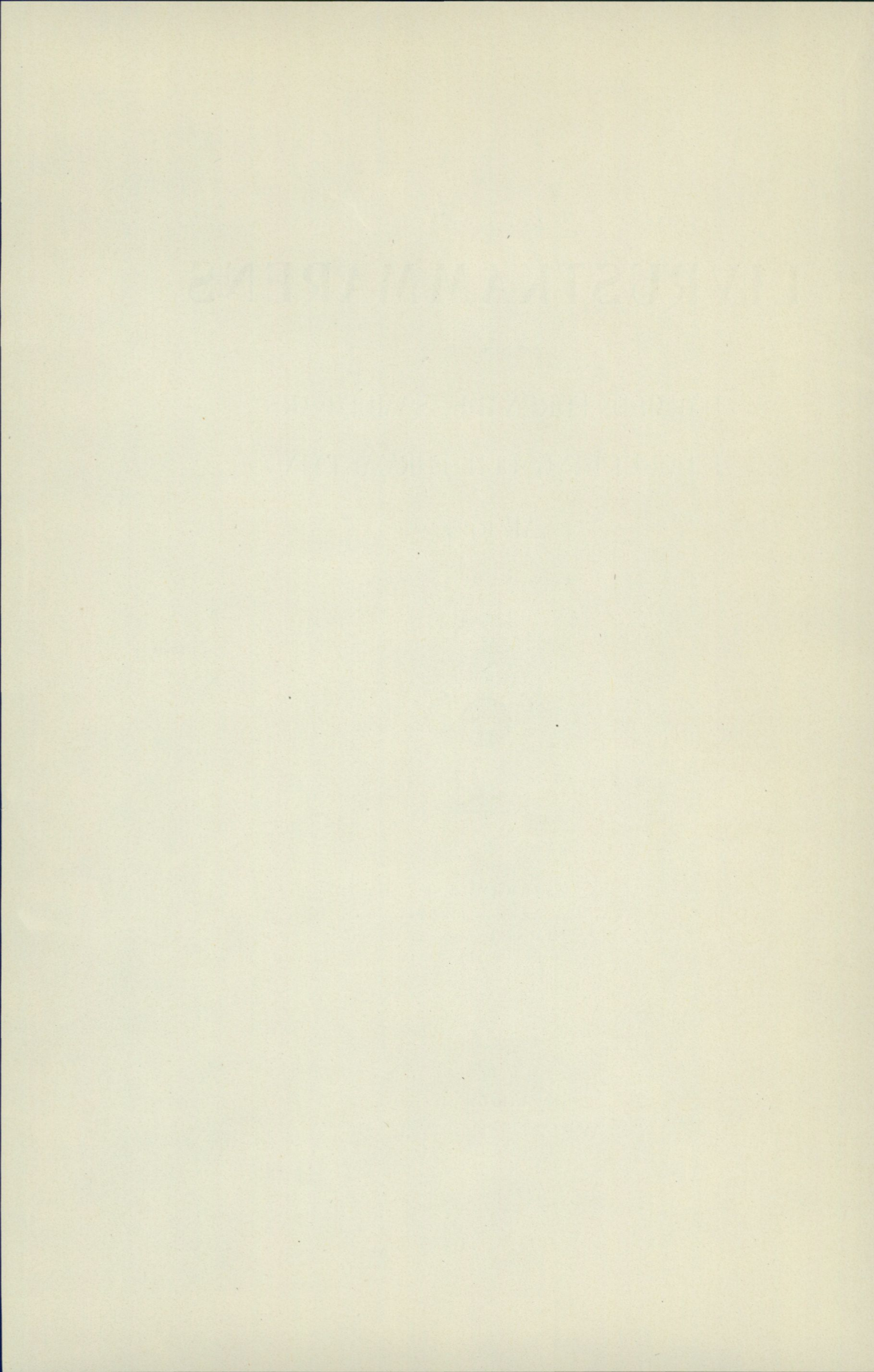
FÖR SAMLINGARNA

RUDOLF CEDERSTRÖM

STOCKHOLM 1922

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

213519

Redogörelse
för
Kungl. Livrustkammarens och därmed förenade
samlingars utveckling och förvaltning
år 1919.

Till KONUNGEN.

Till åttlydnad av föreskriften i nådiga brevet av den 28 september 1906 får jag härmed avgiva följande berättelse rörande Livrustkammaren och därmed förenade samlingars tillväxt och förvaltning under år 1919.

Samlingarnas tillväxt.

Hufvudsamlingarna hava ökats med 35 nummer.

Gåvor:

Av H. M. Konungen: det vid det s. k. bondetåget 1914 använda standaret.

Av fröken Jenny Kalmborg genom Nordiska museet: fragment av en fandum från Drottning Kristinas tid.

Av kapten Harald Holm: en fanspets av förgylld mässing.

Av D:r Gustaf Hallström: del av ett stångbetsel.

Inköp:

En sko av ljusrött siden, tillhört drottning Desideria; modell till gevärs-lås, system Berdan.

†₂—213519. *Fataburen.*

Major G. Hammarströms testamente.

Majoren i Väg- och vattenbyggnadskåren G. Hammarström, av vilken samlingen redan under livstiden, år 1909, erhållit en synnerligen värdefull gåva av svenska bössor och pistoler, hade i testamente av den 14 april 1910 till samlingen testamenterat 25 nummer av sin vapensamling, vilka av stärbuset i början av innevarande år överlämnades till samlingen.

Bössa med flintlås, som tillhört generalen friherre B. O. Stackelberg, fransk, 1700-talet, låset sign. Martin a Angers; bössa med flintlås, franskt praktarbete, 1700-talet, låset sign. Brifaud, Rue St Honoré a Paris; stutsare med flintlås, skänkt av furst Potemkin till dåvarande majoren, sedermera landshövdingen i Östergötlands län, A. von Nieroth; bössa med ändrat flintlås, som tillhört Karl Gustaf Tessin, österrikisk, från 1700-talet, låset sign. Felix Meier in Wien; bössa med flintlås, 1700-talet; bössa med flintlås, 1700-talet; stutsare med flintlås, tysk, 1700-talet, låset sign. Peter Tanner; vagnbössa med flintlås, engelsk, 1700-talet, låset sign. I. G. Iones; stutsare med flintlås, tysk, 1700-talet; stutsare med ändrat flintlås, holländsk, 1700-talet, pipan sign. Jean Krants a Maastricht; pistoler, ett par med hjullås, 1600-talets slut; dubbelpistoler, ett par med flintlås, holländska, 1600-talets slut, låsen sign. Kasper Deinckel Utrecht; pistoler, ett par med flintlås, med inskrift: Frederici Regio Suecie Donum 1737. Ioh. Grüner, hessiska, 1700-talet, stämplade Pistor Cassel, låset sign. M. C. Pistor a Cassel; pistoler, ett par svenska?, 1700-talet, pipor och lås sign. Kuhnlenz; hjälm, tysk, 1500-talet; hjälm, tysk, 1500-talets slut; bössa med hjullås, 1600-talet; bössa med hjullås, tysk dat. 1646; grov bössa, 1600-talet; bössa med hjullås, tysk, dat. 1674; pistoler, ett par med flintlås, ungerska, sign. Nagy Laszlo Debreczin; värja, spansk, 1600-talet; värja spansk, 1600-talet; hjälm (morion) tysk, 1600-talets början; hjälm (morion), tysk omkr. 1600.

Därjämte överlämnade stärbuset enligt majorens muntliga förordnande ett svärd av Vira-tillverkning, daterat 1659.

Boksamlingen har ökats med 88 nummer.

Gåvor:

Av legationssekreteraren Harry Ax:son Johnson: Gurlitt, Cornelius: Deutsche Turniere, Rüstungen und Plattner des XVI Jahrhunderts, Dresden 1889, VIII:o.

Av fil. kand. A. Billow: Rudbeck, T. A.: Resebilder samlade i Tyskland år 1839. Stockholm 1841. VIII:o.

Av författaren: Fischerström N.: Ridskolan å Strömsholm 50 år den 4 juli 1918. Uppsala 1918.

Byte:

Från följande institutioner hava bytesskrifter ingått:

Sverige,	Stockholm, Statens historiska museum,
	» Nordiska museet,
	» K. Biblioteket,
	» Artillerimuseum,
	Göteborg, Göteborgs museum,
	» Röhsska konstslöjdmuseet,
	Hälsingborg, Hälsingsborgs museum,
	Jönköping, Norra Smålands fornminnesförening,
	Lund, Kulturhistoriska museet,
	Malmö, Malmö museum,
Skandinavien,	Kristiania, Kunstindustrimuseum,
	Köpenhamn, Kunstindustrimuseum,
Utlandet,	Altenburg, Die Sammlung im Herzogl. Schlosse zu Alten-
	burg,
	Bern, Historisches Museum,
	Boston, Museum of fine arts,
	Dresden, Kgl. Sammlungen,
	Graz, Landesmuseum Joanneum,
	Hamburg, Museum für Hamburgische Geschichte,
	London, Wallace collection,
	Luzern, Museum im Rathaus Luzern,
	München, Bayerisches Nationalmuseum,
	Newyork, Metropolitan museum,
	Nürnberg, Germanisches Museum,
	Prag-Vrsovic, Knopfmuseum,
	Salzburg, Städtisches Museum,
	Solothurn, Waffen-Sammlung im Zeughaus zu Solothurn.
	Turin, Reale Armeria,
	Venedig, Museo dell'arsenale,
	Würzburg, Luitpold-Museum,
	Zürich, Schweizerisches Landesmuseum.

Inköp:

37 st. verk.

Arkivet har ökat med 179 fotografier av begravningsvapen från svenska kyrkor samt 134 avgjutningar av mästartemärken på vapen.

Depositioner.

I deposition av Kungl. Maj:ts orden har samlingen emottagit: kanslersstav; korkåpa och mitra för ordensbiskop; 2 st. häroldsstavar för Vasaorden.

Från Statens historiska museum har överlämnats följande föremål, som tillhöra vissa redan år 1900 deponerade föremål: dels baljan till det svärd, som burits av översten friherre G. J. Wrede, dels ett etui till den Gustav II Adolf tillskrivna putschanen.

Lån ur trofésamlingen.

Jämlikt nådiga brevet av 18 februari 1919 utlånades till högtidligheterna den 26 februari vid nedsättandet av Karl XII:s kista i den nyrestaurerade sarkofagen i Riddarholmskyrkan ett antal fanor ur trofésamlingen: det polska standar, som enligt traditionen anses taget av konungen personligen, sachsiska infanteri- och dragonfanor samt ryska infanterifanor tagna i slaget vid Narva, däribland preobrasjenska och semjonovska gardenas.

Nya bestämmelser angående samlingarnas omfattning.

Den 1 okt. 1919 har Eders Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser angående det inbördes förhållandet mellan Statens historiska museum, Nationalmuseum, Livrustkammaren och Nordiska museet, varvid Livrustkammarens samlingsområde skulle omfatta föremål, som belysa samhällets främste jämte dessas omgivning och tjänare (svit), med avseende på deras yttre uppträdande, under nyare tid och inom det indoeuropeiska kulturområdet. Livrustkammarens samlingar fördela sig i två avdelningar, en kunglig, statlig och historisk avdelning med företrädesrätt till föremål, som tillhört kungliga personer eller som belysa kröningar, stats- och andra profana ceremonier eller som äga utpräglad historisk karaktär, samt en allmänt vapenhistorisk avdelning, i fråga om vilken gäller att Livrustkammaren (väl må förvärva, men) ej har företrädesrätt till föremål av allmogekaraktär eller till föremål av för armé och flotta fastställd modell.

Arbetet i samlingarna.

Utom de sedvanliga arbetena med samlingens skyddande mot rost och mal har med den ökade arbetskraft samlingen vunnit genom ett anslag till en särskild amanuens, kunnat påbörjas de utredningar om de olika föremålens i samlingen historia, som är nödvändig för planläggandet av en nyuppställning.

Däremot har det mesta arbete, vid vars handläggande föreståndarens personliga deltagande är nödvändigt, så gott som helt legat nere, då föreståndaren måst ägna sina krafter åt befordrandet av samlingens viktigaste fråga, förslaget om erhållande av en ny, för samlingen särskilt lämpad lokal. Förlomande på hans arbete för Livrustkammaren har även verkat det ringa stöd han för denna fråga erhållit från de håll, där han bort kunna vänta sig ett verkligt intresse för samlingens bästa.

Publikationer.

Av »Vägledning för besökande i Livrustkammaren» har utgivits en ny upplaga, den sjätte, i 10,000 exemplar. Priset på denna har blivit satt till kr. 1:50.

Av samlingens tjänstemän har publicerats:

Föreståndaren: Uppbådsfanor från Karolinska ofredstider. (Urds julnummer 1919).

Besök och studier.

Samlingen har på grund av lokalernas belägenhet icke möjlighet att föra statistik över besökareantalet, men torde man kunna antaga att så gott som alla de 64,785 personer, som besökt Nordiska museet, jämväl besökt Livrustkammaren.

Studiekort till samlingarna hava utdelats till 805 personer. Dessa kort gälla till såväl Livrustkammaren som Nordiska museet.

Nämnd och personal.

För behandling av Livrustkammarärenden har nämnden haft ett sammanträde, varjämte den i ytterligare ett sammanträde, såsom ett Nordiska museets eget ärende behandlat Eders Kungl. Maj:ts nådiga remiss av föreståndarens förslag till Livrustkammarsamlingarnas förflyttande från Nordiska museet till egen föreslagen lokal i Fredrikshovs lustslott.

Föreståndaren har under tiden 7—12 juli fortsatt uppdraget med katalogiserandet av rikets regalier;

åtnjutit semester under tiden 8 juni—8 juli samt 4—7 augusti;

arbetat med katalogiseringen av samlingarna på Skokloster 12—31 juli, 7—18 aug.;

av riksantikvarien tillkallats som sakkunnig vid öppnandet av kungagravarna i Vreta kloster den 17—20 sept.;

efter längre tids ohälsa under tiden 10—19 april av sjukdom helt varit förhindrad upprätthålla tjänsten.

Amanuensen Nils Östberg har verkställt förberedande utredningar rörande grunderna för de traditionella historiska benämningarna av föremålen i samlingarna;

med av Eders Kungl. Maj:t den 25 augusti beviljat anslag, stort 350:— kr., bevisat skandinaviska museumsförbundets möte i Kristiania och Lillehammer den 8—11 sept.;

under tiden 7—12 juli upprätthållit föreståndarebefattningen.

E. o. amanuensen friherre Georg W. Fleetwood har även under detta år utan ersättning ställt sitt arbete till samlingens förfogande, skött biblioteks- och registreringsgöromål samt utfört för arkivet avsedda kopparfällningar av mästartemärken på vapen i såväl Livrustkammarens som enskilda samlingar;

under tiden 7—12 juli biträtt vid katalogiseringen av rikets regalier; samt

under föreståndarens semester av nämnden varit förordnad upprätthålla föreståndarebefattningen 8 juni—8 juli.

Ekonomi.

Debet.

Balans från år 1918:

Tillgångar 7,486: 28

Inkomster:

Statsanslag: åttonde huvudtiteln: Livrustkammaren:

för tillsyn, underhåll och vård av

samlingarna 6,200:—

Extra biträden och vikariatsarvodet 3,000:—

Dyrtidstillägg 14,496:— 23,696:—

Intressemede 286: 65

Försäljningsmedel:

Kataloger 7,894: 15

Vykort 114: 16

Diverse 25:— 8,033: 31

Tillskott från Nordiska museet 7,143: 13 39,159: 09

Summa kr. 46,645: 37

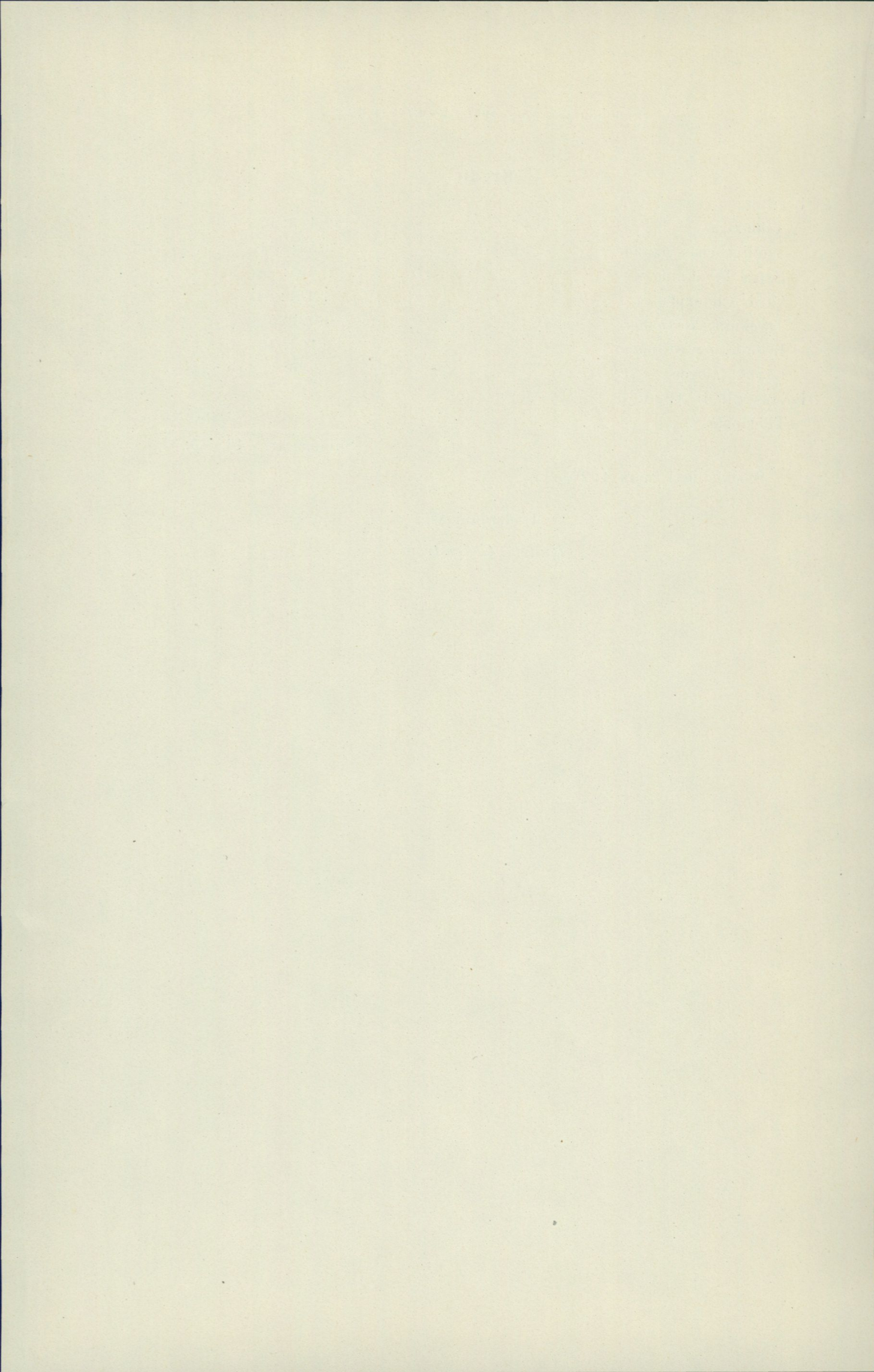
Kredit.

Utgifter:

Avlöningar	29,413: 13	
Samlingarnas ökande	1,540: 31	
Extra bevakning	491: —	
Vård och expenser	1,169: 84	
Tryckningskostnader	10,020: 59	
Installationskostnader	104: 40	
Lappkatalogen	26: —	42,765: 27
Balans till år 1920:		
Tillgångar		3,880: 10
	Summa kr.	46,645: 37

Stockholm i mars 1920.

Underdånigast
Rudolf Cederström.

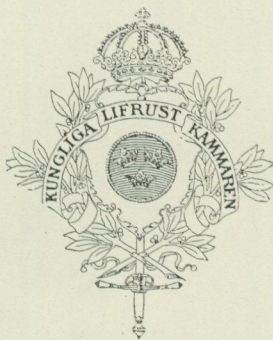

LIVRUSTKAMMARENS

OCH

DÄRMED FÖRENADE SAMLINGARS
UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1920

REDOGÖRELSE
AV INTENDENTEN OCH FÖRESTÅDAREN
FÖR SAMLINGARNA
RUDOLF CEDERSTRÖM

STOCKHOLM 1922
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
213519

NYRUSTKAMARENS

NYRUSTKAMARENS

NYRUSTKAMARENS

NYRUSTKAMARENS

Redogörelse

för

Kungl. Livrustkammarens och därmed förenade samlingars utveckling och förvaltning år 1920.

Till KONUNGEN.

Till åttlydnad av föreskriften i nådiga brevet av den 28 sept. 1906 får jag härmed avgiva följande berättelse rörande Livrustkammaren och därmed förenade samlingars tillväxt och förvaltning under år 1920.

Samlingarnas tillväxt.

Huvudsamlingarna hava ökats med 73 nummer.

Gåvor:

Gustav II Adolfs kyller.

Främst bland alla gåvor står utan gensägelse den storartade gåva, som överlämnats av Österrikiska staten, såsom en erkänsla för all den hjälp, som från svenskt håll lämnats för lindrande av den av kriget framkallade nöden. Gåvan utgjordes av det kyller, som burits av Gustav II Adolf i slaget vid Lützen och allt sedan dess bevarats i Wien såsom ett segerstecken, senast i Heeresmuseum i Arsenalen. Kyllret överlämnades högtidligt till svenske ministern i Wien den 26 maj 1920, översändes till Livrustkammaren från K. Utrikesdepartementet den 31 maj samt uppackades och införlivades högtidli-

gen med samlingen den 4 juni i närvaro av H. K. H. Prins Carl med en deputation från Svenska Röda korset, preses i K. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, ordföranden i Nordiska museets nämnd, riksarkivarien, t. f. riksantikvarien, överintendenten och chefen för Nationalmuseum, styresmannen för Nordiska Museet samt Österrikes härvarande representant.

Kellerska samlingen.

Storartade äro även de tvenne gåvor genom vilka samlingen sattes i tillfälle att förvärva de för densamma viktigaste delarna av den Kellerska vapensamlingen. Denna märkliga ryska samling, som egentligen bildats av furst Sachovskoj, försåldes i Stockholm genom offentlig auktion i A. B. Bukowskis konsthandel den 5 mars 1920. Redan 1918 hade emellertid samlingen i sin helhet hembjudits till Livrustkammaren, men betingade då ett pris, som för Livrustkammaren var otänkbart, varjämte många av vapnen voro av den art att de icke borde med Livrustkammaren förenas.

Samlingens ägare, Direktör H. Bechshöft önskade emellertid att några av samlingens märkligaste föremål skulle hamna i Livrustkammaren och medgav därför att dessa för en beräknad summa av kronor 50,000: — på hans bekostnad skulle inropas för samlingens räkning. Dessa föremål utgjordes av: 1 turkisk hjälm, 1500-talet; 1 pansarhuva av svart stål, med rik inläggning av guld och infattade turkoser och rubiner, persiskt arbete, 1500-talets mitt; 1 turkisk sabel, klingan 1500-talet, rikt inlagd med guld, fäste och beslag från 1600-talet av silver med rubiner och smaragder; 1 dolk, fäste persiskt, av enastående rikt och konstnärligt snidat elffenben med i guld fattade rubiner, klinga, slida av förgyllt silver och ytterligare stenbesättning på fästet, turkiskt arbete från omkr. 1700; 1 persisk dolk, 1700-talet, med damaskerad och snidad klinga, slidan av guld med ädla stenar; 1 turkisk bössa, pipan från 1500-talet, rikt ornerad med silver och turkoser, låset sign. MARTIN SEITZ; 1 östeuropeisk pistol med yxa, ungersk?, 1600-talets slut, skaftet med rika beninläggningar i stil med de s. k. teschitzbössorna; 1 par italienska dubbelpistoler (Wender), piporna sign. LAZARINO COMINAZZO, stockarna beslagna med fint genombrutet stål av bresciatyp; 1 persisk fanspets av genombrutet stål.

Genom frikostigt mellanträdande av Livrustkammarens ständigt tjänstvillige mecenat, legationssekreteraren Harry Ax:son Johnson hade Livrustkammaren tillfälle att ur samlingen förvärva även följande för densamma önskvärda föremål: hjälm, nürnbergearbete för Turkiet, 1500-talets mitt; ringkrage av koppar, polsk 1700-talet; 2 st. bröstplåtar till pansar, ryska 1500-talet; pansarskjorta med arabisk inskrift; hjälm, mongolisk; armskena, kaukasisk, förfärdigad av äldre persisk rustning; armskenor, ett par, ryska 1600-talet; armskenor, ett par, persiska 1600-talet; handsköld, turkisk; benskena

för häst, persisk; dolk med silverslida, konstantinopelarbete 1679; kniv, monterad med silver, orientalisk; kniv med silverslida, kaukasisk; hirschfångare med jaspisfäste och silverbeslag, rysk, 1700-talet; svärd (schiavona); sabel, monterad med silver, polsk 1600-talets slut: pallasch med silverbeslag, mingrelisk; sabel med virkat silkesgehäng, turkestansk; stutsare, sign. Boutet et Fils A VERSAILLES, 1800-talets början, intressant bakladdningskonstruktion; bösspipa, rysk, 1600-talet, sign. Tabolsk; bössa, albanesisk, pipan sign. G. B. BIGNOLLI; bössa med stödgaffel, indisk; pistoler, ett par, albanesiska; pistol, dalmatisk, pipan sign. SNI och L. LAZARINO; snapplås, spanskt, 1600-talet; snapplås, italienskt, sign. Dominico Santi da Montalboddo, från 1600-talet; hjullåsnyckel i form av hammare med krutmått, tysk, 1600-talet; laddstake av silver, albanesisk; kruthorn av förgyllt brons, tysk, 1500-talets slut; krutflaska av silver, rysk, 1600-talet; kruthorn, ryskt allmogearbete; kruthorn av silverbeslagen hummerklo, kaukasiskt; kruthorn, kaukasiskt; krutflaska av stål, persisk; ridtyg av rött skinn med förgyllda bronsbeslag, polskt, 1700-talets början; stigbygel av ciselerat och guldbelagt stål, 1700-talets senare del; halskedja av silver med tre amulettkapslar.

Av Friherre Emanuel Cederström, Krusenbergs: en sko av vitt skinn från 1600-talets mitt, enligt uppgift en bröllopssko, som tillhört frih. Georg Fleetwood, död 1667, och tidigare ingående i Livrustkammarföreståndaren överste Georg Fleetwoods samling.

Av Mr Rudolph Carlson, Nevada, U. S. A.: pistol från 1800-talet med märkligt slagkrutlås.

Inköp:

Stigbygel av järn, 1500-talstyp, funnen vid grundgrävning, Sveavägen 31, Stockholm.

Refflad bössa med flintlås, svensk, 1700-talets mitt, sign. D. Bars, Stockholm; stutsare, 1700-talets mitt, svensk, med flintlås, sign. Meidinger, Stockholm; sadel, mexikansk.

Diverse föremål från Öland ur framlidne redaktör Melanders samling, Borgholm, nämligen: 2 st. snapplås; trissa till arborstspännare av brons; värjfäste av järn; knapp till värjfäste av järn; 6 st. sporrar; lock till kolvlåda; del av fanspets med Gustaf III:s namnchiffer; 3 st. fragment av pansarskjorta.

Boksamlingen har ökats med 42 nummer.

Gåvor:

Av D:r F. R. Martin, Florens: Descrizione degli scudi posseduto da Ambrogio Uboldo, Milano MDCCCXLIII; Wolf Ehrenfried, Freih. von: Der

vollkommene Pferdekenner, Anspach 1780. IV:o; Munke, August: Der vollkommene Sattler. Quedlinburg und Leipzig 1836. Tvär. fol.

Av konstnären Artur Sjögren: Murr, Chr. Th. von: Dissertatio de corona regum Italiæ, Monachii 1810.

Av D:r Sune Ambrosiani: Schurtz, G.: Industriens bok I: 4. Stockholm 1860.

Av författaren: (Hulls)t(röm, C. R.): Om tjänstetecken och äldre uniformer.

Av författaren: Cederström, Rudolf: Uppbådsfanor från karolinska ofredstider.

Byte:

Från följande institutioner hava bytesskrifter ingått:

Sverige, Stockholm, Statens Historiska Museum,

» Nordiska Museet,

Göteborg, Göteborgs Museum,

» Röhsska Konstslöjdmuseet,

Hälsingborg, Hälsingborgs Museum,

Linköping, Östergötlands fornminnes- och museiförening,

Lund, Kulturhistoriska Museet,

Malmö, Malmö Museum,

Visby, Gotlands Fornsal,

Skandinavien, Kristiania, Norsk Folkemuseum,

Köpenhamn, Kunstindustrimuseum,

» Nationalmuseum II avd.

Utlandet, Bern, Historisches Museum,

Boston, Museum of fine arts,

Leipzig, Städtisches Kunstgewerbemuseum,

München, Bayerisches Nationalmuseum,

Newyork, Metropolitan Museum,

Washington, U. S. Nationalmuseum,

Zürich, Schweizerisches Landesmuseum.

Inköp:

8 st. verk.

Arkivet har ökat med 116 fotografier av begravningsvapen från svenska kyrkor. 1 litografi av Cardon efter teckning av Bennet föreställande vapensamlingen på Wijk.

Utställningar.

Utom de mindre tillfälliga utställningar, som föranletts av ovanstående gåvor av Gustav II Adolfs kyller och vapen ur den Kellerska samlingen anordnade Livrustkammaren före nyssnämnda Kellerska samlings försäljning en utställning av densamma i sin helhet i jan. och febr.

Arbetet i samlingen.

Med det utav riksdagen beviljade anslaget för avskrift av äldre inventarieförteckningar har under året utförts avskrifter ur inventarier för åren: 1683, 1696 och 1748 samt övriga äldre handlingar från åren 1697—1703; samt 1712 års anmärkningar.

För katalogarbetet, och med tanke på kommande nyuppställning av samlingarna har företagits en revidering av de vid föremålen traditionellt fästade historiska bestämningarna, vad beträffar: bössor, pistoler, armborst, svärd, värjor, sablar, dolkar, stångvapen, stridsklubbor, sadlar och dräkter.

Med förbättrande av anordningarna i magasinet har fortsatts och har ett stort nytt skåp för magasinering av sadlar blivit uppsatt.

En systematisk rengöring av yttre och inre delar av samlingens skjutvapen har påbörjats. Till rengöring har även mottagits vapen från Varnhems kyrka och några enskilda personer.

Det textila konserveringsarbetet har under året måst ligga nere, väsentligen på grund av svårigheten erhålla goda materialier under nuvarande industriella förhållanden.

Publikationer.

Av »Vägledning för besökande i Livrustkammaren» har utgivits en ny upplaga, den sjunde, i 20,000 exemplar. Den förra upplagan, tryckt i 10,000 exemplar, har slutsålts på en tid av icke fullt två år, varav 5,974 st. 1920. Tack vare denna starka åtgång är det också möjligt att fortfarande försälja den 12 ark tjocka katalogen till det billiga priset av 1: 50 kr.

Över föremål i samlingen har publicerats: Kendrick, A. F.: Persian stuffs with figure subjects (The Burlington Magazine, 1920).

Av samlingens tjänstemän har för övrigt publicerats:

Föreståndaren Cederström: Moderna stenvapen eller stenåldersvapen? (Rig, 1920).

Amanuens Östberg: Vapen ur major G. Hammarströms samling till Livrustkammaren. (Rig, 1920).

Föreståndaren jämte amanuenserna Östberg och Fleetwood: Förteckning över greve Kellers samling av orientaliska och europeiska vapen. Uppsala 1920.

Besök och studier.

För samlingen, som på grund av lokalernas belägenhet icke har möjlighet att föra statistik över besökarantalet, är det glädjande att se samlingens popularitet återspeglad i antalet försålda kataloger. Även torde man kunna antaga att så gott som alla de 64,924 personer, som besökt Nordiska Museet, jämväl besökt Livrustkammaren.

Studiekort till samlingen hava utdelats till 784 personer. Dessa kort gälla såväl till Livrustkammaren som Nordiska Museet.

För deltagarna i de under tiden 15—23 mars pågående, av Kommerskollegium anordnade hantverkarekurserna har demonstrationer hållits av samlingens tjänstemän. Likaväl för de i Stockholm den 1—9 juli pågående sommarkurserna.

Under den av stockholmsmuseerna till förmån för de nödlidande kollegerna i Wien anordnade s. k. museumsveckan 12—17 april höllos i samlingen tvenne demonstrationer av dels samlingens magasinerade praktstoffer, dels 1500-talsrustningar varvid även genom benäget tillmötesgående av greve Brahe den s. k. Karl V:s sköld från Skokloster förevisades.

Bland märkligare besökande vid samlingen märkas: M:r A. F. Kendrick från Victoria and Albertmuseum, South Kensington, London, samt docenten vid Wiens universitet d:r Ernst Diez.

Personal.

Föreståndaren har för enskilda angelägenheter ordnande åtnjutit av Eders Kungl. Maj:t beviljad tjänstledighet under tiden 15 april—15 juni;

för hälsans vårdande åtnjutit av Eders Kungl. Maj:t den 17 dec. beviljad tjänstledighet under tiden 22 dec. till över årets slut;

åtnjutit semester under tiden 2—15 sept., 22 sept.—18 okt. och 17—23 nov.;

arbetat med katalogisering av samlingarna på Skokloster under tiden 4 juli—2 aug.;

jämte cheferna för Nationalmuseum, Statens historiska museum och Nordiska Museet genomgått det material inom Statens historiska museum, som jämlikt de av Eders Kungl. Maj:t den 1 okt. 1919 fastställda gränserna för

museerna icke skulle falla inom nämnda museums samlingsområde, i och för upprättande av förslag till överföring av nämnda föremål till andra offentliga samlingar.

Amanuensen Östberg har åtnjutit semester 1—15 mars samt varit tjänstledig från 1 aug. till årets slut.

E. o. amanuensen frih. Fleetwood har av nämnden varit förordnad att upprätthålla föreståndarebefattningen under tiden 1 sept.—15 okt.;

upprätthållit amanuensbefattningen under tiden 1—15 mars, 1 aug.—31 okt., 16 nov.—18 dec.;

väsentligen utfört bibliotekarie- och registratorgöromål samt fortfarande utfört de för arkivet avsedda kopparfällningarna av mästarmärken på vapen i enskilda samlingar och för detta ändamål under tiden 4—10 juli biträtt föreståndaren vid arbetet på Skokloster;

redigerat nya upplagan av Vägledningen.

Fil. stud. Gösta Malmborg har från och med 15 okt. varit anställd för avskrivande av äldre inventarieförteckningar;

upprätthållit amanuensbefattningen under tiden 1—15 nov. och 19—3 dec., därunder väsentligen utfört arkivutredningar för de av Fornvårdskommittén infortrade uppgifterna angående samlingarnas äldre historia.

Amanuensen vid Nordiska Museet, fil. lic. Sigurd Wallin har av Eders Kungl. Maj:t varit förordnad att upprätthålla föreståndarebefattningen under tiden 15 april—15 juni samt 22 dec. över årets slut.

Ekonomi.

Debet.

Balans från 1919:

Tillgångar 3,880: 10

Inkomster:

Statsanslag: åttonde huvudtiteln: Livrustkammaren:

för tillsyn, underhåll och vård av

 samlingarna 8,100: —

för iståndsättande av vissa föremål . 1,700: —

för arvode åt tekniskt biträde . . . 2,150: —

för avskrifter av äldre inventarier . 1,200: —

för extra biträden och vikariatser-

 sättning 3,000: — 16,150: —

Dyrtidstillägg åt Livrustkammarens personal . . . 25,031: 79

Transport 41,181: 79 3,880: 10

	Transport	41,181: 79	3,880: 10
Intressemedel		208: 44	
Försäljningsmedel:			
Kataloger		7,811: 89	
Vykort m. m.		166: 67	7,978: 56
Tillskott från Nordiska Museet		6,151: 93	55,520: 72
	Summa kr.	59,400: 82	

Kredit.

Utgifter:

Avlöningar:			
ordinarie		19,149: 99	
löneförbättring och dyrtidstillägg		25,031: 79	44,181: 78
Samlingarnas ökande			1,401: 40
Extra bevakning			492: —
Vård och expenser			1,850: 63
Tryckningskostnader			627: 15
Installationskostnader			67: 50
Lappkatalogen			106: 50
Avskrift av äldre inventarier		1,200: —	49,926: 96
Balans till år 1921:			
Tillgångar:			
Utlånta medel		5,922: 80	
Kassabehållning		3,551: 06	9,473: 86
	Summa kr.	59,400: 82	

Stockholm i mars 1921.

Underdånigast
Rudolf Cederström.

LIVRUSTKAMMARENS

OCH

DÄRMED FÖRENADE SAMLINGARS

UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1921

REDOGÖRELSE

AV INTENDENTEN OCH FÖRESTÅNDAREN

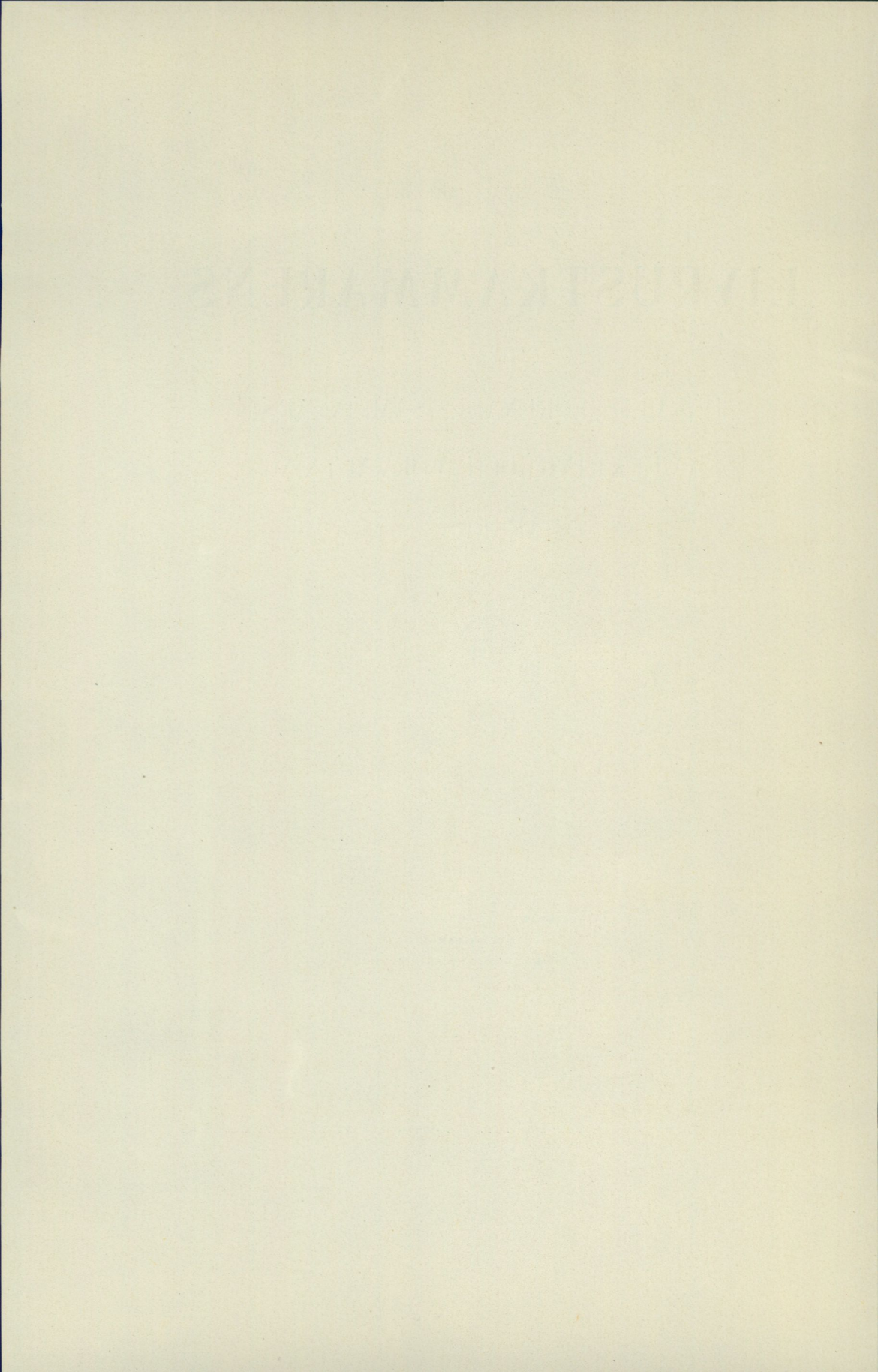
FÖR SAMLINGARNA

RUDOLF CEDERSTRÖM

STOCKHOLM 1922

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

213519

Redogörelse
för
Kungl. Livrustkammarens och därmed förenade
samlingars utveckling och förvaltning
år 1921.

Till KONUNGEN.

Till åttlydnad av föreskriften i nådiga brevet av den 28 sept. 1906 får jag härmed avgiva följande berättelse rörande Livrustkammaren och därmed förenade samlingars tillväxt och förvaltning under år 1921.

Samlingarnas tillväxt.

Huvudsamlingarna hava under året ökats med 28 nummer.

Gåvor:

Av konservator D. José Maria Florith, Madrid: fyra stycken fragment av fjällpansar (corazzin) från Kastilien omkr. 1500.

Av greve Thure Bielke, Stockholm: en skrivbordsstol och en spegel, utgörande del av möbleringen i rustkammarrummet på Thureholm; en sadel, två par pistolhölster och ett fodral av de gamla rusthållspersedlarna från Thureholm.

Av fröken Ulla Essén, Julita: en sadel, som enligt uppgift tillhört fältmarskalken M. A. von Ungern-Sternberg, död 1763; diverse betseltyg.

Av f. excellensen, greve Herman Wrangel: ett par pistoler, ryska, 1700-talets senare hälft, sign. »Ga. Permiakov S. P.burg», sannolikt skänkta av Katarina II till Gustav III. Senare skänkta av Carl XV till givarens fader.

Av kammarjunkaren H. Stierngranat, Sigridsborg: fyra stycken fanor från Konungens eget värvade regemente (upplöst 1831): den äldsta, en livfana från Gustav IV Adolfs tid, de övriga en livfana och två kompanifanor från Carl XIII:s tid.

Av onämnd: morgonstövlar, som tillhört hertigen av Dalarna, prins August; stycke av blå sidendamast, härrörande från Gustav III:s tält.

Därjämte har från Husgerådskammaren överlämnats tre fragment av broderade gehäng från 1600-talet.

Inköp:

Gehäng för livjägare hos landshövdingen, frih. Robert v. Krämer, död 1880; ett par sporrar av silver, enligt inskrift tillhöriga »G. von Döbeln 1809», med stämplor för Umeåguldsmeden Jonas Edlund år 1808; bössa med slaglås, märklig bakladdningskonstruktion, 1800-talets förra hälft; sko av vitt siden, som tillhört drottning Desideria; ryttarhammare, 1500-talstyp, jordfynd, Älleberg i Västergötland; delar av lodbössa, jordfynd i Ramyrbågatjärn, Örträsk i Ångermanland, pipan av Söderhamnstillverkning.

Boksamlingen har ökats med 135 st. verk.

Gåvor:

Av herr Arthur Sjögren: Tillæus, O. P.: Signo crucis. Uppsala 1728—1730; Brunner, A.: Insignibus serenissimae familiae Wasiacae.

Av herr W. Unman, Stockholm: Schiller, Fr.: Geschichte des dreissigjährigen Krieges, Frankfurt 1791.

Av amanuensen Gösta Malmberg: Björlin, G.: Fordomdags. Stockholm 1896.

Av greve H. Wachtmeister: Malmberg, E.: Strömsbergs bruks historia. Uppsala 1917.

Av frih. Harald Fleetwood: Gelli, J.: Guida del raccoglitore e dell' armatore di armi antichi. Milano 1900.

Av riksmarskalksämberet: Seraphimerriddarlängd 1748—1890. Stockholm 1890.

Av herr Alm, Stockholm: Maexmontan, J.: Stussaren med perkussions-tändning. Åbo 1855.

Av intendenten frih. R. Cederström: Schulze, F.: Alte Schiffsmodelle aus dem Hause der Schiffergesellschaft in Lübeck; Museum für Kunst- und Kulturgeschichte zu Lübeck, Fører 1915; Det nationalhistoriske museum Fred-

riksborg, Vejledning 1919; Katalog over de utstillede portraiter og Genstande paa Fredriksborg, 1919; Birket-Smith, K.: Some ancient artefacts from the eastern United States. Paris 1920.

Av amanuensen frih. Georg W. Fleetwood: Walther, A. F.: Die Sammlungen von Waffen in Grossherzogl. Museum zu Darmstadt. 1844; Grossherzogl. Gewehrhammer in Darmstadt. 1867; Das Grossherzogl. Cabinets-Museum in Darmstadt. 1864; Das Jagdschloss Kranichstein und die Jagdmaler des Landgräfl. Hofes zu Darmstadt. 1918; Schnedermann: Zur Geschichte der Emders Rüstammer. Emden 1883. Schneider, Fr.: Die Gestaltung des Ringes. Nürnberg 1878; Germanisches Museum, Nürnberg, Wegweiser durch die Sammlungen im Neubau. 1921; Historisches Museum (Wegweiser). Dresden 1920.

Av författaren: Buttin, Charles: Notes sur les armures a l'épreuve. Annecy 1901; Les armes étranges. I. Les anneaux. Annecy 1903; Les armes étranges II. Les Tchakras au Cirque. Annecy 1906; Une cinquedea aux armes d'Este. Bruxelles 1904; La cinquedea de la collection de M:me Goldschmidt. Bruxelles 1906; Les fleches d'épreuve et les armures de botte cassée. Annecy 1907; Le Guet de Genève au XV:e siècle et l'armement de ses Gardes. Annecy 1910; L'origine du verbe »rater» et les anciennes armes à feu. Paris. Annecy 1913; Une pretendue armure de Jeanne d'Arc. Paris 1913.

Byte:

Från följande institutioner hava bytesskrifter ingått:

Sverige,	Stockholm, Statens historiska museum,
	» Naturhistoriska riksmuseet,
	» Riksarkivet,
	» Nordiska museet,
	Göteborg, Göteborgs museum,
	» Röhsska konstslöjdmuseet,
	Lund, Kulturhistoriska museet,
	Malmö, Malmö museum,
Skandinavien,	Kristiania, Kunst- og Industrimuseum,
	» Norsk Folkemuseum,
	Köpenhamn, Nationalmuseets 2 avd.
Utlandet,	Bern, Historisches Museum,
	Boston, Museum of fine arts,
	Dresden, Sammlungen,
	Newyork, Metropolitan museum of art,
	Nürnberg, Germanisches Nationalmuseum,
	München, Bayerisches Nationalmuseum,
	Washington, National museum,
	Zürich, Schweizerisches Landesmuseum.

Inköp:

58 st. verk. Förutom de verk, som komma att upptagas i K. Bibliotekets accessionskatalog över Sveriges offentliga bibliotek, må nämnas: Geschel, C. F.: Handbuch der Waffelehre. Dresden 1825; Sternvogeln, S.; Die Kunst Piquet mit Schnepfern. Leipzig 1826; Krebs, C. F.: Die Büchse als Waffe zum Militarischen Gebrauch. Handskrift 1816; Klingspor, C. A.; Ett svenskt riksvapen och gravminnen i Revals domkyrka. Sthlm. 1886; Svenska dräkten, Reflexioner ang. samt kungörelser (6 st. småtryck av år 1778); Wrangel, F. U.: De kongl. svenska Riddarordnarna. Sthlm. 1899; Risunki gerbam gorodov Rossijskoj imperii. St. Petersburg 1843; Fürst, C. M., och Olsson, M.: Magnus Ladulås' och Karl Knutssons gravar i Riddarholmskyrkan. Sthlm 1921; Jubinal, A.: La Armeria real de Madrid (2 del.) Paris u. å.; Freydal, Des Kaisers Maximilian I Turniere und Mummereien. Wien 1880—82; Luthner, F.: Goldschmuck der Renaissance. Berlin 1881; Hertz, B.: A catalogue of the collection of pearls and precious stones. London 1839; Lorenz de Rada, F.: Nobleza de la Espada. Madrid 1705; Argote de Molina, G.: Libro de la Monteria. Sevilla 1582; Hewitt, J.: Ancient armour and weapons in Europe. Oxford and London 1855; d:o, Guide a la Tour de Londres. U. å.; Bock. Fr.: Der Kunst- und Reliquenschatz des Kölner Domes. Köln 1870; Berlepsch, H. A.: Chronik der Feuerarbeiten. St. Gallen u. å.; Notice sur le musée de Tsarskoe-Selo. St. Petersburg 1860; Closset, J.: Armurerie Liegeoise, Vocabulaire u. å.; Bergenhausen, J.; Die Krönung König Christian III. von Dänemark. Stralsund 1832; Primisser, A.: Uebersicht des k. k. Ambraser Samml. Wien 1827. Description du mausolée du Maréchal comte de Saxe. Strassbourg u. å.; Danska Krönings-Ceremoniel över konungarna Kristian IV och Kristian VIII och Fredrik VI; Jäkovlev, L.: Russkija starinnyja znamenena. Moskva 1865.

Arkivet:*Inköp:*

3 st. gravyrer av Ioan Stradanus; 72 st. fotografier samt 108 avgjutningar av vapenstämplar.

Lån ur samlingen.

För tillfällig utställning i Nordiska museets musikavdelning har under de av K. br. av den 30 december 1911 angivna formerna utlånats nr 06/4141, skalmeja från omkring år 1700.

Deposition.

Från Gottröra kyrka i Uppland har samlingen i deposition emottagit fragment av en hjälm (kalott), som tillhört rytteriöversten Börje Månsson Skäckta, f. 1623, d. 1670.

Utställningar.

Med anledning av Gustaf Vasa-jubileet anordnades en särskild utställning av de i samlingen förvarade Gustaf Vasaminnena. Utställningen pågick under tiden 20 januari—3 februari.

Likaledes sammanfördes med anledning av 300-årsdagen av intagandet av Mitau den 2 oktober 1621 den icke obetydliga del av det där tagna bytet, som förvaras inom samlingen. Utställningen pågick till årets slut.

Arbetet i samlingarna.

Samlingens fotografiska negativ, som nu nått upp till ett antal av 1,371 st., ha omordnats och systematiserats, varjämte en katalog över densamma med kopior av varje plåt upplagts.

Med avskrivandet av äldre inventarieförteckningar har fortsatts och har avskrivits: 1712 års anmärkningar över Livrustkammaren; supplementen till 1708 och 1730 års inventarier samt 200 sidor av 1708 års inventarium.

Vid samlingens etikettering har utsatts dels en mera provisorisk serie med etiketter angivande märkligare personer, som varit ägare till de utställda föremålen, dels etiketter, som med de gamla handlingarnas ordalag angiva de historiska händelser, som äro knutna till vissa föremål. Därtill har utprovats lämpligaste sättet för anbringande av en slags huvudrubriker angivande de tidsepoker, som äro företrädade i de olika småavdelningarna.

Med monteringsarbetet har blott medhunnits några experiment att sammansätta fragmentariska rustningsdelar till en helhet med i trä skulpterade avbildningar av de felande delarna, men har det visat sig att härför fordras mycket högt kvalificerade konstnärliga krafter.

Magasinets ordnande har fortsatts och omfattat avdelningen för seldon. Vidare har fortsatts med rengöring av rostskadade föremål, varjämte i samarbete med Artillerimuseum påbörjats ett textilt konserveringsarbete, sedan materialier av erforderlig kvalitet åter börjat kunna erhållas.

Samlingen har även tillmötesgått några kyrkor och enskilda samlingar med konservering av vapen, bl. a. de i Riddarholmskyrkan förvarade.

Vetenskapliga expeditioner.

Då det länge varit bekant att genom Margareta Brahes giftermål med lantgreven Fredrik II av Hessen ett icke obetydligt antal svenska minnen överförts till Hessen, däribland en hel del vapen av svensk tillverkning, utsände Livrustkammaren med bidrag av enskilda medel amanuensen frih. Georg W. Fleetwood, som under tiden 11 aug.—20 okt. besökte slott, museum och arkiv i Darmstadt, slotten Kranichstein, Romrod och Homburg samt arkivet i Wiesbaden.

Resultatet av dessa forskningar var synnerligen givande och av mycket stort intresse, bl. a. tolv bössor av svensk tillverkning, inventarieförteckningar över de gamla rustkamrarna, med omnämmande av flera svenska vapen och tjugusju svenska porträtt.

Då man även kunde förvänta att likaledes svenska minnen just på Livrustkammarens område letat sig ut till de nordtyska stater med vilka de svenska furstehusen genom giftermål varit befryndade, främst de Mecklenburgska och Holstein-Gottorpska, hade föreståndaren planlagt även en forskningsfärd till dessa länder, avsedd att utföras i samband med från Nordiska museet och konstakademiens arkitekturhistoriska professur planlagda undersökningar. För denna forskningsresa ansöktes om ett mindre bidrag från statens sida. Den 2 september avtog emellertid Eders Kungl. Maj:t denna framställning, varför, då Livrustkammaren redan förut med enskilda anskaffade medel utsänt en forskare, nu endast blev möjligt företaga en kort rekonosceringsfärd, vilken föreståndaren själv under tiden 5—18 sept. företog på enskild bekostnad.

Den korta färden lämnade intressanta resultat, men, ehuru de tyska myndigheterna på allt sätt underlättade studierna, visade det sig, att tiden var alltför knapp för att uppsöka alla de minnen, som finnas spridda på de många furstliga småslotten, varför en förnyad och grundligare forskningsfärd till samma trakter bliver nödvändig.

Publikationer.

Av »Vägledningen för besökande i Livrustkammaren och därmed förenade samlingar» har utgivits en ny upplaga, den sjunde. Då det visat sig att efterfrågan på vägledningen år från år stigit och att den föregående upplagan om 10,000 exemplar slutsålts redan på tvenne år, upplades den nya upplagan i 20,000 exemplar.

Av samlingens tjänstemän har för övrigt publicerats:

Intendent Cederström: Per Gustafsson i Kassmyra. Den berömde 1600-talsbössmeden i Närke, i »En bergsbok», festskrift till Carl Sahlin.

Amanuens Fleetwood: Livrustkammarens metod för utbildning av vapenstämplar», i Fataburen 1921, festskrift till Bernhard Salin.

Besök och studier.

För allmänheten hava samlingarna varit öppna under årets alla dagar med undantag av långfredag, julafton och juldag, å samma tider som Nordiska museet; fredagar samt sön- och helgdagar utan avgift, måndagar mot en avgift av en krona, övriga dagar 50 öre, skolbarn under lärares ledning samt grupper av studerande 10 öre person.

Samlingen har på grund av lokalernas belägenhet icke möjlighet att föra statistik över besökareantalet, men torde man kunna antaga att så gott som alla de 55,734 personer, som besökt Nordiska museet, jämväl besökt Livrustkammaren; av dessa hava 8,674 varit skolbarn. Antalet besökande i Livrustkammaren under årets 109 fridagar har varit 21.912, men då av dem, som under dagens lopp börjat sitt besök i Nordiska museet, flertalet även torde besökt Livrustkammaren, visar ej heller denna siffra ett exakt besökareantal.

Frikort för studier i samlingen hava utdelats till 687 personer. Dessa kort äro även gemensamma med Nordiska museet.

Förevisningar hava i samlingarna anordnats för ett mindre antal skolgrupper samt för deltagare i Komerskollegiets mästarekurser för hantverkare (skräddarmästare). Bland märkligare personer, som i studiesyfte besökt Livrustkammaren märkas mr R. L. Hobson, London, M. E. Dumonthier, chef för Garde-Meuble i Paris, I. Stöckel, chef för Tøjhuset i Köpenhamn.

Nämnd och personal.

För behandling av Livrustkammareärenden har Nordiska museets nämnd haft två sammanträden, och har inspektor närvarit vid ett av dessa.

Den 8 september 1921 har Eders Kungl. Maj:t förordnat f. krigsarkivarien D. T. J. Petrelli att på en tid av ytterligare två år, räknat från den 1 oktober 1921, vara inspektor för Livrustkammaren.

Jämlikt K. br. av den 17 december 1921 har föreståndaren åtnjutit tjänstledighet till den 5 mars, vilken tjänstledighet på grund av K. br. av den 18 mars, förlängts med ytterligare 14 dagar till den 19 mars, varvid föreståndaren utom med längre studieuppehåll i Madrid, Lissabon och Paris studerat vapen och gravminnen i Malaga, Granada, Sevilla, Toledo, Escorial, Burgos, Zaragossa, Barcelona och Carcassonne.

Jämlikt K. br. av den 18 november 1921 har föreståndaren för fortsättande av uppdraget med katalogiseringen av rikets regalier åtnjutit tjänstledighet 18 nov.—31 dec.;

tillsamman med cheferna för Nationalmuseum, Statens historiska museum och Nordiska museet genomgått det i Statens historiska museum magasinerade material från andra tider och områden än de för detta museum fastställda gränser, i och för uppgörande av förslag om deras deponerande i andra samlingar;

åtnjutit semester under tiden 25, 26 april, 29 april—12 maj, 17—25 aug. samt 1—22 okt.;

arbetat med katalogiseringen av samlingarna på Skokloster under tiden 2—10 samt 13—31 juli;

deltagit i Skandinaviska museumsförbundets möte i Köpenhamn den 18—24 september;

av Hälsingborgs stad tillkallad som prisdomare vid idétävlan om stadsplan för trädgårdsstad och museum inom Fredriksdals egendom invid Hälsingborg;

på uppdrag av K. Byggnadsstyrelsen biträtt vid upphängandet av begravningsminnen i Ridderholmskyrkan samt utarbetat förslag till upphängande av troféer i nämnda kyrka;

föranstaltat undersökning av rubbade delar av Cruus'ska gravkoret i Storkyrkan.

Amanuensen frih. Georg W. Fleetwood har utfört vid samlingen förekommande registrator- och bibliotekariegöromål samt för arkivet utfört avgjutningar av vapenstämplar i enskilda samlingar;

biträtt föreståndaren med utförande av uppmättningsritningar för katalogarbetet med rikets regalier;

under tiden 1 jan.—31 mars samt 1—31 dec. av nämnden förordnats att upprätthålla amanuensbefattningen; under föreståndarens semester 25, 26 april samt 29 april—12 maj av nämnden förordnats att upprätthålla föreståndarebefattningen;

på uppdrag av föreståndaren och med bidrag av enskilda, donerade medel i Hessen efterforskat svenska föremål inom samlingens intressesfär och därvid utom de hessiska samlingarna besökt vapensamlingar i Ehrbach, Frankfurt a. M., Heidelberg, Karlsruhe, Worms, Nürnberg, Rotenburg, Dresden och Berlin;

åtnjutit ledighet under tiden 16—23 april samt 8 juli—11 aug.

Amanuensen Gösta Malmborg har av nämnden varit förordnad att upprätthålla amanuensbefattningen under tiden 1 april—30 nov.;

under föreståndarens semester 17—25 aug., 1—22 okt. samt under föreståndarens studieresa 5—24 sept. av nämnden varit förordnad att upprätthålla föreståndarebefattningen;

utfört allt arbete med avskrifter av äldre inventarieförteckningar, som under året förekommit och utfört för arbetet i samlingen för övrigt behövliga historiska arkivutredningar;

ledt och utfört arbetet med ordnandet av samlingens fotografiska negativ; utfört sekreterarearbetet vid museichefernas sammanträden;

åtnjutit semester under tiden 7—14 nov.

Amanuensen vid Nordiska museet, fil. lic. Sigurd Wallin har av Eders Kungl. Maj:t varit förordnad att upprätthålla föreståndarebefattningen under tiden 1 jan.—19 mars.

Amanuensen vid Statens historiska museum, fil. lic. Gustaf Hallström har av Eders Kungl. Maj:t varit förordnad att upprätthålla föreståndarebefattningen under tiden 18 nov.—31 dec.

Ekonomi.

Debet.

Balans från år 1920:

Tillgångar 9,473: 86

Inkomster:

Statsanslag: åttonde huvudtiteln: Livrustkammaren:

för tillsyn, underhåll och vård av

samlingarna 8,100: —

för iståndsättande av vissa föremål 1,700: —

för arvode åt tekniskt biträde 2,150: —

för avskrifter av äldre inventarier 1,200: —

för extra biträden och vikariatser-
sättning 4,300: —

för montering 1,000: —

för etikettering 1,000: — 19,450: —

Dyrtidsanslag:

lönetillägg åt intendent och amanuens 1,800: —

dyrtidstillägg 20,868: 28 22,668: 28

Intressemedel 293: 15

Försäljningsmedel:

Kataloger 4,850: 31

Vykort, fotografier m. m. 250: 25 5,100: 56

Tillskott från Nordiska museet 6,500: — 54,011: 99

Balans till år 1922:

Skuld till Nordiska museet 13,704: 24

Summa kr. 77,190: 09

Kredit.

Utgifter:

Avlöningar:

ordinarie	20,454: 26	
lönstillägg och dyrtidstillägg	<u>22,668: 28</u>	43,122: 54
Samlingarnas ökande		1,400: —
Extra bevakning		525: 75
Vård och expenser		2,587: 09
Tryckningskostnader		19,214: 04
Installationskostnader		99: 96
Konservering		46: 51
Lappkatalogen		161: 50
Avskrift av äldre inventarier		1,200: —
Montering		80: —
Etikettering		<u>162: —</u>
		68,599: 39

Balans till år 1922:

Tillgångar:

Utlånta medel	5,922: 80	
Kassabehållning	<u>2,667: 90</u>	8,590: 70
		Summa kr. 77,190: 09

Stockholm i mars 1922.

Underdånigast

Rudolf Cederström.

Gåvor till Nordiska Museet från landsorten insändas under adress Nordiska Museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid varje föremål böra fyndort och givarens namn, titel och adress samt i övrigt varje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angivas.

Fotografier av kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, husgeråd, dräkter, utövädet av lantliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, forn-
troföremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet av Nordiska Museet.

Uppteckningar om levnadssätt, sysslor och bruk i äldre tider samt om folkseder, lekar, forn- och vidskepelse, sägner o. s. v. äro likaledes särdeles välkomna bidrag till museets arkiv för svensk folkkänedom.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska Museet*, Stockholm 14. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften årligen och åtföljes dessutom av en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 10 kr. för årgång. Lösa häften säljas i mån av tillgång för 3 kr. Till de ledamöter i Samfundet för Nordiska Museets främjande, som äro bosatta utom Stockholm, utdelas tidskriften gratis. I huvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halva boklåspriset vid rekvisition genom museets expedition å Skansen.

STOCKHOLM 1922. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER. 213519